

T

Tabbaot [= kruhy nebo pečetní prsteny]. Jméno jedné z rodin Netinejských, které se vrátily z Babylona se Zorobábelem [Ezd 2,43; Neh 7,46].

Tabbera [= hořící], jméno neznámého místa na poušti mezi Sinajem a Kibrot Hattávem, kde Izraelci brzy po odchodu z pouště Sinaj reptali proti Hospodinu. Oheň Hospodinův [sr. Jb 1,16; Lv 10,2; Nu 16,35; 2Kr 1, 10nn; Zj 13,13] tu zasáhl nejzadnější část pochodu Izraelců [Nu 11,1-3.35; Dt 9,22, sr. Ž 78,17-22; 1K 10,10]. Jméno T. se nevyskytuje v seznamu stanic izraelského putování pouští Nu 33.

Tábe [hebr. *tebach* = porážka, zabití, zabíjení, sr. Př 7,22; Iz 34,2.6], syn Náchora a jeho ženy Rémy [Gn 22,24] a jméno kmene, který podle 1Pa 18,8 obýval snad v aramejském městě Tibchat.

Tabel [aram. = ne dobrý; pohrdlivá zkomolenina aram. *táb'él* = Bůh je dobrý, *Tabel], otec nápadníka trůnu, kterého chtěli dosadit za krále na místo Achasa, Pekach, syn Romeliášův, král izraelský, a Rezin, král syrský [Iz 7,6].

Tabel [aram. = Bůh je dobrý], jeden z perských vládců, patrně aramejského původu, kteří si stěžovali Artaxerxovi Longimanovi na Židy, že opevňují Jerusalema [Ezd 4,7].

Tabita [aram. = srna, gazela], křesťanka v Joppen, jež vyráběla oděvy a proslula mimořádnou dobročinností. Když byl Petr v Lyddě, zemřela. Učedníci z Joppen poslali pro Petra zvláštního posla, patrně aby se zúčastnil pohřbu. Po modlitbě Petrově T. [řecky Dorkas] opět ožila. Tato událost získala sboru joppenskému mnoho věřících [Sk 9,36-43].

Tábor, vojenské ležení nebo dočasné shromaždiště putujícího lidu, opatřené stany [Ex 16,13; 32,17; 33,11; Lv 14,8; 16,27]. Kral. hebr. *mach^áné* překládají často výrazem vojska [1S 4,5; 17,4] nebo ležení [2Kr 7,7], aby naznačili, že jde o vojenský t. Jak bylo uspořádáno ležení Izraelců při putování pouští, je naznačeno schématem na str. 513a při hesle *Numeri. Kolem stánku úmluvy byla utvořena dvojí stráž, kněžská [před vchodem Aron a Mojžíš, na j. straně Kahatovci, na sev. levitský kmen Merari, na záp. Gersonovci] a laická [na vých. kmeny Juda, Izachar, Zabulon; na záp. Efraim, Manasses a Benjamin; na jihu Ruben, Simeon a Gad, na sev. Dan, Asser a Neftalim, Nu 1,47-2,34; 3,14-39]. T. byl uzavřeným celkem, který měl svou bránu [Ex 32, 26]. Přísná opatření byla učiněna pro t. vojenský, aby byla zajištěna kultická čistota [Dt 23, 9-14],

neboť »Hospodin chodí uprostřed stanů tvých« [Dt 23,14]. Je pochopitelné, že z t-a byli vyloučeni malomocní, dále ti, kteří trpěli nějakou pohlavní chorobou, a konečně ti, kteří se dotkli mrtvoly [Nu 5,2nn]. V obrazném smyslu se mluví o vojenském t-u Hospodinově u Jl 2,11

Tábor. 1. Pravidelná, kuželovitá hora [arabsky *Džebel et-Túr*] útvaru vápencovitého, vystupující 562 m nad Středozemní moře v rovině Jezreel, souvisící na sz s dnešní vesnicí *Deburije*, starým biblickým místem T., a s pohořím, táhnoucím se k Nazaretu, vzdálenému asi 10 km [Joz 19,12,22; Jr. 46,18]. Byla to hora význačná, která je v Ž 89,13 jmenována spolu s Hermonem. V době sz byla hranicí mezi územím pokolení Izachar a Zabulon. Na jejím vrcholu byla nepravidelná rovina, jež se znamenitě hodila ke kultickým účelům. — Podle Sd 4,6-15 se na hoře T. shromáždilo vojsko Barákovy a Debořiny před útokem na vojsko kananejských knížat, vedených Zizarou. Na hoře T. byli povražděni bratři Gedeonovi od Zebaha a Salmuna [Sd 8,15.18n]. Již za starodávna bývala hora opevňována, jak o tom svědčí četné vykopávky. R. 218 př. Kr. Antiochus Veliký dobyl vesnici na jejím vrcholu a opevnil ji; Josephus Flavius později obehnal vrchol hory hradbami. Podle tradice z 2. stol. po Kr. byla tato hora pokládána za místo proměnění Páně [Mt 17,1n; Mk 9,2n; L 9, 28n; sr. 2Pt 1,18]. Mnohé svatyně a chrámy byly na ní postaveny na památku této události, poslední — nádherná basilika - v letech 1921— 1924. Ale badatelé soudí, že hora T. nevyhovuje popisu evangelií, podle něhož Ježíš odvedl své učedníky na »horu vysokou soukromí«, kdežto v době Ježíšovy byla hora T. obydlena a na vrcholu zastavěna.

2. 1S 10,3 mluví v Kral. textu o »rovině«T. Ve skutečnosti jde o »dub«, posvátný strom [*Rovina], který označuje kultisté [sr. Oz 5,1, kde Kral. neprávem vsunují slovo »vrch«, sr. Oz 4,13. Jde o kultisté T. Zdá se však, že toto kultisté leželo na území pokolení Benjaminova].

3. Město na území pokolení Zabulonova, přidělené levitskému kmeni Merari [1Pa 6,77], snad na hranici s územím pokolení Izacharova [Joz 19,22]. Bývá ztotožňováno s dnešním *Chirbet Dabúra* nebo *Deburije* na horském hřebtu, spojujícím horu T. s vrchem u Nazareta.

4. Chazelet Tábor [= bok T-u], nějaké místo v těsném sousedství T-a, jež označovalo hranici pokolení Zabulonova [Joz 19,12], snad totožné s Kasalat [Joz 19,18], jež hraničilo s územím Izacharovým. Obě jména mají v hebr.

[1074] **Tabremmon-Tachpanes**

tytéž souhlásky a liší se jen samohláskami. Jde snad o dnešní Iksal, asi 6 km jv od Nazareta.

Tabremmon [aram. = Rimmon je dobrý], syn Hezionův a otec Benadada I., krále syrského [1Kr 15,18].

Tabule, z lat. = deska, prkno; o kamenných deskách, na nichž bylo vyryto Desatero [Ex 24,12; 1Kr 8,9], o dřevěných deskách [1Kr 7,36; Iz 30,8]. V obrazném smyslu o t-i srdce [Př 3,3; Jr 17,1].

Taddeus [= prsa], podle Mk 3,18 jeden ze Dvanácti, který podle Mt 10,3 slově *Lebbeus [= srdce] a podle L 6,16; Sk 1,13 Judas [J 14,22], snad syn nebo bratr Jakubův a důvěrný přítel Šimona Kananitského, Zelóty. Podle tradice byl T. [Addai] poslán do Edessy vyléčit arménského krále Abgara.

Tadmor, město na poušti [1Kr 9,18; 2Pa 8,4] syrské, které opevnil Šalomoun, aby mohl dohlížet na obchodní karavany, jež tudy táhly do Mesopotamie. Za Římanů, kteří se města zmocnili, bylo přejmenováno na Palmyra. Zříceniny města vykazují dlouhé řady korintských sloupů, tu a tam i sloupů jónských a několik věžovitých hrobek. Dnes má opět arabské jméno Tadmur. Leží v oase asi 220 km sv. od Damašku a 192 km od Eufratu. Někteří badatelé se domnívají, že jde spíše o město *Tamar v jv cípu zaslíbené země na cestě z Hebronu do Elat [Ez 47,19; 48,28].

Tafat, dcera Šalomounova, provdaná za syna Abinadabova [1Kr 4,11].

Táflování, táflování, táflovati, z něm. o všem, co je obkládáno něčím širokým jako prkny, širokými, čtverhrannými kameny, deskami, plechem [Jr 22,14; Ez 27,5; 41,16; Ag 1,4].

Tafnes [hebr. *tachpⁿnés*, z egypt. = hlava věku], egyptská královna, jejíž sestra se stala manželkou Adada Idumejského, protivníka Šalomounova. Manžel T-in prý pocházel ze slabé 21. dynastie egyptských faraónů. Jméno T. zní egyptsky, ale v egyptských záznamech nebylo doposud nalezeno [1Kr 11,14-21].

Tafua [= jablko]. 1. Město v nížině judské [Joz 15,34], snad dnešní *Beit-Nettif* [= *Bethletofa* = *Beth le-Tafua*], — 2. Město Efraimovo, jz od Sichemu na hranici území Efraimova [Joz 16,8; 17,7n], snad dnešní *Šeich Abu Zarad* poblíž *Jásúfu*, asi 13 km j. od Sichemu.

Tahat [= to, co je pod něčím]. Jedna ze stanic, kde se Izraelci utabořili na cestě z Egypta do Kádes [Nu 33,26n].

Táhnouti, o kočovnicích, kteří vytrhli kolíky stanů a berou se z místa, hýbou se na jiné místo [Ex 12,37; 15,22; Nu 10,12; Dt 10,7]; o bojovnicích, kteří se za někým nepřátelsky pohybují, proti někomu se vydávají [Ex 14, 10], vytrhují k boji [1S 23,28; 2S 5,19; 18,3; 1Kr 22,4; 2Kr 18,25 a j.], Jb 21,33 může znamenat dlouhý pohřební průvod, který následuje za mrtvolou k hrobu, při čemž ti, kteří předešli, označují zvědavce, čekající u hrobu dlouho před započetím pohřebního obřadu;

ale spíš jde o obecnou myšlenku, že všichni musejí jít touže cestou ke hrobu jako zemědělec, o němž je řeč ve v. 28nn, jako by je přitahoval. O násilném zatahování do sítě viz Z 10,9; o vlečení ovcí na porážku Jr 12,3; o veslování jako o tažení lodi Jon 1,13; o násilném vlečení před soudce [L 12,58; Sk 17,6; 19,23], z chrámu [Sk 21,30] a pod. Prorok Izaiáš vyslovuje běda nad těmi, kteří přitahují vinu [zlo] provazy *nepravosti a hřích vozovým lanem [Iz 5, 18]. Jejich nepravost spočívá v tom, že posměšně a drze vybízejí Boha, aby pospíšil se svými tresty, jež předpovídali proroci a jež stále ještě nepřicházejí [Iz 5,19]. Touto drzostí a lehkomyšlností jen přitahují Boží soud. Pis 1,4 popisuje lásku jako mocné, neodolatelné přitahování [sr. Oz 11,4].

U J 12,32 praví Ježíš, že jako ukřižovaný a zmrtvýchvstalý [obojí je snad obsaženo ve větě: »Když budu povýšen od země«] bude k sobě přitahovat všechny, t. j. svou láskou přitáhne k sobě ty, které mu dal Otec [J 6,37nn]. Přitažlivá moc satanova bude zrušena. Téhož řeckého slovesa (*helkein, helkyein*) je užit u J 6,44, kde je Kral. překládají výrazem »při-trhnouti«. Žilka překládá: »Nikdo nemůže přijíti ke mně, leč když jej přitáhne Otec, který mě poslal«. Na obou těchto místech je spojeno Boží vyvolení, jež rozhoduje o tom, je-li kdo přitřen ke Kristu, a obecnost milosti, která nikoho nevylučuje. Ovšem ani vyvolení nepůsobí násilnou, vnější mocí, jak by se dalo uzavírat ze slovesa *helkein*, jež může znamenat také donutiti. Spíš jde o neodolatelnou vnitřní sílu, jež působí »magneticky«.

Ve 2K 6,14 je užit řeckého slovesa *heterozygein*, jež označuje spráhání dvou různorodých zvířat [na př. vola a osla] jedním jhem [Dt 22,10]. Jde o obrazné znázornění nepřirozeného stavu, který vzniká tam, kde se křesťané řídí pravidly nevěřících, nemajících ani potuchy o tom, co bylo svěřeno a z milosti darováno církvi Kristově. V takovém případě církev přestává být církví Kristovou [2K 6, 15nn].

Tachan [= ležení, tábořiště], potomek Efraimův a zakladatel čeledi [1Pa 7,25]. V Nu 26,35 má v kral. překladu jméno Tehen.

Tachat [= co je vespod, *Tahat]. 1. Levita z čeledi Kahatovy, z domu *Assirova [1Pa 6,24,37]. — 2. Efraimovec, syn Beredův z čeledi Sutelachovy [1Pa 7,20]. — 3. Syn Eladův z čeledi Tathatovy [viz č. 2, 1Pa 7,20].

Tachmonský [2S 23,8], snad nutno čísti *Chachmonský, sr. 1Pa 11,11; 27,32. Zakladatel čeledi, jež se úzce stýkala s rodem Davidovým.

Tachpanes, Tachpanches [Jr 2,16; 43, 7; 44,1], opevněné město za vých. hranici Dolního Egypta, uváděné ve spojení s Nof, t. j. Memfis [Ez 30,18]. Do tohoto města, založeného od Psameticha I. [664-610 př. Kr. z 26. dynastie], nazývaného v LXX Tafnas [= Dafne, jv od pelusijského ramene Nilu], se utekli Židé, aby se vyhnuli trestu za zavraždění Godoliáše [Jr. 43,7-9] r. 586 př. Kr. I Jeremiáš

byl přinucen jíti s nimi. Zdá se, že se tu Židé usídlili trvale [Jr 44,1; 46,14].

Tajemství. V běžném slova smyslu označuje výraz t. to, co je utajeno, skryto [*Skrýti se], co bylo důvěrně sděleno a není přístupno prostému pozorování. Kral. vyhrávají tento výraz tomu, co nějak souvisí s Bohem, kdežto tam, kde jde o lidi, smluví o *tajnosti, po případě o tajných věcech, i když překládají v obou případech tentýž hebr. výraz. Hebr. *sód* znamená důvěrný rozhovor [Ž 55,15], důvěrnou poradu, tajný plán, to, co bylo usneseno a rozhodnuto za zavřenými dveřmi [*Rada] s vyloučením veřejnosti. V tom smyslu jest rozuměti Jb 15,8, jež překládá Hrozný: »Jsi-li posluchačem v Boží radě?« [sr. Jr 23,18]. Také v Ž 25,14 výraz t. znamená tajný plán, tajné rozhodnutí Boží, jež je pro ty, kdo se ho bojí. Podle Př 3,32 jest ohavností Hospodinu převrácenec, ale »s upřim[ny]mi t. jeho«. Snad se zde myslí na důvěrné obecenství, důvěrný rozhovor, v němž ovšem »spravedliví« se dozvědí mnohého z toho, co je skryto před převrácenými [sr. to, co praví svým přátelům Ježíš u J 15,14n]. Podle Am 3,7 zjevuje Hospodin prorokům svá t., t. j. rozhodnutí, jež se mají uskutečnit v budoucnosti [sr. Dn 2,28n. 47, kde je užito aram. *ráz* = tajnosti, to, co je skrytého]. V poněkud jiném smyslu mluví Jb 11,6 o t. [hebr. *ta^{al}lúma* = to, co je skrytého, Jb 28,11; Ž 44,22] moudrosti Boží, jež je člověku skryta [sr. Ko 2,3]. Hrozný překládá: »Věru však, kdyby Bůh chtěl jenom mluvit i otevřítí rty své proti tobě, a vypověděti tobě hlubokostí moudrosti, jež jsou pravým divem, co se týče rozumu, abys poznal, že ti Bůh odpouští tvá přestoupení«. Podobně Karafiát: »Aby oznámil tobě t. moudrosti, že přehluboký [jest jeho] soud. A věz, že se Bůh tobě zapomíná na [mnohou] nepravost tvou«. V tom právě je nevysvětlitelné t. Boží moudrosti, že odpouští [sr. Ezd 9,13]. Jeho tajemná moudrost je spasitelná. N.

V NZ-ě je t. překladem řeckého *mysterion*. Je to slovo, které v soudobém řeckém světě nabylo technického významu, označujíc tajné, jen pro zasvěcence určené obřady, jimiž byla účastníkům slibována účast na skryté vyšší božské moudrosti a na osudu božstev těmito obřady představovaných, t. j. na nesmrtnosti. Byla s tím spojena představa, že božská t. jsou obsažena v prastarých tradicích a tajných naukách zejména některých orientálních kultů a že se jich člověk může stát účasten obřadným zasvěcením a mystickým vytržením ducha [Viz *Rekové, Id, str. 824]. Je složitou a nesnadnou otázkou, do jaké míry nz pisatelé s tímto slovem převzali i jeho náplň. — Mt 13, 11; Mk 4,11; L 8,10 mluví o t. království nebeského [Božího]. Ježíš tu rozeznává mezi těmi, kteří jsou vně, t. j. nepatří k jeho učedníkům, a těmi, kteří už jsou jeho učedníky. Těm, kteří jsou vně, mluví v podobnostech, »aby hledíce hleděli, ale neuzřeli, a slyšíce slyšeli, ale nesrozuměli, aby se snad neobrátili, a byli by jim odpuštěni hříchové« [Mk 4,12].

Tajemství [1075]

Podobenství měla u těch, kteří jsou vně, přivodit dokonalé zatvrzení [sr. Mt 13,14n.35; Iz 6,9n], kdežto učedníci Ježíšovi i v těch podobnostech měli dáno spatřiti t. království Božího, vyslovené snad jen nepřímou. Podle souvislosti dlužno míti za to, že t. království Božího je Ježíš Kristus sám jako král tohoto království; jeho příchodem byla zahájena mesiášská doba [sr. Mt 13,16n], Tato skutečnost nebyla přímo ohlašována, nýbrž byla zahalena v t. Vždyť Ježíš sám zapovídal, aby jeho mesiášství nebylo rozhlašováno [Mk 1, 43n; 3,12; 5,43; 7,36 a j.]. Toto »mesiášské t.« nemohlo totiž býti odkryto pouhým vzepětím myslí ani prozrazeno přímým sdělením — tím by bylo ve své podstatě obměněno a narušeno, — nýbrž mohlo být odhaleno toliko aktem osobního pochopení, v němž je zahrnuta odanost celého života a následování Ježíšovy cesty. Proto po mesiášském vyznání Simona Petra následuje výzva k následování a k nesení kříže [Mk 8,34]. Proto také jedině učedníci, t. j. ti, kteří ho opravdu následují, mohou vskutku rozumět i Ježíšovým podobnostem. Jen jim je »dáno« t. království Božího. Ne že by podobnostmi tuto skutečnost zahalovala svou temností a složitostí — jsou naopak prostá a jednoduchá —, ale podstata věci, kterou zvěstují, nemůže být postižena bez přelomu nejvyšší bytosti a celého životního směřování. Že Kristus sám je t-m Božím, je patrné zvláště z Pavlových epištol. T. Boží je u Pavla Boží spasitelná vůle, která byla u něho od věků »předuložena«, aby byla v plnosti času uskutečněna v Kristu Ježíši [Ef 1,9n, podobně v později připojené doxologii Ř 16,25n]. Zvěstovat Ježíše ukřížovaného [1K 1,23] je Pavlovi totéž co zvěstovat t. Boží [1K 2,1, kde egyptský text čte t., *mysterion*, místo svědectví, *martyrii*]. Kristus je t. Boží; v něm jsou ukryty všechny poklady moudrosti a poznání [Ko 2,2 podle spolehlivějších řeckých textů překládá Žilka: »K vystižení t. Božího, totiž Krista, v němž jsou obsaženy všechny tajemné poklady moudrosti a poznání«, sr. Ko 1,27; 4,3]. »Není jiné cesty k posledním záhadám jsoucna. Zvláštní zjevení, dané v Ježíši Kristu, v jeho osobě, v jeho díle, v jeho smrti a vzkříšení, je klíčem k pochopení smyslu veškerenstva« [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 45]. Slovo kříže, o kříži Kristově je moudrost Boží, »skrytá v t.« [1K 2,7], t. j. v Kristu Ježíši, a to ukřížovaném. Je to t., skryté před knížaty tohoto světa, ale zjevené skrze Ducha sv. věřícím [sr. 1K 1,24]. Toto t. [tajemná moudrost Boží] bylo připraveno před věky [1K 2,7], avšak skryto od věků [Ef 3,9; Ko 1,26; sr. Ř 16,25] v Bohu, který stvořil všechno skrze Ježíše Krista [Ef 3,9]. Bylo to t. Boží vůle [Ef 1,9], jež však se zjevila a uskutečnila v Ježíši Kristu [Ef 1,10], v jeho smrti na kříži, ale také v jeho přebývání »v nás« [Ko 1,27], t. j. bývalých pohanech. Právě vtom jest uskutečněno předuložené t., před věky potatý spasitelný plán Boží, že jak Židé, tak po-

[1076] Tajiti-Tajno

hané se stávají účastníky Boží spásy [Ef 3,3-6], takže jsou všichni spoludědici, spolupodílňicy a spoluúdy zaslíbení, že v Kristu bude sjednoceno všecko, co je na nebi, i to, co je na zemi [Ef 1,10]. Lze krátce říci, že t. jest předmětem, obsahem Božího zjevení, které Bůh dává »podle dobré libosti své« [Žilka: »podle svého rozhodnutí«, Ef 1,9], na základě svého příkazu [Ř 16,26]. Proto stojí výrazy t. a zjevení v těsné blízkosti [Ř 16,25n; Ef 1,9; 3,3nn; Ko 1,26.27 a j.] právě tak jako t. a zvěstování [Ko 1,25n; 2,2; 4,3]. Apoštolově jsou správci [šafáři] Božích t. [1K 4,1]. Tím se liší od ostatních věřících [Ef 3,5]. V Ef 3,9 mluví Kral. podle přijatého textu o »obcování [*koinónia* = obecnství, společenství, účastnost] t. skrytého od věků v Bohu«, a myslí při tom na to, že apoštolovi bylo dáno, aby všechněm vysvětlil, jak se mohou stát podílňicy Božího t. v Kristu. Ale spolehlivější řecké texty zde mají *oikonomia*, t. j. hospodaření, správa, řád, způsob hospodaření, ekonomie. »Bůh ve svém spasitelném jednání s lidmi také ‚hospodari‘ podle předem připraveného plánu, v němž jednotlivé události i jednotliví lidé mají své pevné místo a funkci a jenž jejich počínání stanoví pevný řád« [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 40]. Ef 3,9 tedy praví, že Pavlův úkol byl objasnit všechněm to, co Bůh zařídil ke spásě člověka skrze Ježíše Krista. Je-li toto t. Boží, předuložené před věky [1K 2,7, sr. Ko 1,26n], zjevené a zároveň uskutečněné v Kristu a zvěstované apoštoly, přijato u víře, pak je to důkazem Božího vyvolení, jež se stalo rovněž »před ustanovením světa« [Ef 1,4]. Nositelkou tohoto t. pro svět je církev, jež je zvěstovatelkou rozličné moudrosti Boží [Ef 3,10]. Církev je totiž »tělo Kristovo [Ko 1,24n], ovšem jenom pro věřící. Nevěřícím to vše zůstává skryto právě tak, jako »pokoladové moudrosti a známosti« jsou skryty v Kristu [Ko 2,3]. Proto může 1Tm 3,9 mluvit o t. víry, t. j. t., jež odhaluje Duch sv. věřícímu [Ř 16,25; 1K 2,7-10], jež však zůstává t-m, záhadou neprobuzenému, přirozenému člověku. Podobně 1Tm 3,16 mluví o t. pobožnosti [sr. 1Tm 4,1.7; 6,3]; obsahem tohoto t. je, že Bůh »se zjevil v těle, byl ospravedlněn duchem, ukázal se andělům, byl hlásán mezi národy, došel víry ve světě, byl vzat do slávy« [1Tm 3,16 v překladu Škrabalově].

Jiný význam má výraz t. v 1K 13,2. Nejde tu o t., zjevené v Kristu, nýbrž o skryté úradky Boží o budoucnosti, jak byly zjevovány sz prorokům. Sem zařazuje Pavel i glossolalii [mluvení jazyky], jež je mu projevem neproniknutelného Božího t. [1K 14,2]. T-m je Pavlovi i částečné zatvrzení Izraelovo [Ř 11,25], jež však má eschatologický smysl: Až bude evangelium hlásáno všemu pohanstvu, bude zachráněn i celý Izrael. Je to člověku sice nepochopitelné [Ř 11, 33nn], ale Pavlovi je jisté, že Boží úradek platí; Izrael zůstává Božím milovaným pro pevnost Božích zaslíbení prorokům. Božím úradkem, t-m, je Pavlovi i to, že ne vši-

chni zemrou, než přijde Kristus, ale že všichni budou při jeho příchodu náhle proměněni. [1K 15,51]. V Ef 5,32 označuje Pavel Gn 2,24 [Ef 5,31] za tajemný výrok, v němž je skryto prorocství o poměru Krista k církvi.

V 2Te 2,3nn, se mluví o Antikristu, který sice ještě není zjeven, ale přesto skrytě působí. V. 7 překládá Žilka: »Tajemná síla nepravosti už působí«, Škrabal: »Nepravost totiž už působí ve skrytu«. Ale její působnost je zdržována do určitého času. Snad tu autor 2Te myslí na všelijaké bludy, jež se začaly ujímat v církvi [uctívání andělů, askese a pod. Sr. 1J 2,18; 4,3] jako projev působící satanské moci [Viz *Tesalonicenským, odd. 3 b]. Podobně mluví Zj 17,5.7 o »Babyloně veliké, materi smilstva a ohavnosti země«, jehož jméno je T. Smyslva toho je dosud záhadou. Žilka překládá: »Na čele napsané jméno tajemného významu: Babylon veliký...«. Teprve anděl vysvětlil tajemný význam tohoto jména a konečné určení jeho nositele ve zkáze [Zj 17,7n].

O t. Božím, t. j. o skrytém eschatologickém plánu Božím, mluví Zj 10,7. Bůh zjevil toto t. prorokům obrazem sedmi hvězd a sedmi zlatých svícnů, jež drží v ruce »podobný Synu člověka« [Zj 1,16.19n]. Skrytý smysl tohoto obrazuje, že Kristus, už nyní obklopený svými sbory, bude Pánem nového světa. X X

Tajiti, zatajovati, utajovati [Joz 7,19; 1S 3,17; 2S 14,18 a j.], skrývati [Ex 2,3], zapíratí [Jb 6,10] a pod. T. se = skrývati se [L 1,24], zůstat nepovšimnut, ujíti pozornosti [Mk 7, 24].

Tajně, potajmu [Dt 27,24; Ž 101,5; Př 17, 23; J 11,28; Sk 16,37 a j.], ve skrytosti [Iz 45, 19; Ef 5,12 a j.]. Gn 31,20 lze překládati s Hirschem: »Jákoob však oklamal mysl Labana Aramejského, neoznámiv mu, že chce utéci.« Př 25, 23 lze také s Lutherem a j. překládat: »Severní vítr zplozjuje bouři, a jazyk tajně [utrhající] kyselou tvář«.

Tajno, tajnost, tajný. *Tajemství. Jde o označení toho, co je známo jen někomu, co má zůstat utajeno [Sd 3,19; Př 25,9; 11,13; 20,19], co je nepřístupné, těžko srozumitelné [Jr 33,3]. Bohu ovšem není nic tajno [Jr 16,17]. On lidské tajnosti staví na světlo [Ž 90,8; 139; sr. 1K 4,5; 14,25], každou věc tajnou přivede na soud [Kaz 12,14; sr. Ř 2,16]. On zná i poblouzení, jichž si člověk není vědom, takže žalmita ne nadarmo prosí za očištění od tajných, skrytých poblouzení [Ž 19,13]. Př 27,5 praví, že veřejná, otevřená výtka je lepší než tajná láska, jež z falešné bázně, aby neurazila, nedovede pokárat, není dost upřímná [sr. Ef 4,15], takže více škodí než prospívá. O Josefovi z Arimatie se praví u J 19,38, že patřil mezi tajné učedníky Ježíšovy. Totéž lze říci o Nikodémovi, který přicházel k Ježíšovi v noci [J 3,2; 7,50; 19,39]. Báli se přiznat ke Kristu Ježíši veřejně, ale v rozhodném okamžiku odhodili všechen strach. Někteří badatelé se domnívají, že J bylo evangelium, jež mělo vyburcovat tajné učedníky mezi Židy právě příkladem Josefa a Nikodéma. *Skrýti [se], skrývati [se].

Tajný *Tajno, tajnost. *Tajemství.

Talitha kumi [Mk 5,41], aramejský rozkaz, jímž se Ježiš obrátil na dceru Jairovu. Evangelista sám tento rozkaz tlumočí slovy: »Děvečko, vstaň!« Je příznačné pro Mk, že několikrát užívá aramejských slov [Mk 7,11.34; 14,36; 15,34], jichž užil Ježiš v důležitých okamžicích svého života.

Talmon [aram. = ukřivděný, utlačený], levita, jenž patřil mezi vrátné domu Hospodinova [1Pa 9,17]. Členové jeho rodiny se vrátili ze zajetí do Jerusalema pod vedením Zorobábelem [Ezd 2,40.42; Jr 7,45] a sloužili jako vrátní při druhém chrámu [Neh 11,19; 12,25].

Tamach [samaritánsky = smích]. Zakladatel čeledi Netinejských, z níž se někteří vrátili ze zajetí do Jerusalema pod vedením Zorobábelovým [Ezd 2,53; Neh 7,55].

Támar [= palma]. 1. Manželka Hera, syna Judova. Když Her zemřel, měl jeho bratr Onan podle levirátního [švagrovského] práva povinnost vzbudit potomka Herovi. Ale i Onan zemřel. Juda vybízil T-u, aby počkala, až doroste jeho třetí syn Sela. Když však slib nebyl dodržen, T., aby si vynutila právo na potomka, svešla v přestrojení za nevěstku svého tchána Judu, když mu zemřela manželka Sua, a porodila dvojčata Fáresa a Záru [Gn 38,6-30], z nichž Fáles byl pradědem Davidovým [Rt 4,18; 1Pa 2,4]. Tak se T. dostala do *rodokmenu Ježíšova [Mt. 1,3] mezi čtyři ženy, z nichž dvě byly nevěstky [Raab a T.], jedna Moabitka, tedy cizinka [Rut] a žena Uriáše Hetejského, jež se dopustila cizoložství s Davidem. Toto úmyslné zařazení žen pochybné pověsti do rodokmenu Ježíšova mělo naznačit, že dějiny vyvoleného lidu nebyly samé světlo, nýbrž samá milost Boží, a že milost Boží je s to své dílo provést i přes žalostný pád člověka. Poslední budou první. I z kamení může Bůh vzbudit syny Abrahamovi [sr. 1K 1,27nn].

2. Dcera Davida a jeho manželky Maachy, princezny z Gessuru [2S 3,3], vlastní sestra Absolonova. Amnon, syn Davida a jeho manželky Achinoam Jezreelské [2S 3,2], znásilnil T., načež byl zabit Absolonem [2S 13].

3. Dcera Absolonova [2S 14,27], provdaná za krále Uriele z Gabaa. Stala se matkou Maachy, pozdější snad ženy Abiama, krále judského [1Kr 15,2, kde Absolon má jméno Abissalom]. Jiní se domnívají, že T. se provdala za krále Roboáma, což by předpokládalo, že Maacha je totožná s T. [2Pa 11,21]. Jiní konečně mají za to, že Maacha, dcera T., se stala Roboámovou ženou [sr. 2Pa 13,2, kde má jméno Michaia]. *Maacha, 4.

4. Nějaké místo na j. hranici judské na cestě z Hebronu do Elat [Ez 47,19; 48,28]. Snad totožné s vesnicí Thamara, kde za římských dob byla osádka.

Tammuz [Ez 8,14], akkadsko-babylonské božstvo, jehož plně šumerské jméno bylo *Dumuzid-abzu* [= věrný syn podzemních vod]. Byl však též nazýván *Nin-azu* [= Velký hojič] nebo *Saratan* [= Hadí bohyně]. Byl uctíván v Babylonii, Assyrii, Fénicii i v Palestině. Cyril

Tajný-Tamna [1077]

Alexandrijský a Hieronymus jej ztotožňovali s fénickým Adónem [= Pán] a řeckým Adonise. T. dal jméno čtvrtému hebr. měsíci [*Měsíc], našemu červnu-červenci, kdy právě Sýrové oslavovali toto božstvo. T. byl milencem nebo snoubencem sesterské bohyně Ištary a králem podsvětí. Byl pokládán také za božstvo pastvin a ochránce stád. Při výročních slavnostech plakaly ženy nad jeho smrtí. S ní uvadla a uschla všechna příroda. Ištar pronikla za ním do onoho světa a přivedla jej zpět. Vše opět ožilo a ženy oslavovaly toto ožiti slavnostními zpěvy. Ve starověkém Gebalu [Byblosu] ve Fénicii byl oslavován sedm dní v sousedním chrámu Afroditině na úpatí Libanonu. Slavnost začínala nářkem nad odchodem božstva. Nádozy, naplněné zahradní prstí se zasazenými stonky pšenice, ječmene, lociky a fenyklu, nazývané *zahradami Adonisovými [Iz 17,10, sr. 1,29. *Štěp], byly vysazeny prudkému žáru slunečnímu. Uvadnutí těchto rostlin znázorňovalo usmrcení Adonisovo divokým kancem. Nato ženy začaly hledat Adonise. Když konečně našly jeho sochu v jedné z přilehlých zahrad, oslavovaly tento nálezný zpěvem a prostitucí. Nato položily sochu do rakve a ukazovaly na ránu, kterou Adonisevi zasadil divoký kanec. Lid seděl na zemi kolem már s rozrženým šatem na znamení smutku a ženy spustily hlasitý nářek. Byla přinesena oběť za mrtvé božstvo a potom byla socha pohřbena. Jinde byly jiné obřady, ale ať se lišily sebevíc, podstata byla táž: jde o vegetativní božstvo, jež s přírodou na podzim umírá a na jaře znovu ožívá. Egyptský Osiris [Usirev] je jeho obdobou [*Egypt, str. 145n].

Ez 8,14 mluví o ženách, sedících u sev. brány jerusalemského chrámu a oplakávajících T-e, zatím co se mužové klaněli slunci [v. 16]. Také »kvílení nad jednorozemým« a »prvorozemým« u Za 12,1 On připomíná kult T-ův [sr. Am 8,10]. Je to známka nejhlubšího náboženského úpadku. Podle Hieronyma bývala svatyně T-ova i v jeskyni Betlémské, kde později křesťané ukazovali místo zrození Ježíšova.

Tamna, hebr. *timná* [= záповěd', zákaz, obmezení]. 1. Dcera Seirova a sestra Lotanova [Gn 36,12.22; 1Pa 1,39], ženina Elifaza Ezauova, matka Amalechova. — 2. Kníže edomský, potomek Ezauův [Gn 36,40; 1Pa 1,51].

Tamna, Tamnata [hebr. *timná* nebo s koncovkou, označující místo, *timnátá* = podíl]. 1. Město na hranicích území, přiděleného pokolení Judovu, poblíž Betsemes [Joz 15,10]. Později bylo přiděleno pokolení Danovu [Joz 19,43]. V dobách Samsonových bylo v rukou Filištínských [Sd 14,2]. Teprve David je přivtělil k své říši. Znovu se ho zmocnili za králování Achasova [733-718 př. Kr.] v Judstvu [2Pa 28,18]. Je to dnešní Tibná, ležící asi 5 km jz od Betsemes, asi 24 km jz od Jerusalema.

2. Město v judské hornatině [Joz 15,57], snad totožné s místem, zvaným Tamnas v

[1078] Tamnas-Tanchumet

Gn 38,12-14. Snad dnešní Tibná, ležící asi 6 km vých. od Beit Nettif.

Tamnás [Gn 38, 12-14], *Tamna, Ta-mnata 2.

Tamnata *Tamna, Tamnata 1.

Tamnatheres [= podíl slunce?], místo v hornaté krajině efraimské na s. úpatí hory Gás, kde byl ve svém podíle pochován Jozue [Sd 2,9]. Bylo to kultické místo s pramenem. I význam jména ukazuje tímto směrem. U Joz 19,50; 24,30 má jméno Tamnatsáre. Snad je to dnešní Tibná, asi 20 km sv od Lyddy a 12 km jz od Kefr Háris. Podle samaritánské tradice byl zde pochován Jozue i Kálef. Při vykopávkách bylo zde nalezeno mnoho starověkých hrobů.

Tamnatsáre *Tamnatheres.

Tamnějský [Sd 15,6], rodák nebo obyvatel města *Tamna, Tamnata 1.

Tanach [hebr. ta^anák = písčitá půda], nyní Telí Ta'anák, kdysi starobylé královské město kananejské, připomínané už asi r. 1600 př. Kr. na egyptském pomníku, kde se mluví o výpravě faraóna Thotmesa III. proti Mageddu. Jeho král byl poražen a zabit Jozuou [Joz 12,21]. Leželo na j. okraji roviny Jezreel, 8 km jv od Magedda, na území pokolení Izacharova, ale bylo přiděleno pokolení Manassesovu [Joz 17,11; 1Pa 7,29]. Bylo sídlem levitů z čeledi Kahat [Joz 21,20,25]. Sd 1,27 připomíná, že se Manassesovcům nepodařilo vypudit domácí obyvatelstvo z tohoto města. Boj Debory a Baráka s králi kananejskými, popisovaný v Sd 5, 19, odehrál se v »T. při vodách Mageddo«. Za vlády Šalomounovy mělo T. význačnou úlohu [1Kr 4,12]. Prof. Sellin s prof. Hrozným zde při vykopávkách r. 1901 a 1903 objevili několik klínopisných tabulek v jazyce akkadském. Mimo to tu našli mnoho všelijakých předmětů jak ve zbytcích paláců, tak v sutinách svatýň a domků, jež potvrzují vyšší úroveň obyvatelstva. Zajímavý je nález nejstaršího palestinského oltáře podoby stolu, vysekaneho z celistvé skály [viz Bič II., 78].

Tanatsilo město na hranicích mezi územím Efraimovým a Manassesovým [Joz 16,6], dnešním Chirbet Ta'na, asi 12 km jv od Síchemu.

Tancovati, tanec. Podle Biblické konkordance z r. 1933 se vyskytují tato slova u Kral. pouze třikrát [Mt 14,6; Mk 6,22; Ex 32,19], a to vždy ve spojení s něčím, co odporovalo mravnímu a náboženskému biblickému názoru. V hebr. však je aspoň pět různých výrazů, jež označují t-c [*Poskakovati]. Kral. však raději překládají výrazy poskakovati [2S 6,14.16], poskakovati [Kaz 3,4], skákati [Iz 13,21], veselí se [Ž 5,12; 9,3; Př 11,10] a pod. T-c byl od nejstarších dob projevem radosti a plesání na rozdíl od smutku [Ž 30,12, kde hebr. *máchoł* = tanec překládá Žeman výrazem rej; téhož hebrejského výrazu je užito v Pl 5,15, kde Kral. mají plesání; L 15,25, kde Kral. mají

»hluk veselících se« [Žilka: t-c]; byl spojen se zpěvem a hudbou. Ženy obvykle tančily jednotlivě [Mt 14,6; Mk 6,22] nebo ve skupinách, doprovázejíce t-c rytmickým bubnováním na plochých bubincích. Tancovali i mužové a děti [Jb 21,11; Mt 11,16n; L 7,32], zřídka však tancovali muži s ženami.

Ve starověku býval tanec spojován s náboženskými úkony, ano byl sám kultickým obřa-

Egyptské tanečnice s harfami, tamburinou a olivovými ratolestmi. Malba z hrobu Ramsesa III. v Thebách.

dem. Víme na př. o smutečném t-i, jež prováděly profesionální kvílečky nad mrtvým, zvláště v kultu Osiridově a Tammúzově. Byly nalezeny hliněné modely t-e kolem ašery. »Kultický t-c ovšem mohl mít různou podobu. Jiný byl t-c válečníků, jiné plesání žen, které je vítaly. Jinak se projevovala radost při dožinkách, jinak se vyprošovala vláha pro pole. Jednak vyplýval t-c ze silného vzrušení, které přecházelo až v extasi, jednak byl magickým úkonem, který pantomimikou měl způsobit na božstvo« [Bič II., 158n]. Sr. Ex 32,19; 1Kr 18,26.

Také u Izraelců byl t-c různého druhu [hebrejščina má pro t-c osm různých výrazů] spojován s kultem. Izraelské ženy vítaly t-em své muže nebo bojovníky, vracející se z vítězného boje, který byl vždy považován za boj náboženský [Sd 11,34; 1S 18,6n; 29,5; Jr 31,4. 13, kde všude Kral. mluví o plesání. Sr. Ex 15,20n, kde Kral. mají píš'aly, kdežto v hebr. textu jde o t-c, jímž byla i později doprovázena slavnost pascha. *Fáze]. Kultickým t-em provázal David, oblečený ve lněný efod, převážení truhly úmluvy do Jerusalema [2S 6,5-22; 1Pa 15,29]. Mluví-li Sd 21,19n o »plesání« dcer v Silo, jde tu o t-c, který tvořil podstatnou část náboženské slavnosti vinobraní. Ještě za dob Ježíšových o slavnosti stánků v Jerusalemě vynikající mužové prováděli náboženský t-c v nádvoří chrámu. Drželi při tom v rukou planoucí pochodně, zatím co levité stáli na stupních, vedoucích do kněžského nádvoří, a hráli a zpívali. Také při různých náboženských procesích se tancovalo.

Tanchumet [= útěcha] Netofátský, otec Saraiáše, jednoho z hejtmanů vojska, kteří přišli vyjednat s Godoliášem, ustanoveným správcem nad zbytky Judejců v Palestině [2Kr 25,23; Jr 40,8].

Tannurim [= pece, Gn 15,17; Iz 31,9; sr. Mal 4,1; Ž 21,10, kde je hebr. výraz přeložen]. Podle Neh 3,11; 12,38 se zdá, že v Jerusalemě stálo několik veřejných pecí na chléb poblíž nějaké věže, kterou v době Nehemiášově opravoval Chasub, syn Pachatův.

Tanutí, stč. = hnutí mysli, vnuknutí, úmysl, záměr [1Pa 28,9].

Tapuach [= jablko, *Tafua], syn Hebronův [1Pa 2,43].

Tár, jedno z tábořišť Izraelců na poušti mezi Tahat a Metka [Nu 33,27n]. Karafiát má ve svém překladu Tára.

Táre [hebr. *terach*, sotva z akkádkého *turáchu* = kozorožec, pravděpodobněji z téhož kořene jako hebr. *jerach* — měsíc a *járé^ach* = luna; jméno měsíčního božstva], syn Náchorův, otec Abrahama, Náchora a Hárana, praotec Izraelců, Izmaelitů, Moabských, Madiánských a Ammonitských [Gn 11,24nn; 1Pa 1, 26; L 3,34]. Většinu svého života trávil v Ur Kaldejských, sloužte jiným bohům než Hospodinu [sr. Joz 24, 2], mezi nimi jistě především měsíčnímu božstvu, jež mělo proslavený chrám v Ur. Podle Gn 11,28.32 se vystěhoval z Ur spolu s Abrahamem, Lotem a Sárrou do Cháranu, kde zemřel ve stáří 205 let.

Tarea jeden ze synů Saulových [1Pa 8,35; 9,41].

Tarela, nějaké místo na území Benjaminově [Joz 18,27].

Tarpelaiští, nějaký národ, který byl přesídlen Assyřany do samařských měst, když byli Izraelci odvlčeni do zajetí. Někteří badatelé se dohadují, že šlo o Tibarenské z pobřeží maloasijského Pontu. Jiní mají za to, že nejde o národ, nýbrž o titul perských úředníků v Samaři [Ezd 4,9].

Tarsenský *Tarsus.

Tarsis [snad z akkádtiny *taršiš* = tavnice; podle jiných od hebr. *rášaš*, jehož se užívá o zlo-

Tannurim-Tar ský [1079]

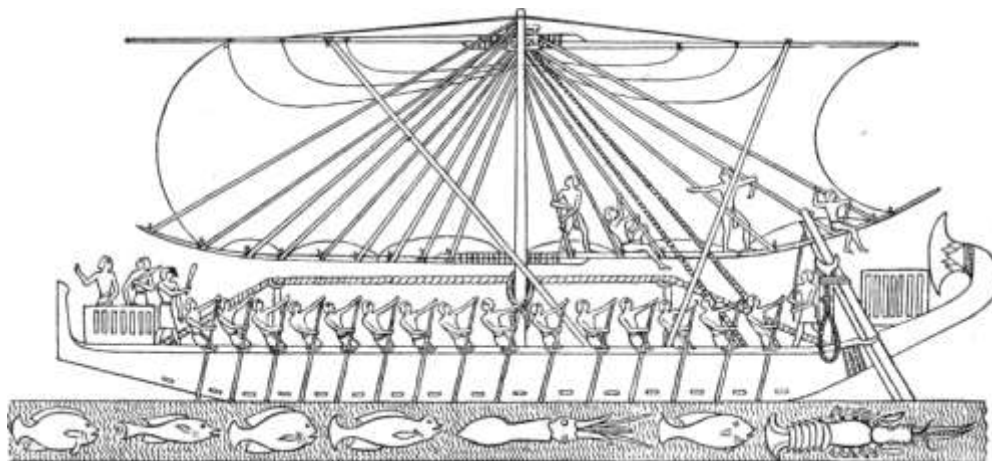
mění odporu, podrobení: podrobený kraj]. 1. Národ, vzešlý z Javana, vnuka Jafetova [Gn 10,4], a jméno kraje, jím obývaného U Jon 1,3; 4,2 jde v hebr. textu o T. [*taršiš*], nikoli o Tarsus, jak mají Kral. Stejně u Iz 23,6; 66,19, kde Karafiát má Tarsis. Jde o nějakou vzdálenou zámořskou krajinu [u Jr 10,9 mluví Kral. o »zámoří«, Karafiát podle hebr. textu o T.], z níž se přiváželo stříbro »tažené« [v plátech], železo, cín a olovo [Ez 27,12]. Badatelé se domnívají, že jde o město a kraj při dolním Guadalquiviru v již. Španělsku, nazývané u Herodota Tartessus. Minerální bohatství tohoto kraje lákalo Feničany, kteří si zde založili kolonii s tavnami. *Tarský.

2. Syn Bilana z pokolení Benjaminova [1Pa 7,10].

3. Jeden ze sedmi předních princů perských z doby Ester [Est 1,14].

4. Jméno drahokamu [Ez 1,16; 10,9; 28, 13; Dn 10,6]. V Ex 28,20; 39,13 překládají Kral. chrysolit. *Chrysolit.

Tarský. Lodi tarské bylo původně označením lodí, jež obchodovaly s *Tarsisem, později však každé obchodní lodi mimořádné velikosti [Ž 48,8]. Z kral. překladu není vždy patrné, že jde o tyto lodi, protože Kral. hebr. *taršiš* překládají často výrazem »mořský« [= námořní, Iz 2,16; 23,1.14; 60,9; Ez 27,25, kde všude má Karafiát »lodi Tarské«]. Také Jozafat si dal zhotovit lodi Tarské, aby mu dovážely zlato z Ofiru [1Kr 22,49]. Jejich přístavištěm bylo Aziongaber na Rudém moři [2Pa 9,21; 1Kr 10,22, kde Karafiát má správně »lodi Tarské«; 2Pa 20,36 překládá Karafiát: »Nadělal lodí, kteréž by přecházely do Tarsis«]. Je ovšem možné, že šlo původně o lodi, jež spojovaly doly a rafinerie v Sardinii a Španělsku s Feničii. Ez 27,12 mluví o zámořských

„Tarská loď“ podle egyptského vyobrazení. Je poháněna plachtami a veslaři-otroky. Na přídi jsou dozorcí. Třetí zleva udává takt, aby veslaři stejně zabírali. Na zádi kormidelník. Na silný provaz nad veslaři natahovala se v čas nepohody plachta.

[1080] Tarsus-Tebet

[Karafiát Tarských] kupcích. Některí vykladači se domnívají, že v tomto případě jde o maloasijský *Tarsus [stejně jako v Gn 10,4].

Tarsus [ř. Tarsos], ve starověku hlavní město římské provincie [Cilicie] v jv Malé Asii na řece Cydnu, která jím protékala, vlévající se potom do jezírka, které tarsenští obyvatelé spojili s mořem a proměnili tak v přístav. Je-li T. totožný s městem *Tarsis z Gn 10,4, znamenalo by to, že už kolem 2.000 př. Kr. zde byli řečtí osazenci [synové Javanovi] mezi původním orientálním obyvatelstvem. V polovici 9. stol. př. Kr. [kolem r. 833] podrobil si toto město Salmanazar, král assyrský. Nad Gilicii ustanovil krále. To trvalo až do doby perské r. 334 př. Kr., kdy Cilicii vládl přímo perský místodržitel. Alexander Veliký posílil v Tarsu řeckého ducha, který zvítězil za Seleukovců. Antiochus IV. Epifanes proměnil město v samostatné, nezávislé město s mnoha výsadami [v r. 171—170 př. Kr.]. I Židé v tomto městě měli občanské výsady. Když r. 64 př. Kr. byla Cilicie proměněna v římskou provincii, T. měl výjimečné postavení. R. 25 př. Kr. stal se T. hlavním městem Cilicie. Antonius, který se

Peněz města Tarsu. Na lici Zeus drží v pravici bo-hyni vítězství. Nápis zní: Tarsenských (totiž peněz). Na rubu alabastrová nádoba ve věnci a písmena značící pravděpodobně vydavatele peníze.

v T-u setkal s Kleopatrou egyptskou, proměnil město ve svobodné. Pompeius, Julius Caesar, Antonius i Augustus udělili některým občanům tarsenským právo římského občanství. Zdá se, že římská vláda důvěřovala Židům v T-u více než Řekům. V době Pavlově proslul T. vysokými školami, jež zavodily o slávu se školami v Athénách a Alexandrii. Učil zde řecký stoik Athenodoros [74 př. Kr. — 7. po Kr.], který měl značný vliv i na Augusta, jehož byl rádce, a Nestor [† 19 po Kr.]. T. vynikal tedy zvláštní touhou po vzdělání; ale i obchodní podnikavost byla pro T. příznačná. Tarsenští vylámali ve skalách taurských silnici, t. zv. bránu cilickou. Stalo se tak snad už mezi r 1000—500 př. Kr.

T. byl rodištěm ap. Pavla [Sk 9,11; 21,39; 22,3], který se tam seznámil s řeckou kulturou i náboženstvím. Římské občanství, jehož se Pavlovi dostalo po rodičích, dávalo budoucímu misionáři mnoho výhod při cestování římskou říší. Pavel toto své rodiště navštívil po svém obrácení aspoň jednou [Sk 9,30; 11,25].

Tartak [podle J. Fürsta znamená toto slovo hlubokou tmou anebo knížetě temnosti, podle jiných jde o babylonské božstvo *Tartachu*, jež bylo označeno oštěpem, jím se konečně domnívají, že jde o božstvo *Terach*, *Táre], božstvo Hevejců, které do Samaří nastěhoval assyrský Sargon [2Kr 17,31].

Tartan, assyrský *tartánu* nebo *turtánu*, titul vrchního velitele assyrského vojska [2Kr 18, 17; Iz 20,1], který zastupoval krále. Badatelé se domnívají, že t. z 2Kr 18,17 se jmenoval *Ašur-iska-danin*.

Tattenai, místodržitel perské provincie Koilosyrie a Fénicie za času krále Daria, který se stavěl proti obnovení jerusalemského chrámu [Ezd 5,3.6; 6,6.13].

Tázati [se], stč. tvary tieži, tiežete, Kral. tížice, tížete [Mk 9,10; J 16,19]. *Dotazování. *Poradit se. Hebr. *šá'al* [= tázati se, žádati] znamená často hledati radu u Hospodina, »otázati se úst Hospodinových« [Joz 9,14] pomocí orakula [Sd 1,1; Ez 21,21]. Tak jest rozuměti Sd 20,18.23.27; 1S 14,37; 22,15; 23, 2.4; 30,8; 2S 2,1; 5,19.23; Oz 4,12. Podobně hebr. *dáraš* [= vyptávati se, hledati] znamená často vyhledávati znamení, orakulum u Hospodina [Gn 25,22; 1S 9,9; 2Kr 22,18; Jr 37,7 a j. *Ptáti se. *Raditi], u Belzebuba [2Kr 1,6. 16], u duchů [Iz 8,19; *Septati, *Šveholiti] a pod. — »Tázati se, jak se mají« [1S 17,22], doslovně z hebr. vyprositi pro ně mír, pokoj = pozdraviti je.

V NZ-ě jde o čtyři slovesa, která Kral. překládají výrazem t. [se]. Recké *pyntanesthai* znamená obecně vyptávati se [Mt 2,4; Sk 10,18]. Recké *zētein* [J 16,19], *synzētein* znamená původně hledati, spolu hledati, potom též dohadovati se, příti se [Mk 1,27; 9,10; J 16,19]. Kral. někdy toto sloveso překládají výrazem hádati se ve smyslu příti se [Mk 8,11; 9,14.16; 12,28; Sk 6,9; 9,29], vyhledávati ve smyslu ptáti se jeden druhého, dotazovati se [L 22,23] a otazovati se [L 24,15]. Recké *eperótán* (= dotazovati se), jehož je užíváno hlavně o pokašitelských a záłudných otázkách farizeů a saduceů [Mk 10,2; 12,18.28.34; L 17,20; 20,21 a j.], je přeloženo t. se u Mt 22,46 ve smyslu pokoušeti.

Tažení,-ý. Ve smyslu pochodování, cestování, cesta [Ex 40,38; Nu 33,1]. T-é zlato, stříbro na rozdíl od litého do formy. Tento poslední smysl má Ex 25,18.31; 37,7; Nu 10,2. Jde o kovy v plátech, prutech.

Tebaliáš [= ten, kterého »Hospodin ponořil«, t. j. kulticky očistil], levita-vrátný z čeledi Merariovy, třetí syn Chosův [1Pa 26,11].

Tebat, místo poblíž Abelmehula [Sd 7,22], snad dnešní Rás Abú Tábát. *Abel [zeměp.] 3.

Tébes, město poblíž Sichemu, opatřené opevněnou věží. Při jejím obléhání byl zabit Abimelech, který panoval nad Izraelem po tři léta po Gedeonovi [Sd 9,50-55; 2S 11,21]. Jméno se zachovalo v dnešní vesničce Túbás, 16 km sv od Sichemu na cestě do Betsanu.

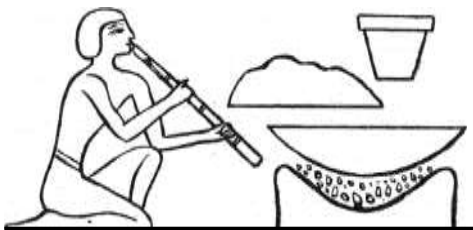
Tebet [akkádsky *tebētu* — měsíc propadání, bahnitý měsíc], desátý měsíc izraelského

kalendáře [Est 2,16], počítáno podle babylonského způsobu od jarní rovnodennosti, náš prosinec-leden. *Měsíc.

Tebni [snad zkrácenina hebr. *tibnijá* = stavení Hospodinovo], syn Ginetův, který na čas získal pro sebe polovinu říše Izraelské po smrti krále Zamriho. Druhá polovice se přidržela Amriho. Ten nakonec zvítězil. T. v bitvě padl [1Kr 16,21n].

Ted', interj. a adv. = hle; zde, tuto [Gn 22,1; Jb 38,35; Iz 65,1; Mt 25,25; Mk 13,21; L 19,20 a j.], nyní [Z 116, 14].

Teglík, nč. tyglík, z něm. = kelímek na přečišťování kovů [Př 17,3; 27,21].

Způsob přečišťování, tavení kovů v Egyptě. Tavič fouká do ohně pod tavičí mísou. Nahoře hromádka rudy a kelímek, kral. teglík, do něhož se čistý kov nalije, aby vychladl. Malba z hrobu v Beni Hassan. Viz též obrázek na str. 897.

Tehe [Nu 26,35]. *Tachan.

Techinna [= milost, ponížena žádost]. Jméno muže z pokolení Judova, z čeledi Chelubovy, prapředek obyvatel města Náchas [1Pa 4,12].

Tekel [z aram. *ṯkal* = vážit]. *Mene.

Tekoa, rodiště a domov proroka Amose [Am 1,1; sr. 2S 23,26; Jr 6,1], judské město, za jehož zakladatele byl považován Ashur [1Pa 2,24; 4,5]. Leželo jz od Jerusalema na svahu, sklánějícím se od Hebr onu k Mrtvému moři, podle 2Pa 20,20 směrem k poušti Engadi. Bylo od Betléma vzdáleno 6 římských mil [podle Hieronyma]. Z T. pocházela také ona »moudrá žena«, kterou zjednal Joáb k poselství ke králi Davidovi, aby se přimluvila za Absolona [2S 14,2]. Odtud pocházel i Híra, syn Ikeše Tekojského, jeden z 37 reků Davidových [2S 23,26]. Roboám opevnil T. na počátku své vlády na obranu jižních hranic státu [2Pa 11,6]. Po návratu ze zajetí zúčastnili se někteří z jeho obyvatel při znovubudování zdi jerusalemských [Neh -3,5.27]. Jméno je uchováno v polozbořeně vesnici *Toku*a*, asi 10 km j. od Betléma, kde byly vykopány základy starobylých domů a zdi na ploše ne větší než 2 ha.

Tekoitský [2S 14,4; 23,26; Neh 3,5.27]. *Tekoa.

Tekua [hebr. *tikvá* = naděje, očekávání]. 1. Otec Salluma, manželka prorokyně Chuldy [2Kr 22,14; 2Pa 34,22]. — 2. Otec jakéhosi Jachziáše, jenž spolu s jinými dohlížel na do-

Tebni-Tele [1081]

držování nařízení Ezdrášových o smíšených sňatcích [Ezd 10,15].

Tekutý. »T-é vody« = pramenité, stále tekoucí, nevysychající řeky a potoky [Z 1,3; Iz 44,4; Jr 31,9].

Telabib [= návrší travnaté země nebo obilní návrší], dnes polohou nejspíše město kaldejské při řece Chebar [Ez 3,15], kde byli usazeni izraelští vyhnanci.

Telaim [= jehňátka]. Místo, kde Saul shromáždil lid proti Amalechitským [1S 15,4]. Snad totožné s Tělem u Joz 15,24, ačkoli toto jméno má jiný slovní význam. *Telem.

Telasar [snad = vrch Aššurův], město a provincie assyrská, obydlená pokolením Eden [2Kr 19,12; Iz 37,12]. Asarhaddon, král assyrský, dobyl této krajiny. Město leželo někde v záp. Mesopotamii na horním Eufratu v sousedství Cháran a Orfa. Uctívalo boha Marduka [Merodacha].

Telátko neupřáhané [Jr 31,18], t. j. nezvyklé tahání, nezkrácené. Kral. Poznámky používají tohoto výrazu při výkladu 1S 2,12: »Bez jha, neupřáhaní, svévolní, bez bázně Boží«. G.

Tele. Mladá telata měla důležitou úlohu v obětním kultu [Lv 9,2; Ezd 6,17] a při uzavírání smluv [Jr 34,18, sr. Gn 15,10]. »T. [s]lité«, které pořídil na nátlak lidu ustrašený Aron za nepřítomnosti Mojžíšovy ze zlatých náušnic izraelských žen a nejspíše i mužů, mělo být viditelným obrazem božstva, jež vyvedlo lid z domu služby [Ex 32,4]. Snad šlo o dřevěný model, potažený zlatem. Mistry ve slévání podobných soch byli Egyptané. Je známo, že největší úcty ze zvířat požíval v Egyptě býk Apis jako symbol síly a energie. Bič I., 123 upozorňuje na možnost, že pravlast byčího kultu byla na maloasijském pohoří Tauros [= Tuří pohoří]. Také výraz »Silný Izraelský« [Iz 1,24, sr. Nu 23,22] lze překládati »Býk Izraelský«. Je známo, že po rozdělení říše Jeroboám I., který strávil nějaký čas jako vyhnanec v Egyptě [1Kr 11,40], postavil dvě telata, jedno v Dan a druhé v Bethel [1Kr 12, 26-33; 2Pa 11,14n], v čemž nutno vidět souvislost se zprávou o události pod horou Sinaj [sr. 1Kr 12,28 s Ex 32,4]. Poněvadž však u Kananejců, Aramejců a Hetitů jsou bohové zobrazováni téměř vždy jako sedící nebo stojící na hřbetě zvířete, můžeme snad mít za to, že Jeroboám oněmi telaty chtěl zobraziti jen trůn neviditelného Boha. Čin Aronův je v pozdější tradici znovu a znovu připomínán jako hřích Izraelův a zachování lidu přes tento hřích jako doklad milosrdenství Božího [Dt 9,16.21; Neh 9,18]. Pozdější proroci se trpce vysmívají tomuto druhu »bohosluzby«. [Oz 8, 5n; 10,5; 13,2].

V NZ-ě se mluví o tučném, vykrmeném t-ti, jež bylo zabito k počtě navrátnějšího se ztraceného syna [L 15,23.27.30]. Bylo zvykem ve větších palestinských hospodářských vykrmovat t. pro slavnostní příležitosti. — Žd 9,12 při

[1082] Telech-Temnost

popisu obětí o velkém dnu smíření se zmiňuje o krvi »kozlů a telat«, která ovšem očišťovala jen tělo od kultické nečistoty [sr. Zđ 9,13 a 10, 4, kde se mluví o krvi býků a kozlů] na rozdíl od krve Kristovy, která očišťuje svědomí od mrtvých skutků k sloužení živému Bohu. Zđ 9,19 připomíná krev »telat a kozlů« jako součást obětí při uzavření smlouvy na Sinaji [Ex 24, 3nn]. Při tom měl pisatel Zđ na paměti jistě také Iz 1,11. — Zj 4,6nn navazuje na Ez 1, 4nn; 10,1nn a na Iz 6,1-3. Kral. mluví o čtveru »zvířat«. Je však lépe s novějšími překlady [Hejčl, Žilka] mluvit podle řeckého textu o bytostech, cherubínech, kteří osvědčují Boží přítomnost ve viditelném světě. Na rozdíl od Ez, ale v souhlasu s Iz mají tyto bytosti po 6 křídlech. Jedna z nich je podobna lvu, druhá t-ti, třetí má tvář jako lidskou a čtvrtá je podobna létajícímu orlu. Stará církev v těchto bytostech viděla symboly čtyř evangelistů, při čemž lev představoval Jana, tele-býk Lukáše, člověk Matouše a orel Marka. Jejich různost a přece souměřitelnost symbolisovala staré církvi dokonalou svatost a slávu Boží.

Telech. Potomek Efraimův [1Pa 7,25].

Telem.— 1. Místo v nejjihnější části Judstva [Joz 15,24]. *Telaim. — 2. Jeden z vrátných, kterého Ezdráš přiměl, aby zapudil svou pohanskou manželku [Ezd 10, 24].

Telcharsa [= čarovný pahorek], město nebo dědina babylonská [Ezd 2,59; Neh 7,61], odkudž se vrátili se Zorobábelem někteří lidé, kteří o sobě tvrdili, že jsou Izraelci, ale nemohli to dokázat.

Teli el-Amarna není sice biblické jméno, ale několikrát se o něm v tomto slovníku zmiňujeme vzhledem k vykopávkám, provedeným zde r. 1887, při nichž bylo nalezeno více než 350 hliněných tabulek [t. zv. teli el-amarnských dopisů], popsaných akkádkským písmem. Jsou to dopisy vasalských knížat v Sýrii a Palestině faraónům Amenhotepovi III. a IV. z 15. a 14. stol. př. Kr. T. el-A. bylo starobylé město, založené Amenhotepem IV. Echnatonem [kolem 1387—1366 př. Kr.] na Nilu asi 250 km j. od nilské delty. Jmenovalo se tehdy Achetaton.

Telmelach [= solný pahorek], nějaké místo v Babylóně, neznámé dnes polohy [Ezd 2,59; Neh 7,61], odkudž se navrátili se Zorobábelem někteří lidé, kteří o sobě tvrdili, že jsou Izraelci, ale nemohli to dokázat.

Tema [arabsky = poušť, neobděláná půda], devátý syn Izmaelův, po němž byl pojmenován celý kmen i kraj, jím obydlený [Gn 25,15; 1Pa 1,30; Iz 21,13; Jr 25,23; Jb 6,19], snad nynější *Taimá'*, městečko v Arábii na poloviční cestě z Damašku do Mekky a stejně vzdálené z Babylona a Egypta.

Teman [= po pravici, tedy jižní kraj]. — 1. Syn Elifazův, vnuk Ezauův [Gn 36,11.15.42 ; 1Pa 1,53], zakladatel čeledi, jež dala území jméno. Patřilo Idumejcům [Jr 49,20; Am 1,12] a leželo někde v sev. části panství idumejského [Ez 25,13]. Obyvatelstvo vynikalo moudrostí

[Jr 49,7]. — 2. Syn Aschura a jeho manželky Naary [1Pa 4,6].

Temansek v Gn 36,34 je v Kral. bibli tisková chyba za Temanské.

Temanský. Země T-á [Gn 36,34] *Teman. T-ý Elifaz [Jb 2,11], snad obyvatel města Terny [*Tema] nebo kraje *Teman nebo příslušník čeledi Temanské. Byl to jeden ze tří předních Jobových přátel.

Téměř, málem [Ž 73,2; 119,87], skoro [Žđ 9,22], zakrátko [Sk 26,28: »Zakrátko si troufáš, uděláti ze mne křesťana. Pavel na to: Přál bych si od Boha, abyste se — ať zakrátko či zadlouho — nejen ty, ale všichni...« (překlad Žilkův)].

Temnost, temný, tma, tmavý. Tak překládají Kral. ve SZ-ě většinou hebr. *chóšek* [= tma], *ch^ašéká* [= temnota] a *'ófel* [od slovesa *'áfal* = zapadati, o slunci], *'fela* [= mrákota, soumrak, temnota] v protikladu proti *'ór* [= světlo], a to nejprve v obvyklém slova smyslu [Gn 1,2nn; 15,12; Ex 10,21n; Dt 28, 29; Ž 139,12; o podzemních prostorách, Jb 28, 3; o vězení, Iz 42,7; 47,5; 49,9; o hustých mračnech, Ž 18,12, sr. Ex 14,20; o slepotě, Iz 29,18 a pod.]. V NZ-ě jde o překlad řeckého *skotos* a *skotia*, jež znamenají přirozenou, fyzickou tmou, na př. u Mt 27,45; Mk 15,33; L 23,44; J 6,17; 20,1; Sk 2,20; 13,11 a j. Ale nejčastěji jde v bibli o obrazné a přenesené užití výrazů t, t-ý, tma, tmavý jako označení neštěstí, zkázy a smrti, kdežto *světlo je obrazem života a zdaru [Est 8,16]. Tak tma a stín smrti jsou souběžné výrazy u Jb 3,5; Ž 107,10.14; Iz 9,2; Mt 4,16; L 1,79 právě tak jako temnota a kluzkost, plzkost v Ž 35,6, tma a hořkost u Iz 5,20, mrákota a úzkost u Iz 5,30, tma a zlé u Iz 45,7 a pod. Soužení, těžkosti, bezradnost nazývají 2S 22,29; Jb 17,12; 19,8; Ž 18,29; 112,4; Kaz 11,8; Iz 58,10; Mi 7,10 temností a tmou. Ž 88,13 myslí zřejmě na podsvětí a smrt. Podobně 1S 2,9. Být ve tmě znamená často býti vzdálen od Boha a jeho spásitelné činnosti [Iz 9,2; 1Te 5,4n; 1Pt 2,9; 2Pt 2,17; Ju 13]. »Temnosti zevnitřní« = nejvzdálenější od světla, nejzazší temnota, tedy zahynutí, odsouzení [Mt 8,12; 22,13; 25,30].

Poněvadž vzdálenost od Boha a jeho spásitelné činnosti souvisí s hříchem, může se temnota státi obrazným výrazem pro hříšníkův stav a jeho následky [Př 2,13]. Zvláště NZ užívá uvedených výrazů pro stav člověka, který pravou skutečnost už ani nevidí nebo vidí jen falešně: malé se mu zdá velkým, velké malým; pohybuje se brzy tím, brzy oním směrem; neví, kam jde [J 12,35]. Temnost oslepila jeho oči, takže nevidí ani bratra, anebo jej zná jen »podle těla«. Buď ho podceňuje, odmítá, zanedbává a nenávidí [1J 2,9-11] anebo přeceňuje, vyvyšuje, protože »přijímá osobu« [Jk 2,9]. Tma je pro NZ oblastí zla, hříchu a proti božských sil, které nad padlým člověkem a světem vykonávají skutečnou moc. Mluví-li Ko 1,13 o »moci temnosti«, myslí na tuto démonickou sílu, jíž podléhají ti, kteří jsou vzdáleni spásitelné činnosti Boží [sr. L 22,53; Sk 26,14].

2K 4,4 mluví dokonce o »bohu tohoto světa«, který oslepuje mysl, Ef 6,12 pak o »světa pánech temnosti věku tohoto«, kteří vedou ke skutkům temnosti [R 13,12; Ef 5,11]. Toto oslepení, tato ztráta duchovní soudnosti se netýká pouze těch, kteří neznají Boha, nýbrž — rozumíme-li dobře Mt 6,23 — právě těch »náboženských«, je-li jejich »náboženství« falešně orientováno. Ježíš tu mluví »o světlo, kteréž jest v tobě«. Světlo je běžný obraz pro poznání Boha a duchovních hodnot. Je-li toto poznání falešné, je-li tedy to, co mělo být světlem, tmou, pak tato temnota zachvátí všecek náboženský i mravní život. Škrabal překládá: »Jestliže tedy světlo v tobě je temnota, jaká to temnota?« Neboť zachvátí celého člověka [sr. L 11,34nn; R 1,18nn]. Právě ti, kteří říkají, že mají obecnství s Bohem [1J 1,6], jsou v nebezpečí chození ve tmě, jak se ukázalo v době Ježíšově na náboženských vůdcích Izraele, kteří ztratili pro něj všecku duchovní vnímavost [J 1,5], takže v okamžiku, kdy vztáhli na něj ruce, moc temnosti, které podléhali, vyvrcholila [L 22,53, sr. J 3,19]. Příkladem této duchovní zaslepenosti ve SZ-ě byli ti, kteří se domnívali, že den Hospodinův bude dnem světla [Am 5,18,20; Jl 2,2].

Člověk musí být vytržen z této moci temnosti a přenesen do království Syna Božího [Ko 1,13], má-li se stát způsobitým k účasti v údělu svatých ve světě. Na to právě přišel Kristus Ježíš, aby »kazil skutky ďáblovy« [1J 3,8], t. j. lámal moc temnosti nad člověkem. Kdo věří v něho, nemusí zůstat ve tmě [J 12, 46], kdo ho následuje, nebude chodit v temnostech [J 8,12; sr. 1J 2,8nn]. Odtud výzvy Pavlovy, v jejichž pozadí je skutečnost, že věřící byl vytržen z moci temnosti, Ef 5,8.11; 2K 6,14; R 13,12 [sr. J 12,35]. Království Syna Božího na rozdíl od království satanova je světlo. Zdrojem tohoto spasitelného světla je Bůh sám, neboť Bůh je světlo skrz naskrz [není v něm ani špetky tmy, 1J 1,5, sr. Zj 12,5] právě tak jako je Bůh láska [není v něm ani stínu nelásky, 1J 4,8]. Světlo a láska nejsou pouhými Božími přívlastky, nýbrž jeho podstatou. Bůh je ovšem Pánem i tmy, což poznali už sz věřící [Iz 45, 6n]. Jeho světlo osvěcuje vše, co je skrytého ve tmě, a zjevuje rady srdcí [1K 4,5; sr. Jb 34,22; Ž 139,11n]. Odtud nenávisť těch, kteří si libují ve tmě [J 3,19, sr. Kaz 2,14; Iz 5,20].

Temnota *Temnost.

Temný *Temnost.

Tenata [stč. sing. teneto] = síť, léčka [Ž 57,7; 140,6; Kaz 7,26; Ez 19,8].

Tenký, stč. = nehuť, slabý [Gn 41, 6.7. 23; Lv 13,30].

Teofilus [řecky *Theofilos* = milovaný Boží, Bohumil], vznešený příznivec Lukášův [L 1,3; Sk 1,1.4], jemuž byly připsány jak evangelium, tak Skutky apoštolů. Patrně nějaký rytíř nebo významný úředník římský [»výborný Teofile!«, sr. Sk 23,26; 24,3; 26,25], který snad teprve po obrácení ke křesťanství přijal jméno T. Nic jiného o něm nevíme, takže se někteří vykladači — patrně neprávem

— domnívají, že jde prostě o obrazné jméno, jež označuje každého křesťanského čtenáře.

Tepati, stč. = tlouci, bítí [Ex 2,11n; Iz 10,20; Mk 5,5; L 22,63; J 18,23]. Bítí se v prsa bylo výrazem kajícího smýšlení a úžasu [L 23, 48; sr. 18,13; Nah 2,7; Ez 21,12].

Terafim, obrazy domácích bůžků, ochránců a strážců domácnosti nebo domácího božstva [*ἑράφιμ* je sice množné číslo právě tak jako *ἰὸὴμ* (= bohové), ale může označovat i božstvo]. Podle bibl. zpráv mohly být různé velikosti. Daly se snadno ukrytí pod velbloudí sedlo [Gn 31,19.34, kde Kral. hebr. *ἑράφιμ* překládají výrazem modly] anebo dosahovaly velikosti dospělého muže [1S 19,13, kde Kral. překládají hebr. výraz slovem obraz], ač vykopávky dosud neobjevily t. takové velikosti. Ráchel ukradla t. svého otce Lábanu, když prchala se svým mužem Jákobem do země Kananéjské [Gn 31, 19.34]. Podle zákona starých Churrijců [bibl. Horejší, Gn 14,6], posemitštěných potomků národa, jenž sídlil ve 3. a 2. tisíciletí př. Kr. na území od vých. břehu Tigridu přes Assyrii až částečně i do Kappadokie, ten, kdo se zmocnil t., byl pokládán za majitele celého jmění rodiny. Jákob ovšem dal v Sichemu rozkaz, aby jeho lid odvrhl všechny cizí bohy a zakopal je pod dubem u Sichemu [Gn 35,2nn]. Zdá se, že t., o nichž se mluví v souvislosti s *efodem [Sd 17,5; 18,14.20], patřily k věštecké praxi starých Izraelců a Semitů vůbec. O babylonském králi čteme u Ez 21,21, že se bude doptávat model [hebr. *ἑράφιμ*] a hledětí bude do jater. U Za 10,2 jsou »obrazy« [hebr. *ἑράφιμ*] srovnávány s věšci, kteří prorokují faleš [sr. 1S 15,23]. Možná, že t. bylo označením modly, jež byla oblékána do efodu, t. j. věštecké zástěry s kapsou na věštecké kamínky. Badatelé se shodují v tom, že t. byla součástí domácí svatyně, jak o tom svědčí vypravování o svatyni Míchově [Sd 17,4nn; 18, 5n], kterou vyloupili členové pokolení Dan [Sd 18,17nn]. Žena Davidova Míkol také měla t. [1S 19,13]. Proroci se obraceli proti tomuto druhu zjišťování budoucnosti, jenž bujel zvláště v sev. říši [Oz 3,4]. Podle 2Kr 23,24 Joziáš vyplenil t. spolu s jinými modlářskými ohavnostmi. Ale zdá se, že i v době po zajištění někteří Izraelci užívali s oblibou t. [Za 10,2] pro soukromou věšteckou službu.

Tercius, [lat. *Tertius*], pisář Pavlův, jemuž nadiktoval ep. k Římanům [Ř 16,22]. Tento T. byl patrně také křesťanem, když k epistole Pavlovi mohl připojit svůj osobní pozdrav. Pavel jako většina starověkých lidí měl ve zvyku diktovat dopisy pisařům, kteří zachycovali diktát písmem zkráceným [jakýmsi starověkým těsnopisem] a pak prepisovali na čisto. Pavel připojoval vlastnoruční zakončení [Ř 16,25-27; 1K 16,21-24; 2K 13,1n; Ga 6, 11-18; Ef 6,23n; F 4,21-23; Ko 4,18; 1Te 5,25-28; 2Te 3,17n].

Teres a Bigtan, dva komorníci královští, kteří usilovali o život králův. Byli však od Mar-

[1084] Tersa-Tesař

dochea vyzrazení a na rozkaz Asverův oběšení [Est 2,21nn; 6,2].

Tersa 1. Město v krajině samařské, jehož krále porazil Jozue [Joz 12,24] a tak vymanil z panství Kananejců. Po rozdělení království izraelského bylo královským sídelním městem Jeroboáma I. a jeho nástupců až po Omriho * [1Kr 14,17n; 15,21.33; 16,6.8n.15.17], jenž zbudoval nové sídelní město, Samaří [1Kr 16, 23n]. V T. bylo středisko povstání Manahema, syna Gádi, proti Sallumovi, králi izraelskému [2Kr 15,14nn]. Město proslulo krásou, jak už jeho jméno naznačuje [sr. Pis 6,3]. Je těžko však rozhodnout, kde leželo. Badatelé uvádějí tři různá místa poblíž hor Hébal a Garizim. Nejspíš jde o dnešní pahorek Telí el-Fár'á přibližně 11 km sv od Sichemu.

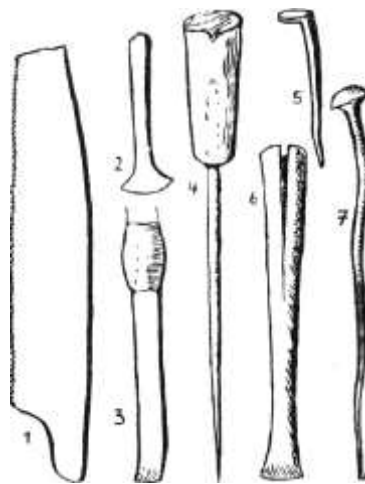
2. Nejmladší z pěti dcer Salfadových [Nu 26,33; 27,1; 36,11; Joz 17,3].

Tertullus, římský advokát, kterého pozvali nejvyšší kněz a členové synedria, aby pomohl vypracovat obžalobu na Pavla u římského prokurátora Antonia Felixe v Cesareji. Byl patrně advokátem z povolání. Po způsobu všech starověkých advokátů zasypal prokurátora lichotkami, dříve než přikročil k vlastní obžalobě, že Pavel bouří lid, zakládá nedovolenou sektu a dopouští se zneuctování jeruzalémského chrámu [Sk 24,1-8].

Tesaný, tesati. Staroizraelské oltáře byly navršovány buď z hlíny nebo z netesaných, t. j. neupravených kamenů [Ex 20,25], neposkvrněných dotykem železa. Patrně se tak mělo zabránit zhotovení jakýchkoli rytin na oltáři [sr. Dt 27,5; Joz 8,31]. Později však byly stavěny oltáře z otesaných kamenů se schodištěm pro kněze. V Palestině a jinde byly vykopány oltáře, vysekané z celistvé skály. Ke stavbě paláců bylo užíváno tesaných a pilou řezaných kvádrů [1Kr 7,9; Iz 9,10; Am 5,11], dovážených někdy z daleka [1Kr 5,15]. Také chrám Šalomounův byl stavěn z tesaných kvádrů [1Pa 22,2]. Pl 3,9 nařiká, že ho Bůh zardil tesanými kvádry, takže se nemůže volně pohybovat. Místo kral. »Vystaveno bude kamení pěkně tesané místo korouhví v zemi jeho« [Za 9,16] má Karafiát: »Když [budou jeho] kamení [v] koruně, vystavené v zemi jeho«. Heger překládá: »Když v koruně drahokam se zjeví nad

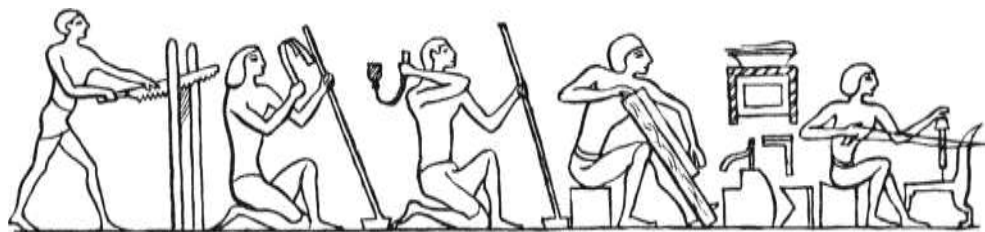
jeho zemi«. Zaslíbená země je Boží korunou, Boží členkou, v níž je zasazen vykoupený lid jako drahokam. Ž 144,12 překládá Zeman: »Naše dcery jako vytesané rohové sloupy palácového slohu«. Jde o sloupky, jež sloužily za podpěru palácových stropů. Měly často dívčí podobu. Také Karafiát mluví o »podobnosti paláců«, nikoli chrámu.

Tesař. Hebr. *cháráš*, překládané Kral. výrazem t. a odvozené od slovesa, znamenajícího sekati, dlabati, rýti, označuje jakéhokoli řemeslníka, zvláště však toho, jenž se obírá zpracováním dřeva [Iz 41,7; Jr 10,3] nebo kovu [Oz 13,2] nebo také kamene [2S 5,11 »kameník«]. Jde tedy o širší pojem, než naznačuje

Tesařské nářadí z nálezů v Palestině a Sýrii. 1. Pila. 2. a 3. Dláta. 4. Vrták šídlovitý. 5. a 7. Hřebíky. 6. Sekáček. Podle Gallinga.

výraz, t., neboť řemeslo biblického t-e zahrnovalo nejen zhotovování hrubého nábytku pro stany, nýbrž i práce dyhovací, vykládací a řezbářské [Ex 38,23; sr. 28,11; 35,35; 1Kr 6,18. 29], namnoze i to, co bychom dnes zařadili do oboru stavitelského a truhlářského. Tesařskými nástroji byly sekera, pila, dláto, úhelnice, měřičská šňůra, hoblík, kružidlo [Iz 44,13, sr.

Egyptští tesaři podle malby z thebského hrobu. První řezá pilou, další dva přisekávají sekýrami, za nimi jeden přiměřuje kusy dřeva, před ním je ve špalku zaseknutá sekerka, nad ní úhelnice a nádoba s lepidlem, poslední vrtá sedadlo židle šídlovým vrtákem, který je poháněn zkrříženým provazem.

Moudrost Šal. 13,1Inn; Jr 10,3n] a pod. Podle 2Kr 24,14 byli judští t-i a kováři zavlečeni do Babyloňu spolu s knížaty a bojovníky. O Jozefovi, manželu Marie, matky Ježíšovy, se praví, že byl t-em [Mt 13,55], a podle Mk 6,3 Ježíš sám ve svém mládí se věnoval tomuto řemeslu. Patřilo k němu i zhotovování pluhu a jha [sr. L 9,62; Mt 11,29].

Tesati *Tesany. *Tesař.

Tesbitský [1Kr 17,1], známý přídomek Eliášův [1Kr 21,17,28; 2Kr 1,3,8; 9,36] podle rodiště anebo bydliště v krajině galátské. Jiní myslí na město Týsbe, o němž se zmiňuje kniha Tobiašova [1,2], po pravé straně, t. j. jižně od Kydiósu, t. j. Kádesu Neftalímova v Galileji.

Teskliti, býti teskliv, míti starost, trápit se [Ž 38,19], býti skleslý [Ž 42,7], rmoutiti se, truchliti [2S 1,26]. V hebr. je užito pokaždé jiného slovesa. Recké *adémonein* u Mt 26,37; Mk 14,33 znamená cítiti úzkost, bázeň, býti pronásledován úzkostí, neklidem.

Tessalonicenský, Tessonitský viz *Tessalonika.

Tessalonicenským, listy.

1. Sbor v Tessalonice v římské provincii Makedonii byl založen apoštolskou zvěstí na t. z v. druhé misijní cestě Pavlově, a to někdy kolem r. 50. Podle Sk 17,1-10 Pavel se Sílou přišli do Tessaloniky po náhlém nedobrovolném skončení své činnosti ve *Filippis. Podle svého obyčeje i zde zvěstovali Krista Ježíše nejprve v synagoze a měli značný ohlas zejména mezi Řeky, kteří byli pod vlivem židovského jednobožství a chodili do synagogy, aniž se plně připojili k lidu izraelskému [t. zv. *nábožní čili *bohobojící]. Také nejedná z předních žen města byla získána pro víru v Krista Ježíše. Právě tento úspěch však podráždil vedení židovské obce, které jednak podnítilo populární výtržnosti, jednak obžalovalo lidi v Ježíše uvěřivší z buřičství proti císaři. Šlo o zlovolný politický výklad Ježíšova mesiášského nároku, který se projevil už při samém procesu Ježíšovu [L 23,2; J 19,12]. Toto osočení nemělo sice okamžitý úspěch, ale přerušilo přece misijní činnost Pavla, který spolu se Sílou odešel do nedaleké Berie. Nadto přivodilo nově vzniklému křesťanskému sboru v Tessalonice nemalé potíže, ano protiventství, i když nepotlačilo jeho existenci ani další misijní činnost. Není proto divu, že Pavel měl stále na mysli život a rozvoj tohoto sboru, který mu byl s ostatními sbory makedonskými [2K 8,1-5; 11,9] obzvláště blízký a drahý a snažil se jej dalšími návštěvami, a pokud to nebylo možné, aspoň dopisy posilovat, vést, učit a napomínat.

2. a) První list do Tessaloniky je stejně jako druhý psán nejen jménem Pavlovým, nýbrž i jménem jeho pomocníků v misijním díle, Silvana [podle Sk zkráceně Síly] a Timothea. V první části [kap. 1-3] podává zpětný Bohu děkující pohled na příchod a horlivé přijetí evangelia v Tessalonice, aby tím byli bratři tessaloničtí povzbuzeni a posíleni a aby byl dán základ pro napomínání a naučení

Tesati-Tessalonicenským [1085]

druhé části [kap. 4*5]. Podrobněji možno obsah listu rozdělit takto:

Vstupní pozdrav 1,1.

I. Vděčná připomínka přijaté milosti evangelia, 1,2 - 3,13:

1) Dík za obrácení čtenářů k Bohu živému 1,2-10;

2) Upřímnost a obětavost zvěstovatelů evangelia 2,1-12;

3) Dvoji přijetí evangelia v Tessalonice 2,13-16;

4) Vzájemnost víry a lásky mezi apoštolem a sborem 2,17 - 3,13.

II. Nadějně potěšování a napomínání 4,1 - 5,24:

1) Čistota a bratrská láska 4,1-12;

2) Naděje vzkříšení 4,13-18;

3) Bďte! 5,1-11;

4) Budování sboru 5,12-24.

Závěr 5,25-28.

b) Z 3,1 lze soudit, že 1Te byl psán nedlouho, ač ne hned, po vynuceném odchodu Pavlova z města. Staré tradice uvádějí, že byl psán buď ještě z Athén nebo o něco později z Korintu, tedy ještě z t. zv. druhé misijní cesty. Obsah listu vskutku ukazuje, že ještě neuplynula dlouhá doba od pohnutých událostí, za nichž vznikl tento sbor. Apoštol několikrát vzpomíná těžkosti a soužení mladého sboru, vděčně myslí na jeho dosavadní osvědčení a povzbuzuje i napomíná ke stálosti v budoucnosti [1,6; 2,14-16; 3,1-4,13]. Jinou jeho starostí je, aby udržel vztah vzájemné důvěry a lásky ke sboru, vznikly tehdy, když Tessaloničtí ve víře přijali jeho kázání [1,5; 2,1-13; 3,6-9]. Nejde mu jen o posilu osobní víry [3,7-8], nýbrž tato vzájemná důvěra je nutným důsledkem a zkušebním kamenem toho, že skrze jeho lidské svědectví přijali opravdu slovo Boží [2,13], i předpokladem, aby sbor dále rostl v jistotě víry i plnosti lásky. Proto také apoštol touží, aby mohl znovu přijít do Tessaloniky a dotvrdit tam své dílo [2,17-20; 3,10-13]. Naznačuje přitom, že jeho dřívější práce byla nedávno nedobrovolně přerušena [2,17], což posiluje domněnku o poměrně raném vzniku listu. Stejným směrem se nese i apoštolovo napomínání a poučování. Na jedné straně mří proti neukázněnosti v pohlavním životě [3, 3-8], což nepřekvapuje u lidí nedávno vyslých z běžného hellenistického prostředí. Druhým zdrojem nesnázi byly nejasnosti a nesprávnosti eschatologického výhledu. Na jedné straně očekávání bezprostředně nastávajícího příchodu Páně vedlo některé údy sboru k zanedbávání úkolů pozemské práce [4,11-12], na druhé straně představa, že se doba příchodu Pána předem ohlásí zřetelnými znameními, vedla jiné údy k nepřipravenosti a jakési lehkovážnosti [5,3-8]. Přitom působilo veliké starosti a rozpaky to, že někteří z věřících umírali, aniž se dočkali příchodu Páně [4,13-18, sr. 1K 15]. Tento stav myslí ve sboru i ráz apoštolových odpovědí, které také počítají s brzkým,

[1086] Tessalonicenským

i když nevypočitatelným, příchodem Páně, ukazuje na to, že 1Te byl napsán brzo po založení sboru. Posiluje se tím domněnka, že 1Te je nejstarší z dochovaných listů Pavlových.

c) Po stránce zvěstné a theologické není 1Te na pohled spisem zvláště vydatným, protože nepodává soustavnější výklady christologické nebo soteriologické, nýbrž se soustřeďuje na konkrétní otázky ethické a eschatologické. Hlubšímu pohledu však 1Te nadmíru konkrétně ukazuje, jak nerozlučně souvisí navzájem zvěst Slova, za níž její nositelé osobně ručí, s vírou Duchem vzbuzovanou a s životním osvědčením, s vytrvalostí ve zkouškách, s pevným a vřelým obecnstvím církve i s ukázněností osobního života.

3. a) Druhý list do Tessaloniky má tento obsah:

Vstupní pozdrav 1,1-2.

D) Dík a přímůva za sbor, postavený v protivinstvích 1,3-12.

II) Den Kristův 2,1-17:

a) Kdy nastane? 2,1-12;

b) Stálost očekávání 2,13-17.

III) Napomenutí k životu v trpělivém a poslušném očekávání Krista, zejména k věrnému konání povinností pozemské práce 3,1-16.

Závěr 3,17-18.

b) Situace, která je v pozadí listu, i jeho hlavní themata se málo liší od 1Te. Sbor prochází protivinstvím [1,4], očekává bezprostřední blízkost dne Kristova [2,2], z čehož u některých údů plyne netečnost ke konkrétním úkolům pozemské práce [3,1 On]. Napsal apoštol o týchž otázkách nový list proto, že mu došly zprávy o neúčinnosti listu prvního nebo že se zmatky ve sboru ještě zvětšily? Či je snad náš 2Te z dřívější doby než 1Te? Je vůbec psán týmž adresátům jako 1Te? A pochází vskutku z ruky Pavlovy?

Všecky tyto otázky byly položeny a bylo na ně rozličně odpovídáno v odborném literárně dějinném zkoumání. Podnětem k nim nebylo jen zdvojení látky, které ostatně není naprosté a samo o sobě by nevadilo, nýbrž i některé rysy obsahové. Nápadné je už to, že v 1Te je sz citátů a narážek jen velmi málo, kdežto 2Te jich v prvních dvou kapitolách má nadprůměrně mnoho. To vedlo A. Harnacka k domněnce jinak nedokazatelné, že 2Te byl určen užšímu kruhu tessalonického sboru, složenému vesměs z bývalých Židů. Závažnější potíže spočívají v eschatologických představách 2. kapitoly. Tam se proti domněnce, že den Kristův je velmi blízký, ano že snad je již tu [2,2], staví ohlášení, že napřed musí nastati velké odpadnutí a odhalení čili dočasný triumf antikristovské postavy »člověka hřícha, syna zatracení« [2,3-4.8-9]. Toto zjevení nepravosti je však oddalováno blíže neoznačenou silou nebo postavou, která je »mešká« čili »zdržuje« [2,6-7], takže den příchodu Kristova zdaleka není tak přede dveřmi, jak se někteří domnívali. Tyto

představy jsou nemálo neprůhledné, ano záhadné. Kdo či co je tím »zdržujícím« činitelem? Starý a rozšířený, nikoli však zaručeně správný, výklad má za to, že apoštol měl na mysli moc římského státu, který aspoň dočasně zadržuje propuknutí chaotické nepravosti. Jiní vykladači se spokojí ují obecnější myšlenkou, že je tu představa andělské moci, která na čas, vůlí Boží stanovený, poutá moci pravěkého chaosu, o nichž se mluví v celé staroorientální mythologické tradici; přitom i tyto vykladači připouštějí, že tuto andělskou sílu pořádku mohl apoštol viděti ztělesněnou v římské státní moci, jejíž pořádkovou službu tak vysoko hodnotil Ř 13,1-7. Jsou i jiné výklady: O. Cullmann, vycházející z myšlenky Mk 13,10, dokazuje, že zdržující skutečností je sama zvěst evangelia, nesená apoštolem a jeho pomocníky: dokud nedojde ke všem národům země, nemůže nastati konec. Ať je tomu jakkoli, jisté je, že se zde ukazuje na předběžné zjevy, bez nichž, lépe před nimiž, nemůže přijít den Kristův. Není to v rozporu s 1Te 5,2, kde se praví, že tento den přijde jako zloděj v noci, beze všech předzvěstných znamení?

Obecněji řečeno: není 2Te příliš proniknut a určen apokalyptickou snahou podati barvitý, předmětný obraz události posledních časů a narysovat povšechné schéma jejich postupu a tím podati podklad k výpočtu nebo aspoň odhadu data posledního dne? Nevykračuje tím příliš ze zdržlivosti, kterou jinak Pavel v takových věcech zachovával? Není snadno najít jednoznačnou odpověď na tyto otázky, protože ani v jiných listech Pavlových nechybějí náběhy k rozvinutým apokalyptickým obrazům a schématům [1K 15,23-28; 2K 5,1-5 a j.], takže nelze ani představu dočasně uplatnění antikristovské moci považovati za nemožnou v ústech Pavlových.

Závažnější potíž spočívá snad v tom, že 1,5 je účast na království Božím chápána jako odměna za vytrvalost v utrpení a že 1,6-9 je eschatologický obrat spojován s výhledem na pomstu nad protivníky církve a na jejich záhubu. Tento tón radosti ze zkázy protivníků upomíná na eschatologické představy židovské, nezní však jinde u Pavla ani v evangeliích v této drastické podobě, a je v jistém napětí s evangeliem milosti bez jakékoli zásluhy.

Není však radno přepínat tyto rozdílly, které se týkají jen důrazů a odstínů. Sloh 2Te nelze spolehlivě odlišit od Pavlova, a není ani jiných formálních důvodů popírat Pavlovo autorství. Po stránce obsahové i formální pak je střízlivý důraz 3. kapitoly na plnění pozemských povinností i odmítnutí neukázněnosti plynoucí z přepjaté eschatologie dobře ve shodě s myšlením Pavlovým. Nadto nelze spolehlivě postihnout, s jakým úmyslem by nějaký pozdější pisatel byl psal tento list pod Pavlovým jménem. Ze všeho plyne, že nejspřávnější je setrvat při tradičním údaji o Pavlovo autorství a míti za to, že apoštol, odpovídaje na omyly a otázky nám již podrobně nepostizitelné, byl přiveden k tomu, aby v poněkud

širší míře než jindy použil apokalyptických motivů na vyjádření svrchovaného, námi lidmi nekontrolovatelného a nevyočitatelného eschatologického jednání Božího.

Tessalonika, ř. Thessaloniké, nyní Solun [Soluň], lázeňské město, ležící při zálivu Thermaiském [nyní Soluňském], jenž je částí Egejského moře. Bylo vystavěno v polokruhu na svahu pohoří Kíssos při hlavní vojenské silnici (*Via Egnatia*), jež spojovala všechny krajiny Egejského moře s Římem. Původně se jmenovalo Therma [= horký pramen], ale Kassandros, jeden z nástupců Alexandra Velikého, je přejmenoval k počtě své manželky Tessaloniky, dcery dobyvatele Chersonu a nevlastní sestry Alexandrovny. Celé je r. 315 př. Kr. přestavěl, lázně rozšířil a tak získal skvělé sídelní město.

Peníz města Tessaloniky. Na líci obraz politarchy (?), na rubu před lodi (?), na nápisem Thessalonika.

Po r. 146 př. Kr. se stala T. hlavním městem římské provincie Makedonie. Měla vojenskou posádku. R. 42 př. Kr. se stala svobodným městem. Její správcové v počtu asi pěti až šesti mužů se nazývali politarchové [správcové města, Sk 17,6]. Židé zde měli synagogu, v níž kázal Pavel, doprovázený Sílou, Timoteem a Lukášem. Podle Sk 17,4 se synagogy přidržovalo mnoho proselytů z tessalonických Řeků. Vlivem Pavlova kázání se zde vytvořil kvetoucí křesťanský sbor přesto, že apoštol musel pro nepřátelství Židů záhy odejít [Sk 17,1-13; sr. F 4,16]. Tomuto sboru zaslal Pavel dvě epištoly. Aristarchus a Sekundus, dva ze spolupracovníků Pavlových, pocházeli z T-y [Sk 20,4; 27,2]. Také Gáius Makedonský, jenž pocházel z T-y, doprovázel Pavla na jeho třetí misijní cestě [Sk 19,29]. *Jázon.

Test, stč. = tchán [Ex 4,18; 18,1; Sd 19,7; J 18,13].

Teth, deváté písmeno hebr. abecedy, jež označuje devátý oddíl Ž 119 [v. 65]. Každý verš tohoto oddílu začíná písmenou t., jehož číselná hodnota je 9. Písmeno mělo podobu stočeného hada. Česky znamená snad závit.

Tetrarcha, *čtvrták, t. j. vladař nad čtvrtinou některé země (krajiny). Později se tímto titulem nazývali nesamostatní panovníci menšího území pod svrchovaností římskou. Byl to titul nižší hodnosti než kral. V NZ-ě se tak nazývají: a) Herodes Antipas [Mt 14,1; L 3,1.19; 9,7; Sk 13,1], ačkoli se o něm užívá i královského titulu jak u Mt 14,9, tak u Mk 6,14.22. — b) Herodes Filip, který podle L 3,1 byl čtvrtákem Iturejské a Trachonitidské krajiny. — c) Lyzaniáš byl čtvrtákem Abilinským. Herodes Veliký totiž rozdělil své krá-

Tessalonika-Tělesně [1087]

lovství mezi své syny, takže každý dostal určitou část, nazývanou tetrarchií [L 3,1].

Teudas, [ř. *Theudás*], jméno povstalec, kterého uvádí Gamaliel ve své řeči v nejvyšší radě židovské jako doklad pro své tvrzení, že není třeba pronásledovat apoštoly, protože jejich dílo bude zmařeno, pochází-li jen z lidí a nestojí-li za ním Bůh [Sk 5,36nn]. Nevíme, na jakého T. myslel Gamaliel. Uvádí jej ve spojení s Judou Galilejským, o němž se říká, že povstal po T-ovi v době sčítání lidu, tedy za syrského vladaře Quirinia [bibl. Cyrenia, L 2,2], někde před r. 6 po Kr. Josephus Flavius se však zmiňuje o nějakém kouzelníku T-ovi, žijícím za judského prokurátora Fada [kolem 44-46 po Kr.]. Tento kouzelník vystupoval jako prorok a přemluvil množství Židů, aby ho následovali k Jordánu, který prý k jeho rozkazu bude rozdělen, takže bezpečně projdou. Ale Fadus je dal přepadnout oddílem jízdy, jež mnohé z nich povraždila, mnohé zajala a vrátila se s uťatou hlavou T-ovou do Jerusalema. Tento T. tedy žil asi 10 let po řeči Gamalielově. Někteří vykladači z toho uzavírají, že řeči ve Sk byly komponovány a nezachycovaly přesně to, co se mluvilo, a že autor Sk snad nesprávně porozuměl jednomu oddílu v Starožitnostech Josepha Flavia. Jiní soudí, že šlo o dvě různé osoby téhož jména. T., o němž se zmiňuje Gamaliel, mohl být jeden z povstalců, jichž vystoupila celá řada ke konci vlády Heroda Velikého. Josephus sám jmenuje tři jmény a naráží na jiné, jež nejmeneje. T. bylo velmi běžné jméno tak jako Šimon nebo Juđa. Někteří myslí, že šlo o otroka Herodova Šimona, který se chtěl zmocnit vlády po smrti Herodově. Původně prý se jmenoval T., ale přijal jméno Šimon, když chtěl být králem. Jiní myslí na Mattaniáše, o němž se zmiňuje Josephus. Toto jméno totiž znamená »dar Hospodinův« právě tak jako řecké T. [= *Theodas*, zkrácenina z *Theódoros* = dar Boží]. Ale jistoty se už asi nedopátráme.

Těž, stč. = taktěž, stejně [Mt 20,5].

Těhotná z Ducha sv. [Mt 1,18] *Naroditi se.

Těkatí, potulovati se [Ž 89,16], běhati sem a tam [Jl 2,9]. Podle Př 17,24 »oči blázna t-ají až na konec země«, t. j. *blázen se nedovede soustředit na určitý cíl, sleduje mnoho věcí a pomíjí to hlavní, takže rozptyluje síly, jež by ho mohly vésti k moudrosti.

Tělesně. O Kristu se praví v Ko 2,9, že v něm přebývá všecka plnost božství t., t. j. v Kristově prostém a plném lidství je zároveň přítomno jeho božství, a to tak, že všecko tajemství Boží, celá Boží pravda — nejen některá složka Boží pravdy — jsou nalezitelné a postižitelné jen v osobě a díle Ježíše Krista, v jeho pokorné poslušnosti, v jeho kříži, v jeho vzkříšení. Slovo bylo učiněno tělem. [J 1,1.14; Ko 1,19.22; F 2,6-8; R 1,3n; 9,5]. A tato plnost božství v něm přebývá doposud, a to zcela, ne částečně, ne obrazně, takže jsou vy-

[1088] Tělesný-Tělo

loučení všichni prostředníci, kteří nemohou být ani pomocnou cestou k Bohu. Kristova svrchnost a naprostá postačitelnost je tu stavěna v protiklad ke gnostickým představám a praktikám, jež se snaží proniknout Boží tajemství jinak než skrze Krista. *Tělesný. *Tělo.

Tělesný, to, co přísluší tělu, co je hmatatelné, hmotné. Jb 10,4 se táže Boha, zdali má jen t-é oči a vidí jen jako člověk, a to v přesvědčení, že odpověď bude záporná: Bůh vidí docela jinak a může tedy soudit spravedlivě. »V t-é způsobě« = v t-é podobě, tedy viditelně, hmotně [L 3,22]. Ap. Pavel připomíná v Ř 15, 27, že ti, kteří se stali podílníky duchovních darů, jsou povinni sloužit ve věcech hmotných těm, kteří jim posloužili duchovně [sr. Jk 2,16]. »T-á špina« = špina na těle [1Pt 3,21]. »T-ý otec« = zploditel na rozdíl od duchovního otce, zvláště pak od Boha jako Otce [Žd 12,9]. »T-ý pán« = ten, jenž má v moci naše tělo, pozemský pán [Ef 6,5; Ko 3,22]. »T-é cvičení« v 1Tm 4,8 neoznačuje tělocvik, nýbrž asketické praktiky, týkající se jídla, pití, bdění a pod., jimiž se někteří lidé, zvl. gnostikové, chtěli připravit k hlubšímu duchovnímu poznání. Tato cvičení se podle Pavla týkají jen těla a mohou mít částečný užitek pro tělo, pokud spadají do oblasti sebekázně, ale pisatel 1Tm staví proti nim cvičení v pobožnosti. K těmto t-ým cvičením patří také kultické předpisy židovské o pokrmech, nápojích, o rozmanitém obmýváním, jež nejsou s to očistit svědomí. Byla to jen pomíjející ustanovení platná až do doby nového řádu. Tam, kde Kral. v Žd 9,10 mluví o ospravedlnování t-ch', má Karafiát nařazení t-á', Žilka 'zevnější pravidla', Škrabal 'nařazení pro tělo', Hejčl 'pomíjející ustanovení'. Mojžíšův Zákon nařizoval, že kněz musí být z rodu Aronova, že tedy jeho t. původ musí být prokázán. Ježíš Kristus se podle Žd 7,16 stal veleknězem nikoli 'podle zákona o t-ém původu' [Kral. 'podle zákona přikázání t-ého'], nýbrž mocí nezničitelného života.

Na všech ostatních místech má výraz t. zvláštní význam, jenž souvisí s nz pojetím *těla [řecky *sarx* = maso], anebo je překladem pojmu *psychikos*. Člověk jako tělo [= maso] je t. a tudíž podléhá hříchu, stal se jeho otrokem, je mu poddán [Ř 7,14]; je odloučen od Boha a vydán na pospas pouhým pozemským silám a možnostem; užívá t-é moudrosti [2K 1,12.17, sr. 1K 2,4], jež se neštítí nepravd, uskoků a vytáček. Zná jen t-é zbraně [2K 10,4], protože mu jde pouze o pozemské cíle, ve svém praktickém životě tkví pouze ve viditelných, lidských silách a nepočítá doopravdy s Bohem. To platí podle Pavla o každém přirozeném, Božím duchem nedotčeném člověku. Všude tam, kde je nenávisť, řevnivost a spor, můžeme být jisti, že jsme se setkali s tělesností [1K 3,1. 3n]. Nevykoupený, od Boha odloučený člověk, žijící jen jako přírodní bytost [*psychikos* — psychický, 'duševní', Kral. 'tělesný'], podle Pavla ani nepřijímá, nechápe a ovšem ani ne-

uznává věci Ducha Božího [1K 2,14]. Tělo, oživené pouze pozemskou duší [tělo t-é, psychické], je pomíjitelné a slabé. Tak se rodíme prostě všichni. Ale ti, kteří přijali Božího Ducha, mají naději, že jim jednou Bůh dá tělo duchovní [pneumatické], nebeské, neporušitelné [1K 15,44]. Právě proto se mají věřící jako nositelé Ducha zdržovat t-ch' chťičů [1Pt 2,11], aby neupadli do staré tělesnosti, jež znamená odloučení od Boha.

Tělo. *Člověk, 6. *Duch. *Duše. *Maso.

1. Starý Zákon. Výrazem t. překládají Kral. ve SZ-ě několik různých výrazů. Hebr. *n^ebélá* znamená mrtvolu [Dt 21,23; 1Kr 13, 22,24; 2Kr 9,37], zdechlinu [Lv 5,2; 11,11.27] právě tak jako hebr. *peger* [Gn 15,11; 1S 17, 46; Jr 41,9]. V Lv 26,30 jsou tak označeny trosky model]. Hebr. *g^evijjá* snad původně znamenalo vnitřnosti, břicho, pak i celé t. [Gn 47, 18; Neh 9,37; Ez 1,11.23; Dn 10,6] mrtvolu [Sd 14,8; 1S 31,10.12; Nah 3,3]. Hebr. *s^e'ér* znamená původně maso [Mi 3,2], potravu [Ex 21,10; Ž 78,20.27], pak t. člověka vůbec [Ž 73, 26; Př 5,11; 11,17; Jr 51,35]. Nejistého významu je hebr. *l^echúm*, jež snad označuje vnitřnosti [Sof 1,14; Kral. totéž slovo u Jb 20, 23 překládají výrazem 'pokrm']. V 1S 21,5 je tak přeloženo hebr. *k^elî* = nádoba. Kral. poznamenávají, že jiní myslí na oděv, který byl očištěn podle kultických předpisů. Budde má za to, že jde o pohlavní údy. Hebr. 'ór, přeložené v Ex 22,27 výrazem t., znamená kůži. Karafiát překládá správněji Jb 6,7: »[Ach, kterýchž] se ostýchala dotknouti duše má, ty [věci] jsou] jako žalostný pokrm můj«. Kral. v Poznámkách připouští překlad: „Ty věci v bídě své mám za pokrm«. Jde tu o překlad hebr. *lechem* = chléb. V Pl 4,7 je tak přeloženo hebr. 'esem — kost. U Jb 39,30 jde o skolené, probodnuté mrtvoly. Aram. *g^ešém* znamená to, co je hmatatelné, čeho se lze dotknout, u člověka t. v jeho celosti [Dn 3,27n; 4,30; 5, 21; 7,11]

Nejčastěji však jde o překlad hebr. *básár*, jež znamená maso na rozdíl od kůže, kostí a žil [Lv 9,11; Jb 10,11], maso živého člověka [Lv 13,10] i živého zvířete [Gn 41,3 doslovně z hebr. »šeredné na pohled a hubené masem«], jakož i maso mrtvého člověka [Gn 40, 19; Lv 26,29; Dt 28,55; 1S 17,44], zabitého zvířete [Ex 16, 8], zvláště pokud jde o potravu pro člověka [Nu 11,13.18; Sd 6,19; 1Kr 17,6; Ž 50,13; Iz 22,13; 65,4]. Kral. v těchto případech překládají většinou výrazem maso. Ale v rozšířeném smyslu označuje *básár* i celé tělo člověka [Ex 30,32; Lv 13,18.24; 14,9; 16,4; 1Kr 21,27; 2Kr 5,10.14; 6,30; Ez 16,26; 23,20] s kostmi i vnitřnostmi [Ž 38,4.8] a masem [Jb 2,5]. Být jednoho t-a [Gn 37,27; Neh 5,5; Iz 58,7], jednoho t-a a týchž kostí znamená nejužší, pokrevní příbuzenství [Gn 2,23n; 29,14; Sd 9,2; 2S 5,1; 19,12n; 1Pa 11,1]. Tělovost je podstatou stvořených bytostí, všeho živoucího [Gn 6,17; 7,15.21; 9,11; Ž 136,25], celého lidstva, zvláště v protikladu proti Bohu a na rozdíl od něho a jeho *ducha [Gn 6,3.12; Dt 5,26;

zv. výslovnost tiberiadská]. Židé pokládají T. za jedno ze čtyř posvátných měst [Jerusalem, Hebron, Safed a T.], v nichž se musejí ustavičně konat modlitby, sic jinak by se prý svět proměnil v chaos. V T. byly nalezeny mince, nesoucí jméno císařů Tiberia, Klaudia, Trajana, Hadriana a Antonia Pia.

Křesťanství se zde začalo ujímat od dob Konstantina, který zde založil biskupství.

Peníz města Tiberiady. Na líci palmová ratoleť a nápis: Heroda tetrarchy (peníz), na rubu věnec s nápisem Tiberias.

R. 637 opanovali město Arabové. Dnes je tu malé městečko Tubarija s obyvatelstvem ze dvou třetin židovským. Ve vzdálenosti necelých dvou km odtud jsou pověstné horké lázně El Hammam.

Tiberius [Claudius Nero], druhý římský císař [L 3,1], narozený r. 42 př. Kr. jako syn stejnojmenného římského šlechtice a matky Livie Drusilly, která se po smrti manželově provdala za císaře Augusta. Nemaje sám mužských potomků, císař adoptoval jejího syna a ustanovil ho za svého následovnicka. V různých válkách se osvědčil jako znamenitý vojevůdce, řečník a milovník pořádku. Jako 56letý nastoupil na trůn po smrti Augustově r. 14 a panoval do r. 37. Stal se člověkem náladovým, uzavřeným a mrzutým. Podle líčení pozdějšího historika Tacita, který píše s hlediska římské senátorské aristokracie, Tiberius vládl despoticky a ukrutně pronásledoval každého, kdo se dopustil urážky veličenstva. Spoléhal v jednu dobu úplně na prefekta Seiana, který se udavačstvím držel u vesla, nakonec však upadl sám v podezření, že chce uchvátit trůn a byl odstraněn. Ježto císař nepořádal hry pro vyrazení obecenstva a také sám se takových her nezúčastnil, nebyl oblíben ani u římského lidu. Odešel později na ostrov Capri a ustanovil za svého nástupce Caligulu, syna Germanikova. S hlediska celé římské říše se však T. objevuje v příznivějším světle než v pohledu města Říma. Staral se o zlepšení správy provincií a snažil se — ovšem jen s částečným zdarem — bránit zvůli a korupci místodržících. Za zmínku také stojí, že nebyl nijak nakloněn pokusům prohlašovat osobu žijícího panovníka za božskou. — L 3,1 snad počítá léta od r. 11, kdy byl T. prohlášen za spoluvládcu Augustova. Jednalo by se tedy o r. 25—26 po Kr. Jinak by šlo o r. 29—30. x x

Tibchat [= porážka, jatky]. Město syrského kraje Soba [1Pa 18,8]. *Betach. *Tábe.

Tiglatfalazar [assyrsky *Tukulti-abal-ešarra*

Tiberius-Tichost [1095]

= má naděje je syn Ešara, t. j. božstvo Ninib], král assyrsky, jenž vládl od r. 746/5—728/7 př. Kr. Starý Zákon jej nazývá Púl [kralický *Ful]. V dějinách se Ful uvádí jako T. IV. Rozdělil říši na čtyři velké provincie, do nichž dosadil rodilé Assyřany jako vládců. R. 743—740 měl svůj hlavní vojenský stan v Arpádu [bibl. *Arfád] v sev. Sýrii, nedaleko pozdější Antiochie Syrské. Odtud vysílal vojska na všechny strany. Také říše izraelská byla postižena, ale Manahem, král izraelský, uplatil T-a, který za to potvrdil jeho kralování a odtáhl ze země [2Kr 15,19n]. Nezapomněl jej ovšem jmenovat ve svém nápisu asi z r. 738 př. Kr. mezi vasaly, kteří se zavázali k poplatkům. V dalších několika letech válčil na dalekém východě a pak s. a sz od Ninive, ale r. 734 byl opět na západě. Král judsky *Achas jej požádal proti radě Izaiášově o pomoc proti Rezinovi, králi syrskému, a Pekachovi, králi izraelskému [2Kr 16,7n]. T. přitáhl a dobýval pobřežní krajinu, patřící Filištínským, kteří tisně Achasovy využítkovali k loupežení [2Pa 28,18]. Město Gáza padlo r. 734. Téhož roku se zmocnil severoizraelských krajin Jon, Abel-beth-Maacha, Janoe, Kedes, Azor, Galád, Galilea a celé země Neftalím. Zajatce odvedl do Assyrie [2Kr 15,29]. S nimi odvedl i zajordánské pokolení Rubenovo, Gádovo a polovici pokolení Manassesova [1Pa 5,26]. V nápisech assyrských se T. chlubí, že přijal poplatky od králů Ammonského, Moábského a Edomského a od Joachasa Judského. Míneň je patrně Achas [2Kr 16,10]. R. 732 podmanil T. Damašek. R. 731 vytáhl proti Kaldejským, kteří napadli Babylonii. R. 729/8 se dal prohlásit za krále babylonského. R. 730 př. Kr. podle biblické chronologie Ozee, syn Elův, zabil nejspíše se souhlasem T-ovým Pekacha, krále izraelského, a stal se tak sám posledním králem sev. říše.

T. prováděl ve velkém to, co jeho předchůdci v malém: rozsáhlými přesuny obyvatelstva a kolonizací se snažil zlomit národnostní pouta a tak upevnit říši. Přivedl Assyrii k největšímu rozkvětu.

Tigris, bibl. *Hiddekel [Gn 2,14; Dn 10, 4], vzniká ze dvou mohutných řek, vyvěrajících jednak z jižního svahu Antitauru [západní část řeky], jednak z jezera Van [vých. část řeky]. Po spojení obou těchto ramen protéká T. směrem jv kurdistanskými horami a přibírá mnoho přítoků, až se konečně spojuje s *Eufratem. Za starověku ovšem se T. vléval přímo do Perského zálivu. Teče kolem zřícenin města Ninive, jež leželo na jeho levém břehu; protéká moderním Bagdadem. Jeho délka je kolem 1833 km.

Tichost, tichý. Ve SZ-ě jde hlavně o tři výrazy, jež Kral. překládají slovy t-t, t-y. Hebr. *d'mamá* označuje jemný vánek, mírný šumot [1Kr 19,12], *m'núchá* = klid, odpočinek [Ž 23,2 mluví o vodách, zvoucích k odpočinku. Zeman překládá: »Provodí mne při vodách odpočinitu« a upozorňuje na

jež také patří mezi ovoce Ducha [Ga 5,22, Kral. »t-t«]. Ap. Pavel rád vzpomíná na to, že si mezi Tessalonickými počínal tak něžně [Kral. »byli jsme tiši mezi vámi«], jako když chůva hýčká své děti [1Te 2,7, řecky *épios* = laskavý, přátelský]. Neboť na Kristova služebníka se sluší, aby byl mírný, vlídný (*épios*) i ve výchově odpůrců [2Tm 2,25 překládá Hejčl: »Vlídne ať kára odpůrce (pravdy). Snad jim dá Bůh někdy, že změní své smýšlení, aby poznali pravdu a aby vystřízlivěli z osidla ďáblova«]. *Mírnost.

Tilon, syn Simonův z pokolení Judova [1Pa 4,20].

Timeus [ř. Timaios, = velmi vážený], otec jeriškého slepého žebráka [Mk 10,46]. *Bartimeus.

Timon, jeden ze sedmi diakonů-hellenistů, kteří byli vybráni, aby ulehčili práci apoštolů v jeruzalémské církvi [Sk 6,5]. Podle tradice byl později biskupem v arabském městě Bosra a byl prý upálen pohany.

Timoteovi, epištoly. 1. Spolu s epištolou *Titovi tvoří tyto epištoly jasně rozeznatelnou skupinu mezi nz spisy. Jsou adresovány blízkým spolupracovníkům a přátelům apoštola Pavla a podávají jim jeho jménem osobní napomenutí, pokyny pro jejich práci i instrukce pro řády a způsoby sborového života. Vracejí se při tom některá společná temata, na př.: požadavky kladené na episkopy [biskupy] a diakony [jáhnny], po př. na starší [1Tm 3, 1-16; Tt 1,5-9]; důraz na zdravé [pravé] učení [1Tm 1,10; 4,6; 2Tm 4,3; Tt 1,9; 2,1] a na potřebu zachovávat svěřený poklad pravdy [1Tm 6,20; 2Tm 1,12.14]; výstrahy před bludným učením a neplodnými diskusemi [1Tm 1,4-11; 4,1-8; 6,3-5.20-21; 2Tm 2,14-18.23; 3,1-9.13-17; 4,3-4; Tt 1,14-16; 3,9-11]; poučení, jak postupovat k jednotlivým věkovým skupinám a stavům ve sboru [1Tm 5,1—16; Tt 2,2-6]; napomenutí k poslušnosti vrchnostem a k modlitbám za ně [1Tm 2,1-4; Tt 3,1]. Zejména jsou si navzájem podobné 1Tm a Tt, kdežto 2Tm se poněkud odlišuje větším soustředěním na osobní temata, ač i v ní jasně vyniká zaměření protibludařské. Podobnosti se jeví i po stránce formální, slohové a jazykové. I v českém překladu si pozornější čtenář všimne, jak se vracejí některé ustálené obraty jako »věrná jest tato řeč« [1Tm 1,15; 3,1; 4,9; 2Tm 2,11; Tt 3,8] nebo jak jsou tu nápadně oblíbena slova pobožnost [pobožně], středmost [středně], střízlivý a pod. V řeckém originále to vyniká ještě jasněji — vždyť na př. i »mysl způsobná« 2Tm 1,7 je překladem řeckého slova *sófronismos* odvozeného od téhož kořene jako slovo *sófrón* = středný. — Pro tuto obsahově i formálně jasně odlišenou skupinu se asi od půldruhého století v odborné mluvě ustálil název *pastorální epištoly*, který chce vyjádřit, že jejich základním tematem jsou pokyny pro duchovní pastýře [lat. pastor] prvokřesťanských sborů. Tyto spisy měly také společné vnější osudy. Nebyly obsaženy v kánonu Marcionově [viz *Bible 2, str. 73, *Nový

Tilon - Timoteovi, epišt. [1097]

Zákon 1, str. 507], jsou najisto doloženy teprve od poloviny II. století, ale od posledních let téhož století tvoří pevnou a nepochybnou složku nz kánonu v církvi obecně uznávané.

2. Obsah epištol Timoteovi:

První Timoteovi:

1. Vstup [1,1-2]
2. Napomenutí k bdělosti vůči falešnému učení a díkůvzdání za milost Páně [1,3-20]
3. Sborové řády [2,1 - 3,16]:
 - a) řád modliteb a shromáždění [2,1-15]:
 - aa) přimluvné modlitby [2,1-7]
 - bb) bohoslužba mužů [2,8]
 - cc) bohoslužba žen [2,9-15]
 - b) požadavky pro pracovníky v církvi [3,1-13]:
 - aa) episkopové [biskupové] [3,1-7]
 - bb) diakoni [jáhnové] [3,8-13]
 - c) základem řádu v církvi je zjevení pravdy v Kristu [3,14-16]
4. Výstraha proti asketickým požadavkům bludařů [4,1-11]
5. Pokyny pro správu sboru [4,12 - 6,2]:
 - a) povzbuzení Timotea [4,12-16]
 - b) vztah k věkovým skupinám [5,1-2]
 - c) vdovy [5,3-16]
 - d) starší [5,17-25]
 - e) otroci [6,1-2]
6. Výstrahy před bludařstvím a lakotou [6,3-19]
7. Závěr [6,20-21]

Druhá Timoteovi:

1. Vstup [1,1-2]
2. Osobní povzbuzení a napomenutí [1,3-2,13]:
 - a) vstupní dík [1,3-5]
 - b) nebojácné svědectví [1,6-14]
 - c) zlé i dobré zkušenosti se spolupracovníky [1,15-18]
 - d) vytrvalost v protivenství [2,1-13]
3. Pokyny pro postup vůči sektářům [2,14-4,8]:
 - a) nevaditi se, ale v tichosti vésti k poznání pravdy [2,14—26]
 - b) nedáti se zmást zmatkem »posledních dnů« [3,1-9]
 - c) následovat apoštola a býti zakotven v Písmu [3,10-17]
 - d) bedlivě konati dílo kazatele [4,1-8]
4. Osobní situace apoštolova [4,9-18]
5. Závěr [4,19-22].

3. Ačkoli pastorální epištoly jsou od konce II. století jednomyslně přijímány za dílo apoštola Pavla, podrobné rozbory vedly v nové době k vážně odůvodněným pochybnostem, zda je možné, aby opravdu v dnešní podobě pocházely od Pavla. Vedle zmíněného poměrně pozdního vnějšího dosvědčení [teprve asi od r. 150] mluví proti Pavlovi autorství tyto hlavní důvody:

a) Nelze bez násilí umístiti okolností jejich vzniku do známého rámce *Pavlova života. Podle 1Tm 1,3 píše apoštol z Makedo-

[1098] Timoteovi, epištoly

nie Timoteovi, kterého zanechal v Efesu — ale při jediné odjinud známé cestě z Efesu do Makedonie [Sk 20,1; 2K 2,13] je Timoteus společníkem Pavlovým [2K 1,1]. V Tt 1,5 se předpokládá, že Pavel působil delší dobu na Krétě — ale ze Sk o tom nic nevíme; jediná zmínka o pobytu na Krétě se týká teprve apoštolova vězeňského transportu do Říma [Sk 27, 7-8]. Podle 2Tm 1,16 je tato epištola psána z vězení, v němž apoštol očekává brzký konec života [4,6-8], zároveň však Timotea žádá, aby přišel za ním a vzal s sebou Marka [4,9—11]. Už v tom je jistý nesoulad, jen ještě zvětšený tím, že tehdy, když Pavel píše z vězení F, Ko a Fm, je Timoteus a také Marek [Ko 4,10] u něho. Máme si představit, že 2Tm byla napsána dříve než Timoteus a Marek za ním přišli, t. j. dříve než F, Ko a Fm? Či máme předpokládat jiné věznění, nám odjinud neznámé? Není to jisté vyloučeno, neboť *Sk nepodávají vyčerpávající zprávu o všech příbězích apoštolových [sr. *Pavel 1, str. 598]. Rozdíly situace mezi pastorálními epištolami a ostatními zprávami jsou však tak velké — o všech jsme se svrchu nezmínili — že badatelé hájící Pavlovo autorství byli nuceni předpokládat, že apoštol po uplynutí dvouletí zmíněného Sk 28,31 byl propuštěn z vězení, konal další misijní cesty nejen v západní části římské říše, jak se k tomu chystal podle Ř 15,28, nýbrž i ve své dřívější misijní oblasti na východě, a nakonec byl znovu uvězněn a pravděpodobně podle staré tradice v Římě popraven. Do tohoto předpokládaného závěru apoštolova života by bylo možno bez potíží umístit údaje pastorálních epištol. Podobnou možnost nelze arci beze zbytku vyloučit, protože v dějinách nelze vyloučit vůbec žádnou eventualitu, která neodporuje nejzákladnějším pravděpodobnostem ani přímým údajům pramenů. Tím méně lze však tuto domněnku dokázat. Některé starocírkevní tradice, podle nichž prý Pavel před koncem života ještě donesl evangelium až »po mez západu«, vycházejí pravděpodobně z Ř 15,28 a nadto nic nedokazují pro pastorální epištoly, které předpokládají novou Pavlovu činnost na východě, nikoli na západě říše. Bylo by proto radno přijmouti tuto domněnku o druhém období Pavlovy činnosti jen tehdy, kdyby všechny ostatní úvahy jasně potvrzovaly tradici o Pavlově autorství pastorálních epištol. Ve skutečnosti však všechno ukazuje spíše směrem právě opačným.

b) Po jazykové a slohové stránce se pastorální epištoly výrazně odlišují od nesporných listů Pavlových. Na některé z odlišujících znaků jsme již upozornili v oddíle 1: záliba ve slovu *eusebeia* = pobožnost a v jeho odvozeninách [toto slovo se u Pavla vůbec nevyskytuje] a v kořenu *sófrón* [rozmyslný, střízlivý, u Pavla jen Ř 12,3]. Lze připojit další doklady: příchod Páně nazývá Pavel vždy *parúsia*, pastorální epištoly *epifaneia*. »Pán« je u Pavla *kyrios* jak ve světském, tak v náboženském

smyslu, kdežto past. epištoly vyhrávají toto slovo náboženskému užití, říkajíce pozemskému pánu [ve vztahu k otrokům] *despotés*. Pastorální epištoly dávají nápadnou přednost slovu *kalos* [pův. krásný, potom dobrý], zejména tam, kde mluví o dobrých skutcích; podobně slovům *didaskein* [učiti] a *hédoné* [rozkoš] místo Pavlova *epithymia* [žádost, vášeň]. Naproti tomu scházejí typická Pavlova slova jako *kauchásthai* [chlubití se], *energein* [působiti], *sóma* [tělo]. Snad ještě větší význam má, že zcela chybějí drobné větní částice *ara* [tedy] *dio*, *dioi* [proto, protože], jimiž Pavel rád podtrhává živý spád svého myšlení. Tím jsme u další stránky jazykového argumentu. Nejen statistické šetření o užívání jednotlivých slov, nýbrž celý sloh pastorálních epištol vede k vážným pochybnostem o možnosti Pavlova autorství. Nelze tento slohový rozdíl plně zachytit výčtem jednotlivostí. Každá z nich může být sama o sobě neprůkazná, ale ve svém úhrnu tyto drobné odchylky tvoří sloh mnohem naučnejší, formálnější, méně živý a úderný, než je tomu u nesporných listů Pavlových. Chybějí tu zvláště živé Pavlovy rozhovory, předjímající možné námitky, vedené ve vyostřených protikladech a zabíhající často do anakolutů [výšinů z pravidelné větné vazby], chybějí také oddíly smělého vzletu a mohutného účinku, jak je známe z hlavních listů Pavlových. Místo toho čteme pečlivě sestavené formule a prohlášení záměrně slavnostního tónu, nehledě ani na množství katechismově podaných pokynů, výstrah a naučení. K leccemu z toho lze ovšem najít paralelní náběhy v nesporných listech Pavlových, leccos by snad bylo možno vysvětlit záměrným střídáním slohů nebo slohovým vývojem stárnoucího Pavla. Tím však neodstraníme úhrnný dojem, že k nám zde mluví postava zcela jiného temperamentu a také jiné úrovně, než byl Pavel hlavních listů.

c) Situace a život církve, jak se jeví z pastorálních epištol, jsou zřetelně jiné než v listech Pavlových. Církev je ohrožena působením promyšlených bludných učeních, která se aspoň zčásti opírají o staré židovské tradice [Tt 1,14], zabývají se spekulacemi o původu a povaze jsoucna, jež chtějí vystihnout sestavováním rodokmenů mytických bytostí [1Tm 1,4], kladou často asketické požadavky [1Tm 4,1-8; Tt 1,15], vycházejíce přitom aspoň někdy z izraelského Zákona [1Tm 1,8]. Na druhé straně však bývá někdy důsledkem naopak mravní uvolnění [2Tm 3,5-9.13; Tt 1,11]. Ve sborech je z toho mnoho neklidu a sporů, což ohrožuje jednotu a svorný život církve Boží [1Tm 6,4-5; 2Tm 4,4; Tt 3,9-11]. To vše jsou rysy t. zv. gnostického směru, jak jej známe z protikacířské polemiky i z jiných dokumentů jako důležitý zjev dějin církve od II. století. Proti těmto nebezpečím pastorální epištoly stavějí zdravé čili dobré učení [1Tm 1,10; 4,6.13.16; 6,3; 2Tm 3,10; 4,3; Tt 1,9; 2,1.7.10] a zdůrazňují potřebu pevného řádu v církvi, neseného funkcionáři, jejichž posta-

vení se již zřetelně krystalisuje a ustaluje. Mnohé z podobných rysů nalézáme ovšem již v listech Pavlových. Už tehdy pronikaly spekulativní, mystické a asketické tendence upomínající na pozdější gnosticismus [nejzřetelnější je to v Ko], už apoštol Pavel zdůrazňoval jasně formulovanou a důsledně domyšlenou zvěst evangelia i dobrý řád v církvi. Ani gnostické tendence ani církevní protiakce neměly však tehdy ještě té vnější ustálenosti, jaká je patrná v pastorálních epistolách. Vše bylo pohyblivější, vše bylo spíše jen naznačeno, i když apoštolovu stanovisku nikdy nechybí vnitřní ujasněnost a určitost. Zejména v organizaci církve nelze v době Pavlově ještě zdaleka mluvit o něčem, co by se podobalo vyhraněným úřadům biskupskému, presbyterskému a diakonskému. Podle 1K 12,28 a Ř 12,8 byly všechny funkce v církvi projevem přímých darů Ducha svatého [měly povahu charismatickou] a nepřevládaly mezi nimi úkoly správní, nýbrž služby Slova a bratrské pomoci. Je arci pravda, že F 1,1 čteme o episkopech a diákonech, což asi byli bratři trvaleji pověřeni nějakým úkolem správním. V Pavlových listech však není zmínky o starších [presbyterech]; byla to snad funkce sborů palestinských, převzatá z židovské synagogy [viz Sk 11,30; 14,23; 15,2nn; 21,18]. Také nečteme, že by episkopové a diákonové měli tak význačné místo v životě sborů, jak se předpokládá v pastorálních epistolách. To mluví pro názor, že v těchto epistolách máme jeden z prvních dokladů staré, ale přesto nikoli prvotní tendence postavit život církve na základ pevně vymezeného úřadu. Jestliže se však v 1Tm mluví toliko o episkopech a diákonech, kdežto Tt o starších a episkopech, při čemž jsou snad ony postavy ztotožňovány, je to asi dokladem toho, že pastorální epistoly stojí teprve na samém počátku tohoto procesu, že vznikly v době, kdy ještě nebyla plně vykristalována představa trojího stupně úředního [episkop — presbyter — diákon] s pevnou nadvládou episkopů [t. z. v. monarchický episkopát]. Celé dějinné pozadí pastorálních epistol tedy ukazuje na dobu poapoštolskou, ale ne příliš pozdní, pravděpodobně na začátek II. století.

d) Po stránce theologické vyjadřují pastorální epistoly obecné prvokřesťanské stanovisko, ztlumující [ne však umlčující!] přitom očekávání bezprostřední blízkosti příchodu Páně. Nadto však zdůrazňují některé výrazné myšlenky, charakteristické pro Pavla, zejména spravedlnost, která není ze skutků, nýbrž z milosti Boží skrze Ježíše Krista [Tt 3,4-7; 1Tm 1,12-16; 3,16 ospravedlnění Kristovo; 2Tm 1,9; 4,8]. Stejná »pavlovská« linie se projevuje i ve stanovisku k Zákonu [1Tm 1,8]. Z motivů ospravedlnění z víry lze vysvětlit i zásadu »čistým je všechno čisté«, již Tt 1,15 odmítá asketické zákazy. Dokazuje to, že autor pastorálních epistol uvědoměle stál na základně Pavlovy theologie, a že tedy tyto spisy nenesou jméno Pavlovo náhodně a libovolně. To však ještě neznamená, že Pavel byl jejich autorem.

Timoteovi, epistoly [1099]

Nutno si totiž všimnout toho, že všechny uvedené výroky předkládají učení o ospravedlnění z víry jako něco hotového, uznaného. Neprojevuje se v nich objevitelský a bojovný zápal Pavlovy zvěsti o spravedlnosti z víry. Chybí také konkrétní protiklad této zvěsti, judaistické spoléhání na obřízku. Nadto není v pastorálních epistolách zmínky o řadě typických Pavlových theologických temat, na př. o vysvobození z těla-sarx a o životě v Duchu. Nečetné zmínky o Duchu mají tu jiný smysl [1Tm 3,16; 4,1; 2Tm 1,7; jen 2Tm 1,14 se mluví o Duchu svatém přebývajícím v nás, ale myslí se tu spíše na Ducha, jímž je vybavena církevní instituce; Tt 3,5 je Duch spojen se křtem, což je dobře prvokřesťanské, nikoli však specificky pavlovské]. I theologický rozbor vede tedy k závěru, že autorem byl spíše Pavlův pozdější následovník než Pavel sám.

4. Ze všeho vyplývá pravděpodobnost, že tyto epistoly napsal v první části II. století neznámý významný učitel a vůdce staré církve, aby církvi své doby, o dvě tři generace pozdější než vlastní doba apoštolská, pomohl řešit její úkoly a nesnáze ve smyslu duchovního odkazu velkého apoštola. Není vyloučeno, ač to nelze dokázat, že při tom použil zlomků pravé korespondence Pavlovy. Ptáme-li se, jakým právem to učinil touto formou, t. j. v podobě dopisů připsaných Pavlovi jako autorovi, musíme si připomenout, že v starověké literatuře platily v tomto směru jiné, volnější zvyklosti a měřítka než dnes. Napsati spis jménem vynikajícího muže minulosti bylo přípustným způsobem, jak vyložit aktuální dosah a smysl jeho díla a odkazu pro přítomnou dobu. Nemá proto smyslu pozastavovati se nad literární fikcí, k níž pisatel sáhl. Hlavní otázkou jest, jak svůj úkol zvládl po věcné stránce. Na to je třeba odpovědět, že se zdarem vskutku velikým. Podařilo se mu dobře tlumočit nejpodstatnější motivy Pavlovy zvěsti a theologie a aplikovat je na nové úkoly, na zápas s gnostickými mátohami a na budování pevného řádu v církvi. Je zde zajisté již větší důraz na dogmatické formulace a na organizační řady a úřady než u Pavla. Ale ani dogma ani úřad nepřebujely na úkor vlastního jádra evangelia. Církevní úřad tu není chápán obrádnicky [kulticky] ani jen organizačně, nýbrž je postaven do služby zdravého učení. Toto zdravé učení pak ještě není ztrnulé dogma, nýbrž je výrazem živé zvěsti o Božím milosrdenství, které se zjevilo v Ježíši Kristu [srovn. 1Tm 1,12-17 v rámci 1,10.18nn, pod. Tt 2,11-14 v rámci 2,8.15]. Proto také je zdravé učení spojováno s životem v ukázněnosti a poslušnosti [1Tm 1,10; 6,1; 2Tm 3,10.16; Tt 1,9; 2,7.10]. Pastorální epistoly jsou tedy svědectvím toho, jak evangelium nebylo jen světlem a silou první, apoštolské generace, nýbrž jak jeho pravda byla s pravým pochopením vystihována a s mocí Ducha aplikována i na otázky a úkoly doby značně pozdější. Projevuje se v tom vnitřní

[1100] Timoteus-Tirhák

moc evangelia i apoštolského učení i věrnost Ducha svatého. Proto mají pastorální epístoly pro dnešní církve snad větší a povzbudivější význam jakožto dílo druhé nebo třetí po-apoštolské generace než kdyby byly dílem Pavla pozdějších let, jehož odchylky od tónu a úrovně nesporných listů by bylo nutno vysvětlovat a vlastně omlouvat poukazem na známky pokračujícího stáří. Starověká církev měla za to, že svůj úkol provedl pisatel tak dobře, že v jeho díle bez rozpaků přijala hlas apoštola Pavla samého. Mýlila-li se v tom historicky, měla jistě pravdu věcně, i když nesmíme zapomenout, že je třeba číst a chápat pastorální epístoly ve světle nepochybných hlavních listů Pavlových, nikoli naopak, jak se v dějinách církve příliš často dalo.

Timoteus [= uctívající Boha], pomocník a průvodce Pavlův. Obraty „syn můj milý a věrný v Pánu“ [1K 4,17], „vlastní syn u víře“ [1Tm 1,2] naznačují, že obrácení T-ovo bylo výsledkem kazatelské činnosti Pavlovy. T. pocházel z Lystry v Lykaonii. V 2Tm 1,5 jsou jmenovány jeho babička Loida a matka Eunika, jež se staly křesťankami. Matka byla sice židovkou, ale otec pohanem [Sk 16,1]. Podle 2Tm 3,15 byl T. vyučen v znalosti Zákona a proroků a měl nejlepší vysvědčení od křesťanů v Lystře a Ikonii [Sk 16,2], nebyl však obřezán [Sk 16,3]. Teprve když se měl stát průvodcem Pavlovým, přijal z jeho ruky také obřízku, aby nebyl překážkou misijní práce mezi Židy. Podle 1Tm 1,18; 4,14 i proroctví naznačovala, že byl určen k zvláštnímu úkolu, k němuž byl oddělen vzkládáním rukou jak Pavlových, tak starších [1Tm 4,14; 2Tm 1,6]. Doprovázel Pavla nejspíše i do Galatie, pak do Troady a Filip, Tessaloniky a Berie a konečně do Athén [Sk 17,14n]. Podle 1Te 3,1n se zdá, že Pavel jej poslal spolu se Sílou zpět do Tessaloniky. Teprve když Pavel působil nějaký čas v Korintu, přišli za ním T. i Sílas [Sk 18,5; 1Te 3,6, sr. 1,1; 2Te 1,1]. Nejspíše provázel Pavla také na zpáteční cestě z Korintu, ač jeho jméno není nikde uvedeno. Podle 1K 4,17 poslal Pavel T-ua z Efezu do Korintu, aby napravil nepořádky ve sboru. Nevíme však, zda se T. do Korintu dostal [sr. 1K 16,10]. Zdá se, že se vrátil do Efezu, protože byl spolu s Erastem vyslán napřed do Makedonie [Sk 19,22], kde vyčkali Pavlova příchodu [2K 1,1, byl-li tento dopis psán z Filip], aby s ním pak šli do Korintu [Ř 16,21]. T. také provázel Pavla do Jerusalema, když se vracel z třetí misijní cesty [Sk 20,4]. Nevíme, zda s ním dorazil až do Jerusalema. Nic o tom nečteme. Teprve v epistolách, jež snad byly psány z Říma, se opět vyskytuje jeho jméno [F 1,1; 2,19-23; Ko 1,1; Fm 1]. Zdá se tedy, že byl s apoštolem v Římě. Podle 1Tm 4,12 mu byl svěřen sbor v Efezu. Podle 2Tm 4,9.21 toužil Pavel po T-ovi a vyzýval jej, aby za ním co nejrychleji přišel. Ze Žd 13,23 se dovídáme, že T. byl uvězněn a zase propuštěn na svobodu. Nevíme, kdy se to

stalo. Podle tradice napsal Pavel dvě ze svých epíštoľ *T-ovi.

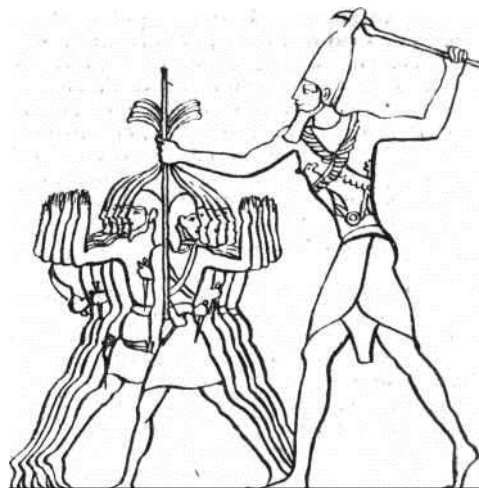
Tipsach 1. Město v nejsevernější části říše Šalomounovy směrem k Eufratu [1K 4,24]. Obyčejně je ztotožňováno s městem, které Rekové a Římané nazývali *Thapsacus*, na pravém břehu Eufratu. Bylo to důležité pohraniční město, proslulé vojenským brodem přes střední Eufrat. Tohoto brodu použili jak Kyros, tak Alexander Veliký. Za Seleukovců mělo jméno Amfipolis. Jeho trosky byly nalezeny u El Hammam.

2. Někaké místo, na jehož obyvatel podnikl krutý útok Manahem, syn Gádiův z *Tersa, protože se mu nechtělo dobrovolně podrobit [2K 15,16]. Patrně neleželo daleko od Tersy. Bývá ztotožňováno s vesničkou Tafsa, 10 km sz od Sichemu. Jiní je ztotožňují s *Tafuou.

Tiras. Jméno území a jeho obyvatel, kteří jsou označováni za potomky syna Jafetova [Gn 10,2]. Někteří badatelé na základě domněnky Josefa Flavia je ztotožňují s Thrácií, jiní zase se starověkým jménem řeky Dněstru [Tyras] a s obyvateli, kteří žili po jeho obou březích. Jiní podle Herodota s piráty Turuša, kteří obývali na ostrovech a pobřeží v Egejském moři [moře Tyrhénské]. Ve 13. stol. př. Kr. podnikli vpády do Sýrie a Egypta.

Tiratští, rodina pisarů cinejských [*Cinejšťi], bydlících v Jábezu [1Pa 2,55].

Tirhák [egyptsky *Taharka* nebo *Tahrak*], třetí a poslední faraó z XXV., t. z v. etiopské dynastie. Jako dvacitiletý mladík se zúčastnil etiopského vpádu do Egypta, ve 30 letech velel egyptské a etiopské [bibl. mouřeninské]

Faraó Tirhák drží za vlasy zajatého Amonitského. Egyptský reliéf z Medinet Habu. Esarchaddonovu stělu ze Zendžirli, která nese chlubný popis assyrského vítězství nad Egyptany a o níž je domněnka, že jedna ze zajatých postav je Tirhák, viz na str. 156. Text assyrského nápisu je v Doplňcích pod heslem Esarchaddon.

armádě při tažení proti assyrskému Senacheribovi, který postupoval podél pobřeží filistinského proti Egyptu [2Kr 19,9]. Ve zprávě, kterou zanechal Senacherib v assyrských nápisech, se píše, že proti němu vytáhli králové egyptští s lukostřelci, válečnými vozy a koňmi krále etiopského a svedli s ním bitvu u Elteke. Bylo to r. 701 př. Kr. Když už byl T. faraónem, vytáhl proti němu r. 675 př. Kr. Senacheribův syn Asarhaddon, ale porazil jej až při druhé výpravě r. 670, pronikl až do Memfis a zabil jeho syna. T. utekl do Etiopie a vrátil se do Egypta až po smrti Asarhaddonově r. 669 př. Kr. Ale Assurbanipal vyslal proti němu vojsko. V nápisech assyrských jej nazývá králem egyptským a etiopským. Porazil jej u Karbanitu nedaleko nilské delty. T. se uchýlil do Théb [bibl. No]. Assurbanipal dobyl Théb r. 663 př. Kr., a tak učinil konec etiopskému panství nad Egyptem. Podařilo se mu to i proto, že podporoval domácí knížata egyptská ve vzdoru proti T-ovi. V Zendžirli byl nalezen pomník, na němž jsou znázorněni T. a tyrský král Baal, vedení na řetězu provlečeném jejich chrípím [sr. Bič I., 90].

Tirchana, syn Kálefa, bratra Jerachmee-lova, a jeho ženy Maachy [1Pa 2,42.48].

Tiriáš, syn Jehalleleelův [1Pa 4,16].*

Tirsata [pohebrejštené perské *taršta* = obávaný], čestný titul [jako naše Excellence] vladaře judského pod perskou vládou. Tímto titulem byl obdařen jak Zorobábel [Ezd 2,63; Neh 7,65.70], tak Nehemiáš [Neh 8,9; 10,1]. Nehemiáš je nazýván také místodržícím [hebr. *pecká*]; zdá se, že t. a *pecká* jsou souznačné pojmy.

Tisíc, hebr. *'elef*, odvozené od kořene *'lp*, jenž znamená vázati se, připojiti se, býti důvěrný, takže *'elef* označuje původně pospolitost těch, kteří se důvěrně znají, kteří patří k sobě, tedy *čeled', *rod [Joz 22,14]. V tom smyslu praví např. Gedeon, že jeho *'elef* [Kral. rod] je chatrný [Sd 6,15]. I město může býti označeno ve svém celku jako *'elef* [Kral. »tisí-ce«, Mi 5,2; sr. 1S 23,23] právě tak jako oddíl vojska pod jedním velitelem. Izraelské vojsko bylo rozděleno na »tisíce«, »stovky« a »desítky« [1S 8,12; 17,18; 22,7; 18,1], jimž veleli hejtmani, setníci a desátníci, rovněž lid izraelský při putování po poušti měl knížata »tisiců« [Ex 18,21; Nu 10,4; Joz 22,21.30], čímž není myšlen určitý počet, nýbrž oddíl těch, kteří spolu úzce souviseli a měli téhož knížete. Hebr. *'elef* označovalo tedy původně patrně pod-oddíl většího celku, *mišpáchá* [= čeled', sr. Nu 1,2.4 s v. 16, dále 1S 10,19 s v. 21]. Později však *'elef* dostalo význam číslky 1000 anebo velkého zaokrouhleného počtu [např. Jb 9,3; 33,23; sr. Dt 32,30; 1S 18,7; Z 91,7]. Tuto okolnost jest mít na paměti všude tam, kde se v Kral. textu vyskytuje tato číslka.

Tisícileté království není sice přímo biblický výraz, ale byl v církevních dějinách vytvořen na podkladě Zj 20,1-10 [už Papias, Justin Mučedník, Irenaios, Cyprian očekávali tisícileté království!] a měl důležitou úlohu

Tirchana-Titus [1101]

v t. zv. chiliastických [řecké *chilioi* = 1000] hnutích, jež očekávala vládu Kristovu na zemi na 1000 let, při níž budou vzkříšeni pouze mučedníci pro víru jako spoluvládci Kristovi [sr. L 14,14]. Teprve po ukončení tohoto t-ého království bude na čas propuštěn satan z vězení, dojde ke všeobecnému druhému vzkříšení, k poslednímu soudu a ke konečnému a trvalému království Božímu v nebeském Jerusalemu. Zj 20 navazuje na Dn 7,9 n. 22.27 [sr. také 1K 6,2n; 15,24n; L 22,29n], ale značně tyto údaje rozšiřuje. Na tisíc let bude zlomena moc satanova nad zemí. Nebude už »knížetem tohoto světa« [J 12,31; 14,30; 16,11], nebude svádět národy. Kristus sám se svými mučedníky bude vládnout nad živými. Bude to viditelný vln toho, co má jednou přijít v plnosti, do tohoto světa; sobotní tisíciletí, sobotní odpočinití, jak je očekávali židovští apokalyptikové [Slovanský Enoch, dokonce i talmud], bude uskutečněno. Nastane říše Mesiášova. Mezi první odpůrce chiliasmu patřil Origenes [† 254]. Smrtnou ránu tomuto učení ve staré církvi zasadil Augustin svým učením, že církev je totožná s královstvím Božím na zemi, čili že se v ní uskuteční t-é království. Proto ve středověku, poprvé na sklonku prvního tisíciletí křesťanských dějin, oživovalo očekávání brzkého skonání věku. Jiné oživení chiliastických nadějí nastalo v době reformační, kdy se na př. sekta novokřtěnců připravovala na pozemskou vládu Kristovu. Podobná očekávání žila v některých skupinách husitských a blizek tomuto učení byl i Komenský ve »Všenápravě«. Augsburská a Helvetská konfese zavrhuje chiliasmus, i když věří v náhlý a brzký příchod Kristův. Je příznačné, že toto učení se rozmáhalo zvláště v době velkých dějinných krizí nebo pronásledování pro víru.

Tisknouti (se), tlačit [se], Mk 3,9; 5,24. 31; L 8,42.45; drátí se, L 16,16. *Násilně, násilí.

Titovi, epištola. O celkovém rázu pastoračních epištol a o problému jejich autorství viz *Timoteovi, epištoly, odd. 1, 3 a 4. Zde podáme toliko přehled obsahu:

1. Vstup [1,1-4]
2. Ustanovení starších [biskupů] [1,5-9]
3. Výstraha před bludařskými škůdci [1, 10-16]
4. Sborové řády [2,1 - 3,11]
 - a) různé stavy ve sboru [2,1-10]
 - b) zdrojem nového života zjevení v Kristu [2,11-15]
 - c) vztah k vrchnostem a ke světu [3,1-8]
 - d) jak zacházeti s bludaři [3,9-11]
5. Závěr [3,12-15]. S.

Titus, 1. Nějaký věřící, snad proselyta v Korintu, Titus Justus, jehož dům sousedil se synagogou a sloužil Pavlovi za shromaždiště [Sk 18,7 Žilkův překlad].

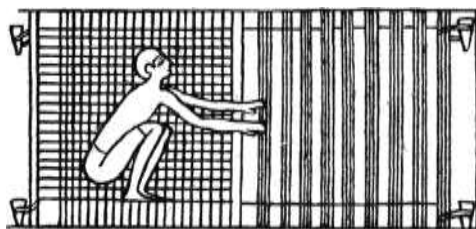
2. Průvodce Pavlův, o čemž se dovídáme nikoli ze Sk, ale z epištol Pavlových. Pocházel z pohanských rodičů [Ga 2,3], doprovázel Pavla s Barnabášem jako zástupce sboru v An-

[1102] Tizejský-Tkadlec

tiocii do Jerusalema k t. zv. apoštolskému koncilu [Ga 2,1,3; sr. Sk 15,2]. Z obratu »vlastní syn u víře obecně« [Tt 1,4] se soudí, že uvěřil pod vlivem Pavlova kázání. Na rozdíl od Ti-motea nebyl T. obřezán [Ga 2,3-5]. Později se dovídáme o T-ovi během pobytu Pavlova v Efezu. Byl apoštolem vyslán do Korintu, aby tam zakročil proti nepořádkům [2K 2,13; 7,6.13; 8,6.16; 12,18]. Pavel očekával jeho příchod se starostmi. Když sám opustil Efez, doufal, že se s T-em setká v Troadě [2K 2,12n]. Když se tak nestalo, pokračoval v cestě do Makedonie, kde se s ním konečně setkal a přijal od něho příznivé zprávy o vývoji korintských záležitostí [2K 7,6.13n]. Ihned jej však posílá zpátky, aby doručil Korintským t. zv. 2K [2K 7,6.18.23]. Podle Tt byl T. na čas pověřen správou sboru na Krétě. Měl se však setkat s Pavlem v Nikopolis [Tt 3,12]. Podle 2Tm 4,10 odešel do Dalmácie.

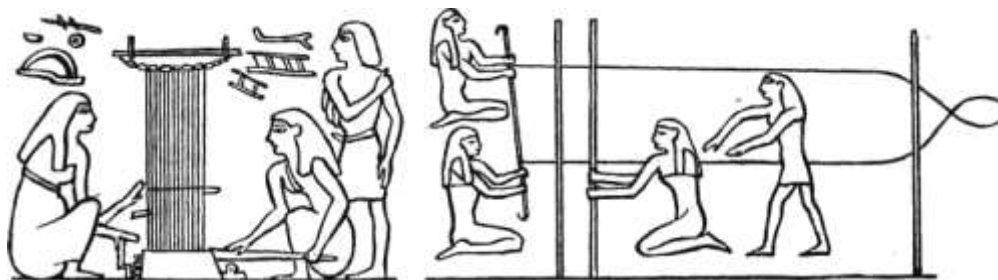
Tizejský, označení nějakého Jochy [1Pa 11,45], snad podle jeho rodiště, nám dosud neznámého.

Tkadlec, tkáči. Staří Izraelci tkali hlavně vlnu a len [Lv 13,47; Př 31,13; Oz 2,5], případně i kozi a velbloudí srst [Ex 26,7; Mt 3,4], později také bavlnu a snad i hedvábí [Zj 18,12]. Vlna musela být nejprve důkladně vymyta a vyčesána, len připraven tak, aby byl zbaven vši dřeviny, při čemž delší a jemnější vlákna byla pečlivě vybírána pro vzácnější tkaniny. Takto získaný len byl buď ponechán ve své přirozeně bílé barvě anebo barven [Ex 35, 25]; barvení lnu, po případě vlny mohlo být ovšem posunuto až po setkání látky. Předání srsti, lnu a vlny bylo u Izraelců především, ne-li výhradně, prací žen [Ex 35,25n; Př 31, 19. *Kuzel. *Přístí]. Vynikajícími umělci v tomto oboru byli ovšem Egypťané, kteří za-balovali mumie svých faraónů do neuvěřitelně jemných pruhů látek; u jedné z nich na jeden čtvereční cm připadalo kolem 130 vláken osnovy a 65 vláken útku. Vůbec se zdá, že starý svět se naučil předání a tkání od Egypťanů. Původně se patrně velmi pracně tkalo v ruce, ale Egypťané už od pradávna měli tkalcovské stavy, z nichž nejjednodušší se skládaly ze čtyř kolíků, zaražených do země, na které

Egyptský tkadlec tká na rámu ze čtyř kolíků zaražených do země, k nimž jsou přivázány dvě rovnoběžné tyče. Vlevo utkaná látka, vpravo osnova. Malba z Beni Hassan.

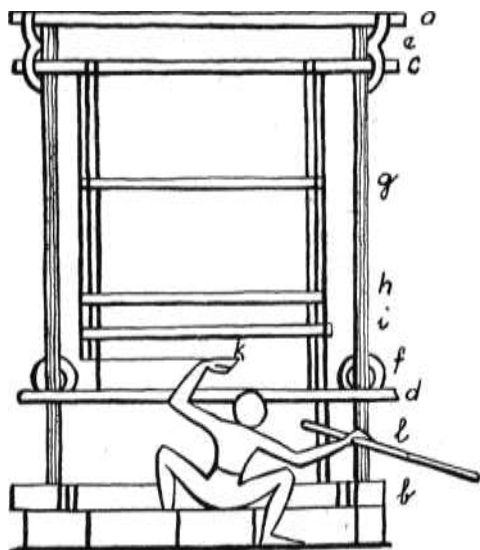
byly připevněny dvě rovnoběžné tyče. Mezi nimi byly napjaty rovnoběžné niti [osnova]. Do osnovy se příčně vplétal útek tak, že střídavě šel nad a pod každé osnovné vlákno [sr. Lv 13,48nn]. Jedna z tyčí v podobě válce byla otáčivá, takže se na ni mohla navíjeti hotová tkanina. Tento válec se nazýval vratidlo [1S 17,7; 2S 21,19; 1Pa 11,23; 20,5]. Badatelé se však domnívají, že nejde o vratidlo, nýbrž o tyčkovitý nástroj, opatřený šňůrkami — hebr. *mánór*, —, jímž byla nadzvedávána sudá nebo lichá vlákna osnovy, aby vznikl t. zv. prošlup. Viz níže! U Sd 16,13n jde o vetkání vlasů do tkaniva a jejich vtlučení tkalcovskou latí — Kral. mluví o zaražení hřebu — k předcházejícím útkům]. Tyto stavy byly většinou vodorovné. I na egyptských vyobrazeních, podle nichž se zdá, že jde o svislé stavy, jde o stavy vodorovné, ježto Egypťané nedovedli kresbou namnoze vystihnout perspektivu. Také stav Dalilín musel být vodorovný, protože by jinak nebyla mohla vetkati vlasy ležícího Samsona do předíva. Ale byla nalezena jak v Egyptě, tak v Řecku vyobrazení stavů se svislou osnovou, upevněnou v nejjednodušší formě na vodorovné tyči, opřené o dva sousední stromy. Každý pramen osnovy byl dole zatížen závažím. Těchto tkalcovských kamenných závaží bylo nalezeno velké množství při vykopávkách v Gezeru a j. Látka byla tkána shora dolů [sr. J 19,23]. Nevíme ovšem, jak vypadaly tkalcovské stavy u starých Izraelců. Dnes se v Palestině užívá všeobecně vodorovných ručních stavů, ale není vyloučeno — už vzhledem ke

Ženy tkají na svislém stavu(?), další snovají, připravují osnovu mezi tyčemi. Obraz z hrobu Nevothea (dozorce nad tkalci?) v Beni Hassan.

zmíněným nálezům v Gezeru —, že Izraelci užívali i stavů stojacích. Po napětí osnovy [hebr. slovesa je užito v přeneseném smyslu o vzniku lidského embrya u Jb 10,11; Ž 139, 13, Kral. »spojiti«, »přioditi«, hebr. protkati, utkáti. Hrozný překládá Jb 10,11: »Kostmi a žilami jsi mne protkal. Zeman Ž 139,13 tlumočí: »Utkal jsi mě v lůně mé matky«. Téhož slovesa se užívá také o politických plotíchách, lze-li tak rozuměti Iz 30,1, kde Kral. mají »přikrývajícím ji přikrytím«, hebr. »osnujícím osnovu«] bylo ji třeba rozdělit na dvě části, aby jimi mohl být provlékán útek pomocí člunku [měl vselijaké tvary], a to střídavě jednou sudými, podruhé lichými vlákny osnovy. Už Egypťané vynalezli k tomu důmyslný mechanismus. Osnovné nitě, jež měly ležeti nad útkem, byly zdvihány tyčovitým nástrojem, někdy dosti těžkým, z něhož visely šňůrky, zachycující příslušné nitě osnovy, a do vzniklého otvoru, t. zv. prošlupu, byl vnesen útek, který byl připojen k útkům předchozím buď plochou latí nebo hřebenovitou pomůckou. Později se tvořil prošlup tak, že všechny liché nitě byly na jedné tyči, sudé na druhé. Tyče byly zvedány střídavě.

Izraelci měli zakázáno tkáti na lněnou osnovu vlněný útek [Lv 19,19; Dt 22,11]. Tento *zákaz* snad souvisel s nedovolenými magickými praktikami. Ale bylo dovoleno tkát

Tkáni na svislém stavu. Rám je vytvořen dvěma trámy, jež jsou drženy ve svislé poloze dvěma vodorovnými břevny (a, b). Mezi tyčemi (c, d), připevněnými k hornímu břevnu a k postranním trámům smyčkou provazu (e, f), je napjata osnova. Funkce ostatních tyčí (g, h, i) není dosti jasná. Snad je to označení mechanismu, jenž střídavým zvedáním tyčí tvořil t. zv. prošlup nebo prostup (z něm. Durchtritt), otvor v rozestoupených nitích osnovy, aby se jím mohl prohodit člunek (l) s navlečenou nití útku (k). Egypťská hrobní malba.

Tkanice-Tlouci [1103]

různobarevná vlákna, takže vznikaly na látce různé obrazce [sr. Gn 37,3; Ez 16,13]. Větka-vána i zlatá vlákna, nešlo-li tu spíše o vyšívaní [Ex 39,3], zvláště do látek na zhotovování velekněžského oděvu. Do opon stánku a později chrámu byly vetkávány dokonce figury cherubínů [Ex 26,1,31; 2Pa 3,14]. *Kruppěj. Zvlášť umělým výrobkem byla nesešivaná roucha [J 19,23], jež byla předepsána podle Josepha Flavia pro kněze. Hotová látka byla od stavu odstříhována. To, co zůstalo po odstřížení viset na osnovném břevnu, nazývají Kral. »třísně« [Iz 38,12], t. j. zbytky osnovných nití. Toto odříznutí od stavu je prorokovi obrazem předčasné smrti. »Sukno nové« [Mt 9,16; Mk 2,21] je sukno, jež bylo právě sňato ze stavu, t. j. nenamáčené do různých solí minerálních nebo rostlinných, nezplstňované a nezvalchované. Valchování bylo úkolem *valchářů. Tkalci se sdružovali v cechy [sr. 1Pa 4,21], neboť tkaním se u Izraelců zabývaly nejen ženy, ale provozovali je také mužové [2Kr 23, 7, sr. 1S 2,19; Př 31,22,24; Sk 9,39]. Jemnější tkaniva byla v době sz dovážena z Babylona [Joz 7,21], Fénicie [Ez 27,16], Egypta, v době nz i z Indie, zvláště pokud šlo o látku na velekněžské roucho. Talmud prohlašuje tkalcovství za nejnižší druh řemesla.

Tkanice, něco utkaného, zvláště o delších stuhách k lemování a uvazování [Ex 28,28; 39,31]. U Iz 3,20 a Jr 2,32 jde o ozdobné pásy, jaké nosily zvláště nevěsty.

Tkáti *Tkadlec.

Tlačén, tlačiti, tlačívati, zvláště o tlačení hroznů, oliv buď šlapáním nohama nebo *presem [Neh 13,15; Jb 24,11; Iz 16,10; 63, 2n; Jr 48,33; Pl 1,15; Am 9,13; Mj 6,15]. Zj 14,20 překládá Karafiát [sr. překlad Žilkův]: »I tlačén jest lis vně za městem, a vyšla krev z lisu« až po uzdy koním do šíře na 1600 stadií [= asi 120 km]. Jde tu o obraz Božího trestu, který bude vykonán v celé šíři mimo Jerusalema, t. j. Boží církev [Zj 21,27]. V podobném obrazu se mluví o šlapání »vinného lisu vášnivého hněvu vševládneho Boha« [Žilka] ve Zj 19,15. T-i ve smyslu pošlapati nohama jako výraz pohrdání a nenávisti máme u L 21,24 a ve Zj 11,2. T-i ve smyslu drtiti: o vozu, těžce naloženém snopy, který se boří do půdy a drtí ji, a obrazně o Božím soudu [Am 2,13]; ve smyslu tísňiti, tisknouti [Jl 2,8; L 8,45], jeden druhému šlapati po nohou [L 12,1].

Tlapa. Podle Lv 11,27 měli Izraelci pokládat za kulticky nečisté ty čtvermožce, kteří nemají kopyt a plíží se po t-ách, jak to činí šelmy kočkovité a ovšem i pes. Nevíme však, co vedlo k tomuto nařízení.

Tleskatí, tlesknouti rukama bylo výrazem hněvu, nevole [Nu 24,10; Ez 6,11; 21,14. 17], posměchu a pohrdání [Jb 27,23; Pl 2,15], ale také škodolibosti [Ez 22,13; 25,6].

Tlouci, tlučení. Ve smyslu roztloukati v Nu 11,8; Dt 9,21, stloukati [smetanu] Př 30,33, bítí Př 23,35. O bušení kladivem Iz 41,7,

[1104] Tlumač-Tofet

O tlučení kolen o sebe jako výrazu strachu [Dn 5,6; Na 2,10]. O tlučení na dveře Sd 19,22; Pis 5,2; Sk 12,13,16.

Boží ochotu vyslyšet modlitby [Mk 11,24] znázorňuje Ježíš tím, že každý slušný člověk na zaklepání na dveře otvírá. Čím více nebeský Otec otevře tomu, kdo vytrvalými prosbami tlučce na nalezení je přirozeným následkem usilovného hledání, otevření dveří je důsledkem klepání, tak vyslyšení následuje na prosby [Mt 7,7n; L 11,9n]. Je to jedno ze spasilných poselství Ježíše Krista, důsledek jím otevřeného Božího království. Jednou ovšem i Boží dveře budou zavřeny [L 13,25]. Ti, kteří pohrdli otevřenými dveřmi [sr. Zj 3,8], ti, jimž chyběla víra a důvěra v Boží ochotné otvírání, dokud byl čas, ti, kteří nespolehli na toho, jenž »má klíč Davidův, kterýžto otvírá, a žádný nezavírá« [Zj 3,7], přijdou jednou k pevně zavřeným dveřím. Neposlechli v čas jeho výzvy, aby prosili, hledali a tloukli.

U L 12,36 a Zj 3,20 je to sám Kristus, Pán, který tlučce u dveří svých učedníků. Navazuje se tu na obraz mesiášského ženicha, na jehož návrat z nebeské hostiny církev čeká. A je v tom i výzva k bdělosti, aby církev jeho příchod nepropásla [sr. Pis 5,2,6] a byla vždy připravena. Stará církev ve Zj 3,20 viděla obraz Kristovy trpělivé a sklánějící se lásky, jež nevynechá žádné dveře, aby nabídla své spasilné obecenství. Kristus nikoho nenutí, aby otevřel dveře, ale je ochoten vejít a přinést všecko své bohatství.

Tlumač = tlumočník, vykladač, prostředník [Gn 42,23; sr. Jb 33,23].

Tma. K tomu, co bylo uvedeno v heslech *Mrákota, *Stín, *Světlo, *Temnost, nutno ještě poznamenat, že t. je pro sz pisatele charakteristikou všeho, co patří k podsvětí, do oblasti smrti, *š'ó lu*. [Jb 10,21n; 38,17; Ž 88,13]. Mrtví jsou ti, kteří nevidí světla [Ž 49,20; 88, 7]. Vše, co je opakem života a nepříznivé životu, bývá označováno jako t., stín smrti, temnota [Jr 2,6,31; Jb 12,25; 18,18]. T. je prvkem původního chaosu [Gn 1,2] a v podstatě Bohu nepřátelská.

Tmavý. *Světlo. *Stín. *Temnost. *Tma.

Tob [= dobrý], jedno z aramejských území vých. od Jordánu, útulek Jeftův, když jej vyhnali nevlastní jeho bratři [Galádští] z domu [Sd 11,3,5]. Stal se náčelníkem tlupy »pova-lečů«, ale když Ammonitští počali sužovati krajiny Galádské, byl opět povolán a ustanoven za vůdce. Nevíme dnes, kde T. leželo. Na jih od Hermobu a Damašku bylo mnoho aramejských panstvíček, z nichž některé vypočítává 2S 10,6n [Rohob, Soba, Maacha a Istob, což je patrně naše T. Istob znamená »muž T.«]. Vše to naznačuje, že T. leželo někde mimo hranice zaslíbené země. 1Mak 5,13 mluví v českém překladu o zemi Tubin, 2Mak 12,17 o Tubi-anejských. Snad jde o nynější et-Tajjibé, 16 km j. od Gadary.

Tobadoniáš [= dobrý je můj Pán Hospodin], jeden z levitů, jež vyslal Jozafat po městech judských, aby vyučovali lid zákonu Hospodinovu [2Pa 17,8n].

Tobiáš [= Hospodin je dobrý]. 1. Zakladatel rodiny, jež se navrátila se Zorobábelem ze zajetí, ale nebyla s to prokázat, že byla z Izraelských [Ezd 2,60; Neh 7,62].

2. Služebník Ammonitský [Neh 2,10,19], který měl zjevnou účast v brojení Sanballatově proti znovuvybudování a opevnění Jerusalema [Neh 4,3,7]. Sanballat byl původu moábského. Přes zásadní nepřátelství Ammonitských s Izraelci pojal Jochanan, syn T-ův, za manželku dceru Mesullama, syna Berechiášova [Neh 6, 18]. T. sám byl zetěm Sechaniáše, syna Archova [Neh 6,17]. Tak se stal příbuzným kněžské rodiny židovské, což mu získalo i četné přívržence mezi Židy, a znesnadňovalo tak úkol Nehemiášův.

3. Levita [2Pa 17,8], který za dob krále Jozafata byl vyslán, aby po městech judských učil lid znalosti Zákona.

4. Zajatec v době Zachariášově [Za 6,10n. 14], který s Cheldajem a Jedaiášem dodal stříbro a zlato prorokovi ke zhotovení velekněžské koruny pro Jozuu, syna Jozadakova.

Točence, stč. = něco točeného jako na př. náhrdelník [Pis 4,9; Ez 16,11], který býval nošen jak ženami, tak muži, ovšem v různé úpravě [Př 1,9]. Skládal se z perel nebo korálů, navlečených na šňůře. Někdy býval okrášlen i zlatem nebo stříbrem. *Halže.

Točený. »Dilem t-ým.« [Ex 28,22], t. j. vzniklým kroucením několika drátů tak, jako se kroučí provazy.

Točiti se, o větru, který se nepředvídatelně točí sem a tam [Kaz 1,6], ale také o těch, kteří se dají strhovat, zmítat a unášet každým novým učěním [Ef 4,14; Žd 13,9], protože nemají milostí utvrzené, ustálené srdce, a také o bludařích, kteří jsou podobni oblakům bez vody, sem tam honěným větry [Ju 12].

Tofel, nějaké místo, na němž se zastavili Izraelci na cestě z Egypta do zaslíbené země [Dt 1,1]. Někteří badatelé je ztotožňují s dnešním *Tqfilé*, přibližně 23 km jv od Mrtvého moře. Jiní však o tom ze závažných důvodů silně pochybují.

Tofet [hebr. slovo nejistého původu, znamenající podle jedněch vyplivnutí, přeneseně: místo ošklivosti; podle jiných z aram. spaloviště, ohniště, sr. Iz 30,33, kde Kral. překládají výrazem peklo, Luther jáma, angl. bible má nepřeložené Tophet], nějaké navršené kultišťe na jv konci údolí syna či synů *Hinnom mezi horou Sión a horou »zlé rady«. Za dob Izaiášových a Jeremiášových tam jerusalemští obyvatelé spalovali své syny a dcery [Jr 7,31] jako oběti *Molochovi [2Kr 23,10]. Podle Iz 30,33 se zdá, že na vrcholu kultišťe byla vykopána hluboká jáma, v níž bylo nahromaděno dříví, napuštěné sírou. Král Joziáš zrušil toto modlářství a T. proměnil ve smetiště [2Kr 23,10]. Jeremiáš prorokuje, že na tomto místě bude pomordováno takové množství nevěrného lidu, že jméno T.

zmizí a místo se bude jmenovat údolí mordu [Jr 7,31-33; 19,6,11nn]. T. se stane pohřebišťem, protože jinde pro množství mrtvol nebude už na pochovávání místa.

Togarma, Togorma, syn Gomérův, vnuk Jáfetův, bratr Ascenezův a Rifatův [Gn 10,3; 1Pa ,6]. Jeho potomci se usadili v Arménii a obchodovali s Tyrem [Ez 27,14; 38,6n] v koních a mezcích. F. Delitzsch se domnívá, že jde o *Til-ga-rimmu*, město v nejvýchodnější Kappadocii, o němž je zmínka v assyrských nápisech Sargonových.

Togorma *Togarma.

Tohi, král ematský, nejspíš Hettita, jenž válčil s Hadadezerem syrským, králem Soba. Poslal poselstvo s mnohými dary Davidovi, aby mu blahopřál k vítězství nad společným nepřítelem [2S 8,9-12; v 1Pa 18,9-11 se nazývá Tohu].

Tohu. 1. Levita z čeledi Kahat [1Pa 6,34]. *Nachat 1.-2. Syn Zufa Efratejského, předek Samuelův [1S 1,1]. *Nachat 1.

Tochen, nějaká vesnice, patřící kmeni Simeonovu [1Pa 4,32].

Tok. 1. Rečiště [2Pa 23,30; Iz 8,7], příkop [Jb 38,25], směr řeky [Jb 6,18]. Iz 33,21 utěšuje, že Siónu bude sám Hospodin mohutným ochranným tokem, takže nebude potřebovatí řek jako Ninive, Babylon nebo Théby [bibl. No, Na 3,8]. A nadto se na tomto ochranném t-u neobjeví žádná nepřátelská loď.

2. Krvotok, menstruace [Lv 12,7; 15,19. 25n. 28,30; Mk 5,25], ženské přirození [Lv 20,18], u mužů výtok semene [*spermatorrhoea*, *blenorrhoea*, sotva však *gonorrhoea benigna*, Lv 15,2n.13.15.33]. Poluce [Lv 15,16; Dt 23, 10n], menstruace a ovšem všechny pohlavní choroby vylučovaly z účasti na bohoslužbě. O výtoku semene u hřebců čteme u Ez 23,20, kde je popisována mravně výstřední modloslužba egyptská, již se Izraelci vášnivě oddávali [sr. Jr 5,8]. Někteří badatelé dosazují do textu místo hebr. *zirmá* [= výtok] graficky velmi podobné *z'mórá* [= ratolest, výhonek, přeneseně: pohlavní úd].

Tola [= červ]. - 1. Syn Izacharův [Gn 46, 13], z něhož pocházela čeleď Tolatská [Nu 26, 23; 1Pa 7,1n]. - 2. Syn Fua [Sd 10,1n] z pokolení Izacharova, soudce izraelský, který bydlel v Samir na hoře Efraim. Soudil Izraele 23 let.

Tolikéž, stč. = rovněž [Ex 7,11; Jb 9,12; Ž 37,38], také tolik [L 6,34].

Toliko = jen, jenom [Gn 24,8; Rt 1,17; 2Pa 20,12; Ž 119,8; Jk 2,24 a j.].

Tolmai. 1. Syn Enakův a snad zakladatel jedné z čeledí Enakovských [Nu 13,23], jež byla Kálefem vyhnána z Hebronu [Joz 15,14; sr. Sd 1,10]. - 2. Král gessurský, jehož dcera Maacha se stala manželkou Davidovou a matkou Absolonovou [2S 3,3; 13,37].

Tomáš [pořečtené aram. *t'ómá* = dvojče, bliženeček], jeden ze dvanácti apoštolů [Mt 10,3; Mk 3,18; L 6,15], nazývaný též Didymus [J 11, 16; 21,2], t. j. řecky dvojče. Snad měl bratra nebo sestru, stejně s ním narozenou. Svého Mistra vřele miloval, což se projevilo v jeho

Togarma-Topořiště [1105]

výzvě zemřít s Ježíšem, když chtěl opět do Judstva, ačkoli mu Židé krátce předtím vyhrožovali kamenováním [J 11,7n.16]. Když Ježíš mluvil k učedníkům o tom, že odejde, aby jim připravil místo, a dodal: »Kam já jdu, víte, i cestu víte«, namítal T., že nic nevědí. Nato vyslovil Ježíš významná slova: »Já jsem ta cesta, i pravda, i život« [J 14,1-6]. T. nebyl s učedníky, když se po prvé setkali se vzkříšeným Kristem. Prohlásil, že uvěří jen za určitých podmínek [J 20,24n]. To dalo vznik obratu »Nevěřící T.« Ale podle výroku Augustinova [»pochyboval, abychom my nemuseli pochybovat« Bůh obrátil jeho pochybnosti k dobrému druhých, neboť od tohoto T-e pochází vyznání, jež se stalo vyznáním církve: »Pán můj a Bůh můj« [J 20,26-29]. Podle J 21,1-8 byl T. se šesti jinými učedníky na jezeře Tiberiidském, když je Kristus za jitra pozdravil s břehu a naznačil jim, kam mají uvrhnout síť k lovení. T. byl také na svrchní síni v Jerusalemě po nanebevstoupení Kristově [Sk 1,13]. Podle staré tradice kázal T. Parthům a Peršanům, podle mladší tradice také Indům. Po něm se jmenuje křesťanská sekta Tomášenců, jež v Indii dodnes existuje. Jedno místo poblíž Madrasu se nazývá »horou sv. Tomáše«. V Indii prý našel T. mučednickou smrt. Připisuje se mu autorství apokryfního evangelia T-ova, o němž věděli už Origenes a Eusebius. Je dochováno v řecké, latinské a syrské versi. Obsahuje vypravování o mládí Ježíšově a jeho zázračné moci už od dětství. Nejznámější je vypravování o tom, jak Ježíš dal vzlétnouti dvanácti vrabčům, které zhotovil z bláta. Není divu, že Origenes i Eusebius pokládali toto evangelium, jež existovalo už v polovici druhého století a bylo ceněno nejvíce mezi manichejskými kacíři, za bludařské. Jeho autor chtěl dokázat, že Ježíš už před křtem měl božskou moc.

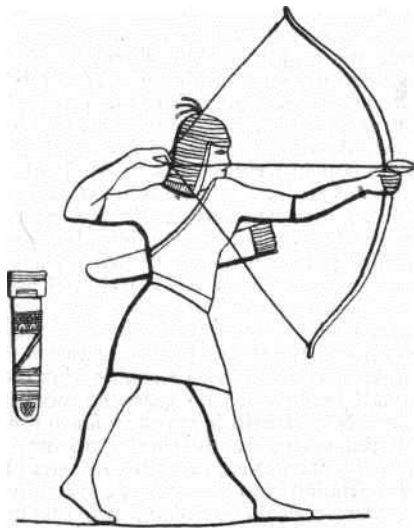
Topazion, topazius, hebr. *pitá* [sanskrt. *pítá* = žlutý], což Kral. překládají také smaragd [Jb 28,19]. Byl-li to skutečně topas, pak by šlo o tvrdý drahokam z třídy křemičitanů; bývá bezbarvý, někdy nažloutlý nebo jinak zbarvený, lesku skelného. Odrůdy barvy sivožluté slují t. zlatý. Ale badatelé se domnívají, že šlo o chrysolit, žlutězelenou odrůdu korundu, anebo konečně o zelený hadec, jehož bylo hojně užíváno v Egyptě. Nalezištěm těchto kamenů za starověku byla Ethiopie a ostrovy Rudého moře. T. byl znám také v Tyru [Ez 28,13]. V Ex 28,17 je vypočten mezi drahokamy první řady na *náprsníku nejvyššího kněze. Ve Žj 21, 20 tvoří devátý základ zdi nebeského Jerusalema.

Topolí, topolový, hebr. *libné*, strom, který poskytoval stín [Oz 4,13]. Myslívalo se na náš topol bílý (*Populus alba*), ale LXX má v Gn 30,37 na mysli sturač lékařský (*Styrax officinalis*), nazývaný v arabštině *libna*, pryskyřnatý zakrslý strom, u Oz 4,13 náš bílý t.

Topořiště, dřevěná násada k sekeře [Dt 19,5].

[1106] Toul-Tovaryšiti

Toul, závěsné pouzdro na šípy [Gn 27,3; Jb 20,25; 39,23; Iz 22,6; Pl 3,13]. Pěší lukostřelci assyrští jej nosili na zádech, a to tak, že jeho otvor byl u pravého ramene, aby šípy mohly být vyjímány levicí. Lukostřelci, kteří stříleli z válečných vozů, měli t. připevněný po stranách vozu. Egyptští lukostřelci nosili t. také na zádech, většinou však u pasu pod levým ramenem. Obrazně se mluví v Ž 127,5 o dětech, zplozených v mládí, jako o šípech, jimiž muž naplnil svůj t., takže se nemusí bát jednat s nepřáteli v bráně, t. j. v soudní při. Jeho děti se ho zastanou. *Služebník Hospodinův u Iz 49,2 se přirovnává k vyhlazené střele, kterou

Hetitský (?) lučištník s ozdobným, tepaným toulem vlevo. Podle Smithova slovníku.

má Bůh připravenou ve svém t-e. Tresty Boží jsou v Pl 3,13 popisovány jako střely, které Bůh vyjímá ze svého t-u, příkládá na lučiště a vystřeluje proti nevěrnému lidu. Jr 5,16 přirovnává nepřátele Izraelovy k t-u, jenž jest otevřeným hrobem, t. j. je naplněn smrtelnými střelami [sr. Ž 5,10; Ř 3,13].

Toulati se, choditi bez cíle, blouditi [Jb 38,41; Iz 8,21; Pl 4,14; Am 8,12], dát se svést [Př 7,25], váhati [Jr 31,22]. Kral. tak překládají u Jr 2,20 hebr. *sá'á* = skláněti se, roz táhnouti se [k souloži]. Jde tu o modlářské praktiky pod kultickými stromy, o toulky za cizími božstvy [Jr 4,1; 14,10; 50,6, sr. 3,2,23; 17,2], o neustálenost při Bohu.

Toulka, *Toulati se.

Toužiti, velice, usilovně žádati [Jb 7,2; Ž 119, 40.81.174] duši i tělem, tedy celou bytostí. V Ž 63,2 je užito neobvyklého slovesa *kámá* = mučiti se touhou [arabsky: zblednouti]. Ale i ostatní hebr. slova vyjadřují stra-

vující touhu [Ž 84,3; Iz 26,9; 51,5; Jr 22,27]. Podobně v NZ-ě řecké sloveso *epithohein* ve F 1,8; 2,26, které Kral. jinde překládají výrazem žádati [na př. 1Te 3,6; 2Tm 1,4; 1Pt 2,2 a j.]. Jen Tt 1,6 užívá slovesa t. ve stč. smyslu nařikati, stýskati si, žalovati. Žilka překládá: »Jenž není v podezření nezřiznosti a není nepoddajný«. Hejčl a Škrabal vztahují toto sloveso na dítky starších: »O nichž se nevypravuje, že jsou nevázaného života nebo neposlušné«, »kterým nelze vytýkat nevázanost a nepoddajnost«.

Tovaryš, stč. = ten, který u mistra za plat pracuje, dříve než dosáhne mistrovství; druh, společník, spolčenec, *spoluúčastník, *účastník. Ve SZ-ě tak překládají Kral. tři hebr. výrazy, nejčastěji *chábér*, aram. *ch^abar* = ten, jenž je spojen, má s někým něco společného, společně s někým něco podniká, společník, druh [Kaz 4,10; Pís 1,7; Dn 2,13.17n], kamarád [Př 28,24; Iz 1,23], spojenec [Ez 37,1 6], dále *re^a'* = přítel, bližní, příbuzný, soused [2S 2,16; Jb 30,29; 35,4; Ž 38,12; 88,19] a *me^{re}'* = přítel, bližní, druh [ženichův, Sd 14, 11.20; 15,2.6; sr. J 3,29].

V NZ-ě je tak přeloženo řecké *metochos* [= společník, kolega, o těch, kteří se spojili v jednom cechu, L 5,7.10], jež jinde Kral. překládají výrazy *spoluúčastník, *účastník; dále *synkedemos* = spoleceustující [Sk 19,29; 2K 8, 19], *koinónos* = druh, společník [2K 8,23; Fm 17], při čemž se myslí na úzké spojení ve víře i v práci pro Krista, a ovšem také na společný nárok na důvěru a lásku. Ve F 4,3 je užito slova *syzygos* [= ten, který je pod týmž jhem, spolupracovník, přítel]. O gladiátorech, kteří proti sobě bojovali, se mluvilo jako o syzygech, spolubojovnících. Žilka překládá toto slovo jako vlastní jméno: »Tebe pak, vzácný Synzygu, prosím, ujmi se jich« [podobně Hejčl]. V literatuře doby Pavlovy se takové jméno doposud nenašlo. Nevíme, na koho se tu Pavel obrací. Snad jde o jednoho z »biskupů« [F 1,1], Synzyga, který se měl jako pravý druh [*syzygos*] ujmout Evódy a Syntychy. Kliment Alexandrijský a Origenes vyslovili smělou domněnku, že jde o manželku Pavlova, protože řecké *hé syzygos* = manželka.

U Mt 11,6 jde prostě o jiné děti, které si hrály na náměstí.

Tovaryšiti = spolčiti se [Př 13,20; 28,7]. Smysl Kaz 9,4 je asi tento: Pokud člověk žije [Kral. »tovaryši se se všemi živými«], má nějakou naději. LXX klade za verš otazník: »Neboť kdo jest, jenž by měl obecenství se všechněmi živými?«, t. j. kdo bude stále živ? Vulgáta: »Není nikoho, kdo by stále žil«. Ale hebrejští vydavatelé SZ-a připomínají, že je možno také čísti jiné hebr. slovo, takže by smysl verše byl: »Kdo je vyňat?«, t. j. kdo si může vybrat, zda bude živ nebo zemře? Naděje je jen pro všechny živé. Kral. v Poznámkách připojují: »Vždy má naději, t. k vytržení ze zlého a k dosažení dobrého; tolikéž že pokání, jsa živ [dal-li by mu to Bůh], činiti může; kdežto když čas milosti přestává, také i toto s ním hyne. A v též částce způsob živých i nej-

chatrnějších na světě lepší jest, než jakkoli slavných a znamenitých, kteří zemřeli«.

Tovaryška, průvodkyně života, o manželce u Mal 2,14, kde životní a právní spojení je stejně zdůrazněno.

Tovaryšství, společenství [Dn 11,23]. »Podati pravici na t.« [Ga 2,9], t. j. na znamení obecenství a rovnosti mezi Pavlem, Barnabášem a apoštoly jerusalemskými. Jediný rozdíl byl v tom, že jedni byli určeni pro práci mezi pohany, druzí mezi obřezanými [Židy]. V důsledku toho i ti, kteří uvěřili v Krista skrze svědectví Pavlovo, jsou pravými účastníky a spolupodílníky milosti Kristovy a tak i druhý těch, kteří byli zastoupeni jerusalemskými apoštoly. ^{xx}

Tožť, stč. = pak, tedy [Ž 90,10]. U Jb 8,19 má toto slůvko význam »hle«: »Hle, taková jest radost jeho cesty« [Hrozný].

Trachonitidská krajina [L 3,1]. Trachonitis [drsný, skalnatý], panství Herodesa Filipa, bratra Herodesa tetrarchy [čtvrtáka] Galilejského. Bylo spojeno za doby Jana Křtitele s Itureou. Jde o kraj jižně od Damašku, aramejský *Argob, vých. od jezera Genezaretského, plný vulkanického pohoří.

Trápení, trápení. Těmito výrazy překládají Kral. více než dvacet různých hebr. slov, z nichž mnohá překládají také jinak [*Soužen,-i a pod.]. Nejčastěji jde o 'aná a jeho odvozeniny ['*ni*; '*ni*; '*nút*; '*inján*; ta '*ni*]. '*aná* znamená zaujmouti nízké postavení, býti ponížen; jednati jako s bezprávným; ponížiti; ponížení; ponížený. Tak Izraelci byli trápeni = ponižováni v egyptském otroctví [Gn 15,13; Ex 1,11n; 3,7,17; Dt 16,3; 26,6n], lidé nešlechtní ponižovali Izraele [2S 7,10; Neh 9,9; Ž 44,25; Iz 60,14]. Juda byl trápen a u veliké porobě [Pl 1,3,7]. Agar byla ponižována manželkou Abrahamovou [Gn 16,6], Lában zapřísahal Jákoba, aby neponižoval jeho dcery tím, že by měl vedle nich jiné manželky [Gn 31,50], ale Izrael byl přesvědčen, že Bůh vidí a slyší každého poníženého [*Ponížiti se], utištěného, bezprávného [Gn 16,11; 29,32; 31,42; 1S 1,11; Ž 25,18; 31,8], neodvrací se od t-í ztrápeného [Ž 22,25], vyzdvihuje jej z t-í [Ž 107,41; 119,153], je ho pamětliv [Ž 132,1], patří na ně [Pl 1,9], ačkoli namnoze sám ponižuje [Iz 64,12; Na 1,12], i když s těžkým srdcem [Pl 3,33, sr. Jb 37,22; Jr 29,11]. Věřící může být nasycen hanbou a ponížením [Jb 10,15], může být plně zachvácen dny svého ponížení [Jb 30,16], jeho zrak může hynout t-ím [Ž 88,10], jeho duše může rozvažovat své t-í [Pl 3,1,19], může se mu zdát, že Bůh nechce vědět o ponižování, sebepokořování duše [Iz 58,3], ale nakonec vyznává, že mu bylo dobré pobýti v ponížení [Ž 119,71], protože se v něm naučil znát ustanovení Boží, jež se mu stala potěšením [Ž 119,92]. I Ezdráš, jenž seděl zděšen nad hříchy lidu od rána až do večerní oběti, nakonec vstává od svého t-í, protože ví, na koho se obrátit [Ezd 9,5, sr. Jr 17,17]. Hospodin učiní konec všechněm, kteří si libují v ponižování druhých [Sof 3,19; sr. Ex 23,22].

Tovaryška -Trápení [1107]

Hříšník ovšem ze svého t-í nevyjde [Kaz 2,26], sám sebe bolestí trápi [Jb 15,20], protože se nedovede trápit, pokořovat a ponižovat před svým Bohem [Dn 10,12].

T-í, o němž mluví SZ, může být velmi rozmanité. Proto se SZ nespokojuje jedním hebr. výrazem. Brzy mluví o následcích nepravosti, těžkostech nebo nezdaru, do nichž se hříšník uvádí [*'áven*, Př 22,8. Jb 5,6 v překladu Hrozného: »Nezdar z prachu nevzniká, nýbrž člověk plodí bídu«], brzy o lopotě a bidě [hebr. '*ámál*, Jb 3,10; 7,3 (»bědné noci«, Hrozný), Ž 10,7; Př 31,7], brzy o úzkosti [hebr. '*sára*, Př 1,27], sužování [hebr. '*sárar*, Ž 143,12; Am 5,12], jindy o neštěstí [hebr. '*havvá*, Př 19,13] nebo ublížení [hebr. '*eseb* = nádenická práce?, Př 10,22]. Brzy jde o útisk [hebr. '*lachs*, 2Kr 13,4; Jb 36,15], brzy o otrocké nošení břemen, robotu [hebr. '*síblá*, '*s^ebálá*, Ex 1,11; 2,11; sr. 5,4n; 6,6n], jindy o panický strach [hebr. '*m^ehúma*, 1S 5,9,11] a tíseň [hebr. '*m^esúká*, Sof 1,15], jindy o těžkou nehodu [hebr. '*'éd*, 2S 22,19; Ž 18,19] nebo zlo, špatnost, útrapy [hebr. '*ra*', Gn 44,29; Nu 11,15; Ž 88,4; Jr 2,27; 17,17; 29,11; 48,16; Abd 13] a marnou snahu [hebr. '*r^e'út*, Kaz 1,14; 2,11,26; 4,6; 6,9] Rt 1,13 mluví o roztrpčení, zahofklosti [hebr. '*mar*]. V Gn 12,17 jde o postižení nemocí nebo nemocí právě tak jako v Př 6,33 [hebr. '*ng-*']. Podobně je tomu v Ž 89,23. Někdy může výraz trápení znamenat také znásilnění, jako na př. v Sd 20,5, ač je zde užito hebr. '*aná*, nebo pronásledovati, jako u Jb 19,28, kde je užito hebr. '*rádaf* [= honiti]. V Gn 31,40 jde o výraz '*akal* = šířati, u Sd 14,17 o sloveso '*súk* = přiváděti do úzkých, naléhati, nutiti a pod. Hirsch překládá Gn 47,13: »Vyčerpána byla země egyptská... hladem«.

Izraelský Zákon *zakazoval* jakékoli ponižování ('*aná*) vdovy a sirotka [Ex 23,22n].

Výrazy t-í, t-iti je v NZ-ě překládáno osmnáct různých řeckých slov, nejčastěji sloveso *basanizein* a jeho odvozeniny (*basanos*, *basanismo*). Toto sloveso označovalo původně činnost úředníka, který ohněm nebo zkušebními kamenem zkoumal pravost mincí; v přeneseném smyslu se tohoto slovesa a jeho odvozenin užívalo o mučení, jímž museli procházet zvláště otroci, chtělo-li se zjistit, mluví-li pravdu, nebo o nemocích a démonech, mučících člověka [Mt 4,24; 8,6]. Při setkání s Ježíšem prožívali démoni mučivé bolesti [Mt 8,29; Mk 5,7; L 8,28]. U L 16,23,28 je peklo označeno jako místo muk [sr. Ez 32,24,30, kde LXX užívá téhož řeckého výrazu; dále Mt 25,46, kde se mluví o *věčném trápení, věčném trestu, řecky *kolasis*. Viz níže!]. Ve 2Pt 2,8 jde o duševní muka, která pociťoval Lot nad bezbožností spoluobyvatel Sodomy. Ve Zj 12,2 označuje toto sloveso porodní bolesti; Zj 11,10; 14,10 mluví o eschatologických utrpeních [sr. Zj 9,5]. Také 1J 4,18, kde je užito řeckého slova *kolasis* = trest, bývá vztahováno na trest posledního soudu [Žilka překládá: »Strach se vzta-

[1108] Trapič-Trefiti

huje na trest«, Škrabal: »Bázeň je před trestem) v tom smyslu, že očekávání soudu vzbuzuje bázeň. Ale J. Schneider v Kittelově theol. slovníku má za to, že je nutno toto místo překládat: »Strach obsahuje už v sobě trest«, t. j. člověk, jenž žije ve strachu před Bohem, je už touto bázní potrestán. Jeho strach před Bohem je jeho trestem. To by odpovídalo výroku Ježíšovu u J 3,18. Opak strachu je láska. Dokonalá láska k Bohu vypuzuje všechnu strach před ním.

Pro t-í, které způsobuje nemoc nebo posedlost, užívá řecký NZ ještě výrazů *synechesthai* [= býti stížen, na př. horečkou, L 4,38], *katechesthai* [= býti zdržován, postižen, J 5,4], *ochleisthai*, *enochleisthai*, [= býti obtěžován, Sk 5,16; L 6,18], *kakós echein*, *paschein* [= zle se trápit, velmi se trápit, Mt 17,15]. Nemoc bývá označována také výrazem *mastix* [= důtky, Mk 5,34; Kral. překládají totéž slovo výrazem neduh u Mk 3,10; 5,29; nemoc u L 7,21]. Mk 5,26 připomíná o ženě, stížené krvotokem, že mnoho vytrpěla (*paschein*) od mnoha lékařů, kteří se marně pokoušeli o její vyléčení.

Řecké *anetazein* znamená útrpně vyslyšati [Sk 22,29], t. j. vyslyšati s použitím mučení [Sk 22,24, sr. Žd 11,36]. Podobný význam má i řecké *timórein* [= trestati, tresty donucovati] ve Sk 22,5; 26,11.

Ostatní zmínky o t-í mají více méně vztah k duševnímu stavu člověka. Ti, kteří propadnou Božímu hněvu při posledním soudu, protože páchali zlo, budou stíženi tisí [Kral. trápením] a úzkostí [Ř 2,9]. Téhož výrazu *thlipsis* užívá Pavel v 1K 7,28, kde mluví o »t-í těla« těch, kteří se ožení a dočkají se posledního soudu se všemi jeho doprovodnými zjevy hrůzy, kdy bude mít člověk dost starostí se sebou [sr. Mk 13,17; L 21,23]. Pavel by rád věřící uchránil pro tuto dobu rodinných starostí, které připoutávají člověka k pozemským potřebám a tím zvyšují zevnější tíseň [tak překládá Žilka místo kral. »trápení těla«, jež čeká každého v čas konečné zkoušky. Podle Nestlova textu překládají novější překladači 2K 1,6 takto: »Ať jsme souženi, [je to] pro vaše povzbuzení a spásu, ať jsme potěšováni, [je to] pro vaši útěchu, která se účinně projevuje ve snášení týchž utrpení [*pathémata*, Kral. trápení], jež také my trpíme. A máme o vás pevnou naději, protože víme, že, jako jste účastni utrpení (*pathémata*), tak i útěchy«. Ze souvislosti tohoto místa je patrné, že Pavel svá utrpení spojuje s utrpeními Kristovými [sr. v. 5, kde je tentýž výraz *pathémata*] a tím s utrpeními celé církve. Tak jako spojuje utrpení všecy věřící navzájem, tak také se jim dostává společná útěcha skrze Krista úměrná utrpení. »Takové spojení v útěše a utrpení s Kristem v něm i navzájem mezi věřícími je nejlepší zárukou vytrvalosti ve víře. Tyto verše podávají článek víry o obcování svatých ve skutečném životě« [Škrabal]. — Řeckého *synthryptein* [= lámati,

rozdírati, změkčiti] je užito ve Sk 21,13: »Proč mi pláčem rozdíráte [rozrýváte] srdce?«

U Mt 6,34 jsou každodenní starosti o oděv a výživu nazývány t-ím [řecky *kakia* = zlo, námaha, trampota]. Ježíš varuje učedníky, aby se neznepokojovali starostmi o budoucnost a tak nepřidávali tíže k trampotám jednoho dne — každý den má dost svého trápení. Mají přece zaslíbení, že jim bude všecko potřebné přidáno, soustředí-li se ve svém úsilí na království Boží.

Trapič, ten, který jiného trápí, trýznitel. Tak překládají Kral. u Jb 20,22 hebr. *'ámél* [= těžce pracující] a poznamenávají, že jde o ztrápeného nebo zbědovaného, kterého podle Zofarova mínění Job »rozličně a mnohotvárně držel a loupil«. Karafiát překládá: »Každá ruka zbědovaného oboří se na něj«, kdežto Hrozný podle LXX tlumočí: »V množství svého nadbytku má nouzi, se vši silou dolehne na něho bída«.

Trapidlo, stč. = mučící nástroj. Tak překládají Kral. v Ž 106,38 hebr. *'ásáb*, jež mylně odvozují od slovesa, které může znamenat trápati; ale spíše jde o podobné sloveso, jež znamená tvořiti, zobraziti. Jde o pohrdlivé označení modly. Tentýž výraz překládají ve v. 36 a téměř všude jinde slovem modla.

Trápiti (se). *Trápení.

Tráva. Podle Gn 1,11n je rostlinstvo rozděleno na tři druhy: traviny [hebr. *désé'*; sr. Jb 38,27; Př 27,25; Jr 14,5; u Iz 66,14 překládají Kral. »bylinka«], byliny [hebr. *'éseb* = zelina, rostlina] a stromy (*'és*). Hebr. *ch'sir* je nejspíše naset. [1K 18,5; Jb 40,10; Ž 147,8; Př 27,25], jež je biblickým pisatelům obrazem pomíjitelosti lidského života [Ž 37,2; 90,5; 103,15; Iz 40,6n; 51,12]. Neboť t. v Palestině se objevuje jen po několik deštivých týdnů a pak úplně zaschne. To platí zvláště o t-ě, jež roste divoce na plochých střeších [2K 19,26; Ž 129,6; Iz 37,27; sr. Mt 6,30; L 12,28; 1Pt 1,24]. Také hebr. *jerek* [= zeleň na stromech, Ex 10,15, zelina 2K 19,26] je překládáno výrazem t. [Nu 22,4]. Pro Ježíše byla t. polní, t. j. všecko polní rostlinstvo, včetně lilii, jež Bůh opatřuje nádhernějším rouchem než měl sám Šalomoun, důvodem proti malověrnosti člověka: stará-li se Bůh tak pečlivě o rychle vadnoucí travu, čím víc se bude starat o člověka! [Mt 6,30; L 12,28].

Trávení, otravování, podávání jedu [Zj 9,21]. Řecké *farmakon* [= jed] tu snad znamená magický nápoj, který byl podáván buď jako lék nebo kouzelný prostředek k dosažení na př. lásky nebo nesmrtnosti. Karafiát překládá čarování [Iz 47,9,12]. Ve Zj 18,23 je užito řeckého *farmakeia* [= kouzlo, magie, čarování]. Sr. Ex 7,11,22; 8,18; Ga 5,20. *Čarodějník.

Tré, staženina z troje. U 1K 13,13: »to troje, tyto tři, tato trojice.«

Trefiti, trefovati (se), z něm. = náhodou přijít, nalézt, dostati se [Gn 28,11], zastihnouti, potkati [Gn 32,11; Ex 23,4; 1K 13,24], znáti cestu a nezblouditi [Př 2,19; Kaz 10,15], setkati se [Jb 33,18], hoditi se, odpovídati čemu, míti souvislost [Ga 4,25].

Trescíci, tresci, -ceš, -ce [Am 5,10], *Trest, trestati.

Trestán býti *Trest, trestání.

Trest, trestání, trestati, ve stč. zlým, zvláště bitím za provinění odplatiti, slovy kárati, domlouvati, napravovati, a příslušná podst. jména.

1. Význam pojmů ve SZ-ě. Kral. uvedenými výrazy překládají nejméně 17 různých hebr. slov, z nichž uvedeme nejprve ta, jež se vyskytují ojedinele. Tak u Jb 36,31 je užito hebr. *din* — souditi, takže J. Hrozný správně překládá: »Neboť tím soudí národy a pokrmu skýtá do sytosti«, t. j. svými oblaky sleduje Bůh dvojí účel: na jedné straně krupobitím, povodněmi a blesky provádí své soudy, na druhé straně deštěm osvěžuje a zúrodnuje přírodu, která poskytuje obživu v hojnosti [sr. Jb 37,12, kde je podobná myšlenka, jenže t-í je v hebr. vyjádřeno výrazem *šebet* = húl, metla]. U Iz 27,8 je užito hebr. *rib* hádati se, přiti se, debatovati [sr. Př 25,9]. Orelli překládá: »Přiměřeně jsi jej potrestal i tenkrát, když jsi jej zapudil, zahnal jej svým tuhým větrem v den východní bouře«. Verš chce zdůraznit, že Bůh pečoval o to, aby nepřekročil míru trestu [sr. Iz 28,24-29; o větru východním viz Jr 18,17]. Bohu nešlo o zničení lidu [sr. Iz 27,7], nýbrž o spasitelné pokárání. V Ž 99,8 tak překládají Kral. hebr. sloveso *nákam* — mstiti se [sr. Lv 26,25]. Hebr. '*ánaš*' = pokutovati [sr. Př 17,26; Dt 22,19] je užito v Př 21,11. Hebr. '*oneš*' [tytéž souhlásky jako u slovesa '*ánaš*', = pokuta] je přeloženo v Př 19,19 výrazem t-í [ve 2Kr 23,33 daň]. Nejde tu však v první části verše o odpouštění, jak to chápou Kral., nýbrž o nesení pokuty. Smysl výroku je tento: »Hněvivý muž ponese pokutu; nemůžeš ho ani odpuštěním zbavití následků jeho neukázněnosti; musíš mu znovu a znovu odpuštět, ale nic mu nepomůžeš, nezmění-li svou povahu«. V 1Kr 8,35 jde o tvar slovesa '*ána*' = ponižovati, *trápati; u Jr 21,14; 25,12; Za 10,3 o sloveso *pákad* [podle Fürsta = uhoditi na někoho, proti někomu], jež Kral. obvykle překládají výrazem navštívití, vyhledávati [Ex 20,5; Jb 7,18; Ž 17,3 a j.]; u Ez 21,13 o sloveso *báchan* [= zkoumati, zkoušeti, sr. Ž 17,3]; v Ž 73,5.14 o sloveso *nága* / = dotýkati se, Gn 26,11, uhoditi, trápati Gn 12,17, raniti 2Kr 15,5]; v Ž 89,33 o podstatné jméno *nega* [= uhození, rána, Ex 11,1; Dt 17,8]. U Ezd 9,13 je užito slovesa *chásak* [= zadržeti, Př 10,19, zdržeti Gn 20,6, odepřítí]: »Zadržel jsi pod mírou našich nepravostí«, t. j. trestal jsi nás méně než naše nepravosti zasloužily. Někdy výraz t-í je překladem hebr. '*ávôn*' [= zlo, hřích, nepravost, 1S 28,10; Pl 5,7] nebo *chattát* [= hřích, Pl 4,6], při čemž se už myslí na následky nepravosti. Karafiát překládá Pl 4,6: »Větší jest nepravost dcery lidu mého než hřích Sodomy« a Pl 5,7: »Otcové naši hřešili, není jich, my [pak] nepravosti jejich neseme«.

Nejčastěji však jde o překlad tvarů slovesa *jákach* [podst. jméno *tókachat*, Př 1,25; 10,17; 15,10.31; Ab 2,1] a *jásar* [podst. jméno *músár*,

Trescíci—Trest [1109]

Dt 11,2; Př 13,24; Iz 26,1 6; Jr 30,14 aj.]. Sloveso *jásar* v určitém tvaru znamená dovozovati, dokazovati, usvědčiti [Iz 29,21], napravovati [Jb 5,17; 33,19; Př 3,12], poučiti [Gn 20,16], domlouvati [Př 15,12], kárati [1Pa 16,21; Ž 50,21; 141,5; Iz 2,4; 11,3n; Mi 4,3]. Jde převážně o označení Boží výchovné kázně, jež je výsledkem jeho soudcovské činnosti. Určité tvary hebr. slovesa *jásar* znamenají napravovati metlou, ranami, Lv 26,18.28; Dt 21,18; 22,18; 1Kr 12,11; Př 19,18], slovy [Př 9,7], plísňiti [Ž 6,2; 38,2], kárati [Ž 39,12; 118,18; Př 13,24; Iz 26,16; Jr 30,11; 46,28] a pod. Je příznačné, že Kral. sloveso *jásar* překládají také výrazem cvičiti [Dt 8,5 a j.]. Blíží se tedy výraz *jásar* tomu, co my dnes nazýváme výchovou, kázní, káraním, napomináním, poučováním a trestem. LXX také tento hebr. výraz jakož i podst. jméno *músár* překládá většinou výrazy *paideuein* [= vychovávatí] a *paideia* [= kázeň, výchovné káraní].

2. Boží trestání. Z bibl. pojetí Boha jako svrchovaného, svatého a spravedlivého Pána, který vyžaduje poslušnost a věrnost, vyplývá, že každá neposlušnost, nevěrnost a pýcha musí být potrestána. Tak byli potrestáni Adam, Eva i Kain [Gn 3,16nn; 4,11nn]; pro své hříchy byla zničena Sodoma [Gn 18,20n; 19,13], pro pýchu byli potrestáni stavitelé babylonské věže [Gn 11,7n], pro nedověrnost David [2S 24,12nn] i Uza [2S 6,6n], pro neposlušnost Azariáš [2Kr 15,4n] a pod. Celá bible je svědectvím toho, že Bůh »navštěvuje« napravosti nejen jednotlivců [Ex 20,5; 34,7; Nu 14,18; Dt 5,9], ale i celých národů [Iz 13,11; Jr 48,44], ano celé země [Iz 26,21; Jr 25,1 2]. Bůh sice trestá podle skutků [Jr 21,14], ale při tom výše trestu je určena cele jeho svrchovanosti [Lv 26,18.24.28; Iz 40,2].

Poměrně častý výskyt sloves *jákach* a *jásar* však dokazuje, že Boží tresty, zvláště pokud jde o lid smlouvy, nejsou jen reakcí svatého Boha na hřích, nýbrž také výchovným prostředkem. Bůh ve svém milosrdenství netrestá tak, jak toho člověk zasloužil [Ezd 9,1 3; Ž 130,3]. Bůh ani trestem neposkvrňuje své smlouvy a neodnímá své milosrdenství [Ž 89,33nn], trest není jeho poslední slovo [Jr 30,11; sr. Ž 118,18], trestá přiměřeně [Iz 27,8; sr. Jr 30,11; 46,28 »podle zákona«, takže někteří sz pisatelé došli k závěru, že Bůh trestá ty, které miluje [Př 3,12], protože je chce přivést na správnou cestu [Jr 31,18; sr. Př 1,25; 10,17]. Je jistě příznačné pro sz zbožnost, že ani potrestaný Kain nebyl zbaven Boží ochrany [Gn 4,15]. A v Ž 99,8 čteme, že Bůh býval očům milostiv, i když je trestal pro »výstupky«. Nadto už v Ex 20,5n se praví, že Bůh trestá jen do třetího a čtvrtého pokolení, ale milost prokazuje do tisícího [sr. Ez 18,20]. V eschatologické [mesiášské] době pak podle Iz 2,4 bude Bůh souditi mezi národy a »trestati« [tvar slovesa *jákach*] mnohé lidi. Výraz »trestati« lze snad lépe s Hegerem překládati »bdíti nad právem«. Kral. pak v Po-

[1110] Trest, trestání, trestati

známkách k místu správně poznamenávají: »Hospodin bude všechny vyučující se cestám jeho milostně spravovati, svědomí jejich skrze ducha svého i služby své pokojiti, jedny s druhými, jakkoli cizí a od sebe vzdálené, láskou svatou a ovocem jejím jednotiti a vázati«; o čemž i níže kap. 11,6; 66,12; Ž 72; Ef 2,14. Podobně se mluví o mesiášské činnosti u Iz 11,3n; Mi 4,3n].

3. Trestní zákoník izraelský vychází z přesvědčení, že hřích musí být potrestán, nemá-li vyvolený lid vypadnout ze smlouvy s Bohem a ztratit kultickou čistotu. Nejde tu jen o odstraňování druhých [Dt 13,10n; 17,12n; 19,19n, 21,20n], nýbrž o udržení svatosti lidu a země [Nu 35,33; Dt 21,8n]. Nepotrestaná nepravost poskvňuje všechnen lid [Lv 20,4n] a uvádí hněv Hospodinův na Izraele [Nu 25,4.11; Dt 21,8; Joz 7,11-15]. V tom ohledu byly izraelské zákony velmi přísné. V řídkých, zcela výjimečných případech docházelo k vyhubení celé rodiny provinilcovy buď přímým zasažením Božím nebo na jeho rozkaz [Nu 16,32n; Joz 7,24n; 2Kr 9,25n], ale Zákon výslovně zakazoval, aby otcové byli trestáni na hrdle za syny [Dt 24,16; 2Kr 14,6; 2Pa 25,4]. V některých případech smilstva a krvesmilstva, zvláště u kněžských dcer, byl předepsán trest smrti ukamenováním a pak spálením [Lv 20,14; 21,9, sr. Gn 38,24; Joz 7,15.25]. Neboť oheň byl nejsilnějším a nejúčinnějším očišťovacím prostředkem. U dcer kněžských je vysvětlitelná tato přísnost snad tím, že »měly své osobité poslání v kultu« a že snad byly vázány nějakým slibem cudnosti [Bič II., 130]. Ženě, jež by chtěla pomoci ve sporu svému muži tím, že by poškodila přirození jeho odpůrce, měla být utřata ruka [Dt 25,11n]. Starověký zákon odvety »oko za oko, zub za zub«, platný jak u Řeků a Římanů, a ovšem i u starých Babyloňanů [*Amrafel], byl v jistých případech uznáván také Izraelci [Ex 21,23nn], ale jindy se mohl vinník vyplatit [Ex 21,29n]. Na rozdíl od zvyklostí u současných národů nebylo dovoleno vynucovati přiznání mučením [sr. Sk 22,24n] a bičováním [sr. Mt 27,26; Sk 16,22]. Odsouzení také nebyli vřazováni do cirkusů, aby zápasili spolu anebo s divokými šelmami [sr. 1K 15,32] a pod. Tím se lišil izraelský zákoník velmi příznivě od právní praxe starověku. Vykonávání rozsudku bylo u Izraelců věcí celé obce; žalobci se museli osobně zúčastnit na vykonání ortelu. I to vedlo k zábraně unáhlených obvinění. *Soud, soudce 2.

Trestána byla především provinění proti náboženským povinnostem, vyplývajícím ze smlouvy s Hospodinem. Trest smrti byl vynášen v pěti případech: za obětování modlám [Ex 22,20; Lv 20,2; Dt 13,6-17; 17,2-7, sr. 2Kr 10,18-25; 11,18; 23,20], čarování a spiritismus [Ex 22,18; Lv 20,27, sr. 1S 28,3.9], zne-svěcení soboty [Ex 31,14n; 35,2, sr. Nu 15, 32-36], rouhání jménu Božímu [Lv 24,10-16,

sr. 1Kr 21,13] a falešné proroctví [Dt 13,1-5; 18,20, sr. 1Kr 18,40]. Trest byl prováděn ukamenováním. Jiným trestem bylo vyloučení z náboženské a tím i národní pospolitosti. Tento trest stihl ty, kteří ohrožovali řády a bohoslužebná ustanovení, plynoucí ze smlouvy s Bohem, na př. odmítnutím obřizky [sr. Gn 17,14], porušením předpisů o slavnosti přesných chlebů [Ex 12,15; Nu 9,13] a dne očišťování [Lv 23,29n], jedením tuku a krve, patřících k oběti [Lv 7,25-27; 17,14], obětováním na nepatřičném místě [Lv 17,4], zabitím obětího zvířete bez obětování pokojné oběti a jedením obětího masa třetího dne [Lv 7,18; 17,9; 19,8], užíváním posvátného oleje a kadidla k obecným potřebám [Ex 30,33.38], nedbáním předepsané kultické čistoty [Lv 22,3; Nu 19,13.20]. Někteří vykladači se domnívají, že obrat »vyhlazena bude duše ta z prostředku shromáždění nebo Izraele« [Ex 12,15.19; Lv 20,18; Nu 19,13] zahrnuje vždy trest smrti. Židovští vykladači však myslí na exkomunikaci, vyloučení z práv vyvoleného lidu, po případě psanectví a přenechání Božím soudu [sr. Gn 17,14 s Ex 4,24; Lv 17,10; 20,3.5n; 23,30]. V době Ježíšově trvalo vyloučení 30 dní, kdežto prokletí vylučovalo navždy z náboženské společnosti a jakýkoli styk s člověkem takto postíženým byl považován za nedovolený. Rozlišovalo se ovšem mezi proviněním náhodným [Lv 4; Nu 15,27nn] a svévolným [Nu 15,30].

Přečiny proti mravopoctnosti, jež poskvňovaly lid i jeho zem, byly trestány různě. Smrt byla vynášena za cizoložství a znásilnění [Lv 20,10; Dt 22,22-26], za pohlavní výstřednosti [Ex 22,19; Lv 20,13.15n], za krve-smilství [Lv 20,11n. 14], za smilství dcery knězovy [Lv 21,9]. Provinění proti mravopoctnosti, jež byla považována za méně ohavná, byla trestána vyloučením z pospolitosti Izraele. Bezdětnost byla pokládána za Boží trest na takové přečiny [Lv 20,17-21]. O trestu utěti ruky byla už zmínka [Dt 25,11n]. Kdo svedl pannu, musel ji pojmouti za manželku, zaplatit manželké věno a v určitých případech i pokutu [Ex 22,16n], při čemž ztrácel právo na rozvod [Dt 22,28n].

Také nepodřízenost a vzpoura proti uznávaným autoritám bývala trestána smrtí: neúcta k rodičům, kteří zastupovali v rodině Boha [Ex 21,15.17; Lv 20,9], nenapravitelnost dětí, spojená s účastí na pohanských pitkách [Dt 21,18-21], vzpurné nedbání na rozhodnutí kněze nebo soudce [Dt 17,12] a pod. O velezradě sice není v Zákoně žádné ustanovení, ale v době královské byla trestána smrtí a zabavením majetku [1S 20,31; 22,1 6; 2S 16,4; 19,29; 1Kr 2,8n; 21,13.15].

Zločiny proti osobě, životu, pověsti, majetku byly trestány smrtí, jen šlo-li o úmyslné zabití [Ex 21,12] nebo o zavlčení do otroctví [Ex 21,16; Dt 24,7]. Ublížení na těle bylo trestáno podle okolností buď odškodněním anebo podle zásady »Oko za oko, zub za zub« [Ex 21,18-36]. Křivé svědectví přineslo vinníku totéž odsouzení, jaké by bylo

stihlo toho, proti němuž svědčil [Dt 19,16-19]. Neoprávněně obvinění novomanželky z toho, že při vstupu do manželství nebyla pannou, bylo trestáno pokutou 100 lotů stříbra a ztrátou možnosti rozvodu [Dt 22,13-19]. Krádež musela být podle okolností buď úplně nahrazena právě tak jako poškození majetku, na př. pole nebo pastviny [Ex 22,4n], nebo nadto se 100% úroky [Ex 22,1-15]. Jiné podrobnosti viz u Biče I., 305nn.313. O soudech viz *Soud,2.

Smrt byla prováděna buď ukamenováním, v závažnějších případech po ukamenování ještě spálením těla anebo připevněním mrtvého těla na kůl [Nu 25,4]. Tělesný trest nesměl překročit 40 ran [Dt 25,3]. O trestu mrskáním viz Lv 19,20; o utnutí ruky viz výše! V mimořádných případech se trestalo mečem, probodnutím nebo zastřelením šípem [Ex 19,13; 32,27; Nu 25,1-8; 1Kr 2,25]. Později slyšíme i o věznicích, v nichž bývaly i klády na sevření nohou a rukou [Ezd 7,26; Jr 20,2; Sk 5,18].

4. V Novém Zákoně jde o překlad sloves *elenchein* [*Potrestati, Mt 18,15; L 3,19; J 3,20; Ef 5,11,13; 1Tm 5,2; 2Tm 4,2; Tt 1,13; 2,15; Žd 12,5; Jk 2,9; Ju 15], *kolazein* [Sk 4,21; 2Pt 2,9], *paideuein* [L 23,16,22; 2K 6,9; 1Tm 1,20; Žd 12,6.7.10; Zj 3,19] a podst. jmen *paideutés* [Žd 12,9] a *paideia* [Žd 12,11]. Některé z těchto výrazů se vyskytují také jinde v NZ-ě, ale Kral. je tlumočí jinak.

Sloveso *elenchein* znamená v klasické řečtině usvědčením zahanbiti, přesvědčiti, vyvrátiti, kárati. LXX tímto slovesem překládá většinou hebr. *jákach* a jeho odvozeniny [viz výše: Význam pojmu ve SZ-ě]. V NZ-ě jde o takovou domluvu, aby byl člověk usvědčen z hříchu a přiměn k pokání. Může se tak stát mezi čtyřma očima [Mt 18,15; Ef 5,11, sr. Lv 19,17] anebo veřejně představitelem sboru [1Tm 5,20; 2Tm 4,2; Tt 1,13; 2,15]. Jde o obviňování z hříchu, jak k němu dochází pod vlivem Ducha sv. [sr. J 16,8, kde je užito téhož slovesa] a o kárání, jež z lásky provádí vyvýšený Kristus vůči své církvi [Zj 3,19] a jednou bude provádět při posledním soudu [Ju 14n]. Jan Křtitel tak usvědčoval z cizoložství Heródesa tetrarchu [L 3,19], takže se cítil v svědomí obviněn [sr. J 8,9]. Ježíš u J 3,20 praví, že každý, kdo páchá zlo, nenávidí *světla a nepřichází k světlu, aby nedošlo k usvědčení jeho zlých skutků [Kral. »aby nebyli trestáni skutkové jeho«, sr. Ef 5,13]. Bůh sám takto usvědčuje toho, koho přijímá za syna [Žd 12,5n, sr. Jb 5,17; Pť 3,12] právě tak, jak to činí Zákon [Jk 2,9], když vede k pokání. Jde o výchovné, spasitelné usvědčování.

Řecké *kolazein* znamená původně ochromiti, pak držeti v hranicích, překážeti, trestati [Sk 4,21]. 2Pt 2,9 překládá Hejčl: »Pán umí... nespravedlivé uchovávat ke dni soudu k potrestání«. Spíše však nutno překládat: »Pán umí nespravedlivé uchovávat ke dni soudu za [stáleho] trestání«, t. j. doba mezi smrtí a posledním soudem je pro nespravedlivé naplněna tresty. Je tu náznak pozdějšího učení o mukách, jež musí snášeti nespravedliví ještě před

Trest'-Trh, tržiště [1111]

tím, než dojde ke konečnému jejich odsouzení.

Řecké *paideuein* znamená v klasické řečtině důkladně se zaměstnávatí dítětem, bdít nad jeho vzrůstem tělesným i duševním, a to vedením, vyučováním, kázní i trestem, tedy to, co dnes nazýváme výchovou [*Vychovávatí. *Vyučovati] a vzděláním. V LXX jde o překlad hebr. *jásar*, jež znamená, jak bylo nahoře ukázáno, držeti v kázní, kárati, napravovatí a pod., při čemž jedním z prostředků může být i tělesný trest. Tak jest rozuměti kral. překladu u L 23,16,22, kde jde o tělesné ztrestání [mučením, zbičováním], jež obvykle bylo úvodem k ukřížování. Pilát však měl v úmyslu Ježíše nepopravit, ale propustit. Tělesným ztrestáním Ježíše chtěl naklonit velekněze, vládce i lid k souhlasu, aby jej mohl propustit. V Žd 12,6.7.10 jde o utrpení jako o výchovný Boží prostředek, kterému se věřící má radostně podrobit, tak jako řádný syn se podrobuje trestům otce, kterého Žd 12,9 označuje jako vychovatele [řecky *paideutés*. Žilka překládá: »Měli jsme své tělesné otce za vychovatele«]. Právě utrpení je pisateli Žd důkazem synovství, a tím Boží přízně, milosti a odpuštění. Nadto pak utrpení [Kral. trestání], přijímané jako kárání nebeského Otce, staví věřícího do jedné řady s Kristem [Žd 12,2n] a má za cíl věčný život [Žd 12,9] a účast na Boží svatosti [Žd 12,10; sr. Mt 5,48 s Lv 19,2]. Trestání [kázeň, řecky *paideia*] není sice nic radostného samo o sobě, naopak je bolestné a krušné, ale, jeho ovocem je spravedlnost v pokoji Božím [Žd 12,11]. Podobně ve Zj 3,19 se praví, že Bůh kárá (*elenchein*) a trestá (*paideuein*) ty, které miluje, aby podnítil k horlivému pokání a vyburcoval z vlažnosti. Právě káráním a tresty tluče Kristus na srdce, aby mohl vejít [sr. 1K 11,32; Žd 12,6]. Boží tresty jsou věřícímu zjevením Boží milosti [sr. 2K 12,9; Tt 2,11n], takže může přes všechny těžkosti míti jistotu vítězného překonání smrti a věčnou radost [2K 6,4-10; 11,23; sr. Ž 118,18]. Dokonce i satan musí sloužit Božím cílům [sr. 2K 12,7], takže »vydání satanu k ztrestání« [1Tm 1,20, řecky *paideuest-hai* = býti vychováván] nemá za účel konečnou zkázu, nýbrž nápravu prostřednictvím nemoci, tělesné slabosti a jinými bolestnými navštíveními [»aby se učili nerouhati se«]. Sr. Jb 1,12; 2,6n; L 13,16; 1K 5,5.

Trest', stč. = třtina, rákos. U Mt 27,48 jde o lehkou tyč z pevného rákosu [sr. Mt 27,29.30, kde Kral. řecké *kalamos* překládají výrazem třtina]. Šlo nejspíše o třtinu, jež má botanické jméno *Arundo donax*. Roste v Nilu a je běžná i v Palestině. Dosahuje až 3 m výšky a má široké, mečovitě listy. Užívá se jí podnes ke zhotovování rybářských prutů a kolu ve vinohradech. Za starověku sloužila i k výrobě šípů. *Yzop.

Trestatel, ten, kdo trestá, napomíná, usvědčuje [Př 25,12].

Trestati *Trest.

Trh, tržiště, řecky *agora*, které Kral. pře-

[1112] Triumf slaviti-Troas

kládají také *rynk [Mt 11,16; L 7,72; Sk 16, 19; 17,17] nebo ulice [Mk 6,56]. Musíme rozeznávat mezi tržištěm v Jerusalemě [Mt 11,16; 20,3; 23,7; Mk 7,4] a tržištěm v řeckých městech. V Jerusalemě šlo prostě o obchodní ulice — t. zv. bazary orientálních měst —, kdežto v řeckých městech šlo o náměstí [Sk 16, 19; 17,17], ozdobená podloubími a sochami a obklopená chrámy a správními budovami. Zde se soustřeďoval všechn veřejný život. U Iz 23, 11 nejde o tržiště v dnešním slova smyslu; Kral. tak překládají hebr. *k'na'an*, označující v tomto případě nejtýpější představitele Kanaanejů Feničany a nízké fénické pobřeží, jimi obývané a opatřené pevnostmi, z nichž nejdůležitější byl Tyrus. *Kanaan. *Kramář.

Triumf slaviti, triumfovati, kráčet ve vítězném průvodu, v němž orientální vítězové a císařové vedli své spoutané odpůrce. Ko 2,15 označuje cestu kříže za triumfální pochod Kristův, v němž veřejně, t. j. před lidmi i anděly »potupil« — protože odzbrojil — všecky odpůrce, kteří se pokusili vzbouřiti proti jeho svrchovanosti a státi se samostatnými mocnostmi, ač byli původně stvořeni pro něho a skrze něho [Ko 1,16; 2,10]. Pisatel Ko tu myslí na nadzemské mocnosti, které v kříži Kristově byly spoutány [sr. Mt 28,18; 1K 2,8; 15,24-26; Ef 1,21; F 2,9n; 1Pt 3,2] a tak ztratily svůj význam ve spásném díle Božím. Proto by od čtenářů Ko bylo bláhové, kdyby těmto mocnostem prokazovali mimořádnou úctu na úkor Kristův a přeceňovali jejich moc. Tak toto místo vykládají řečtí otcové a většina novějších exegetů. Jiní však myslí výrazem t. na řecké slavnosti Dionysovy, při nichž v slavnostním průvodu byly zpívány oslavné písně na svědectví slávy a moci tohoto božstva. Podle toho by smysl oddílu byl ten, že Bůh, zjeviv se na kříži Kristově, zbavil andělské mocnosti, skrze něž se dříve blížil lidem [sr. Sk 7,38,53; Ga 3,19 Žd 2,2], jejich dosavadního úkolu, a jako by v triumfálním průvodu veřejně ukázal, že všechna sláva patří Kristu, jenž se stal jediným svědectvím Boží spásitelné činnosti [sr. Mt 25, 31; 26,53; Zj 19,10; 22,9]. Nejde tu o triumfování nad těmito mocnostmi, nýbrž o veřejné vyhlášení jejich služebného charakteru a postavení. Bůh ukázal, že tyto mocnosti jsou poddanými služebníky Synovými [sr. Ko 2,10; L 2, 10,13; Mk 1,13; L 22,43; Mt 28,2]. Bůh slávil t. skrze Krista [»skrze něj«, v. 15], přibiv jej na kříž a zjeviv tak svou slávu. — Stejného řeckého slova (*thriambeuein*) je užito i 2K 2,14 [Kral.: dává nám vítězství]: apoštol tu sám sebe vidí jako zajatce, kterého Kristus vede ve svém triumfálním průvodu, t. j. ve vítězném pochodu svého evangelia ve světě. xx

Trn, trní. Hebrejščina má nejméně 17 různých slov, jimiž označuje bodlínaté rostliny a keře, vyskytující se ve velkém množství v Palestině. Kral. pak tytéž hebr. výrazy překládají brzy t., brzy *bodláči, bodlák nebo hloží. Jde o potravu koz, mezků, oslů a velbloudů. T-i se

užívalo k topení [Ž 118,12; Kaz 7,6]. Dosahovalo někdy obrovské výše, zvláště na úhorech [Gn 3,18; Př 24,31], takže muselo být důkladně spáleno dřívě, než se mohlo přikročiti k orání. Hojně bylo užíváno t-i jako plotů kolem polí, pastvin nebo stanů [Př 15,19; Oz 2,6]. Podle Sd 8,7.16 se užívalo t-i a bodláči také k mrskání. Vykladači však mají za to, že »bodláči pouště« je odborný název pro ostré bodce mlaticího nástroje, železných bran, jimiž byla rozdirána těla pobitých nepřátel [sr. 2S 12,31; Iz 41,15]. Jiní se domnívají, že jde jen o obraz velmi přísného potrestání. Také ve 2Pa 33,11, kde Kral. nechávají Manassesu skrývat se v t-i [sr. 1S 13,6], jde spíše o kroužek, jenž byl protahován nosem zajatce [sr. 2Kr 19,28; Iz 37, 29; Ez 29,4; 38,4, kde totéž hebr. slovo je přeloženo českým udicí]. Koruna z t-i, jež byla podle Mt 27,29 vsazena na hlavu Ježíšovu, byla prý zhotovena z jujubového [cicinkového] keře (*Zizyphus spina Christi*) s dlouhými, ohebnými větvičkami a listy, podobnými listům břečťanu, jakými ozdobovali své hlavy císařové a vojevůdce.

T-i a bodláči je častým obrazem Božího soudu a trestání [Gn 3,18; Jb 31,40; Př 24,31; Iz 5,6; 7,23; 32,13; 34,13; Jr 12,1 3; Oz 2,6; 10,8; Žd 6,8]. Tak jako t-i bývá bezohledné a důkladně vyplněno, tak budou vyplněni ti, o nichž mluví 2S 23,6; Iz 33,12; Na 1,10. Zhasnou tak rychle jako oheň z t-i [Ž 118,12]. Zeman překládá Ž 58,10: »Dříve než si vaše hrnce uvědomí bodlák [t. j. dřívě než pocítí jeho oheň], [Bůh] to smete [t. j. úmysly nepřátel], ať je to syrové, ať je to ve varu«. T-i sloužilo za palivo na širém poli. Poněvadž mohlo být užíváno k tomuto účelu jen naprosto suché, mohl ostrý vítr snadno odváť toto palivo a tak znemožnit vaření, t. j. obrazně zlé záměry lidí.

Př 22,5 praví, že na cestě převráceného jsou t-i a osidla, t. j. utrpení a neočekávaná nebezpečí. Není jisté, zda se tu myslí na těžkosti, které připravuje převrácenec druhým anebo sobě [sr. Př 15,19]. Zdá se však, že druhá část verše naznačuje, že jde o utrpení a nebezpečí, nastražená druhým. Př 26,9 mluví o trnu v ruce opilého; je právě tak nebezpečný jako přísloví v ústech blázna. Neboť blázen dovede svými výroky jen zraňovat druhé [sr. Př 26,7]. »Býti t-ím v očích« [Nu 33,55; Joz 23,13; Sd 2,3] = býti bolestným nebezpečím, býti protivným. Ez 28,24 prorokuje, že pohanští národové, kteří byli kdysi tmem v životě Izraelců svým modlářstvím a neřestností, pomínou a ztratí svou nepřátelskou moc. »Lilium mezi t-ím« [Pís 2, 2] = něco naprosto odlišného od okolí a nesrovnatelného s ním.

U Mt 13,7; Mk 4,7.18; L 8,7.14 je t-i obrazem časných starostí a klamavého bohatství, jež dusí zvěstované slovo.

Trnouti, v ustrnutí zhasnouti, hrůzou zmrtvěti [Ez 26,16; 32,10].

Trnový [J 19,5]. *Trn, trní.

Troas, Troada, přístavní město na území maloasijské Myzie [na sz břehu Malé Asie], za-

ložené Antigonem, jedním z nástupců Alexandra Velikého. Původně se jmenovalo Anti-gonia T., po smrti Antigonově bylo přejmenováno jeho odpůrcem Lysimachem Thráckým na Alexandrii, s přízviskem T. na rozlišení od Alexandrie v Egyptě. Leželo j. od Homérovy Troje. Za syrských Seleukovců se stalo svobodným městem a razilo své vlastní mince [od r. 165-64 př. Kr.]. Od r. 133 př. Kr. bylo pod vládou Římanů. Všecky význačné silnice maloasijské se sbíhaly v tomto městě. Augustus z něho učinil římskou kolonii s mnohými výsadami, takže se stalo jedním z nejvýznamnějších měst maloasijských. Dnešní rozsáhlé ruiny, jež dlouho sloužily za stavební kámen, dokazují jeho bývalou slávu. Vždyť i Julius Caesar a sám Augustus sem chtěl přenést sídlo říše římské. Dodnes jsou tu zbytky velkého vodovodu a lázni.

Pavel zde měl vidění, jež ho zvalo do Makedonie [Sk 16,8-10]. Po návratu ze své třetí misijní cesty pobyl týden v tomto městě [Sk 20,1.6]. Nevíme, zda ve 2K 2,12 šlo o město T., nebo o celé území Troady, jež se táhlo od hory Idu na sever a ovšem zahrnovalo i město T. Podle 2Tm 4,13 zde pisatel této epištoly nechal u jakéhosi Karpa *truhličku [jde spíš o plášť], knihy a pergamen.

Trofimus, pohan, obrácený na křesťanství, rodilý v Efezu; doprovázel Pavla z Makedonie do Asie a potom do Jerusalema. Pavel byl maloasijskými Židy falešně obviněn, že T-a vzal s sebou do chrámu přes předpisy, že pohan do chrámu vstoupiti nesmí [Sk 20,4; 21,29]. To vedlo k zatčení Pavlova. O T-ovi pak slyšíme už jen z 2Tm 4,20. Pisatel této epištoly jej musel nechat nemocného v Milétu.

Trogylle, Trogyllium, město a skalnaté výběžky na záp. břehu Malé Asie proti ostrovu Samos [Sk 20,15], kde se zastavil Pavel při plavbě do Jerusalema na sklonku třetí misijní cesty. Na vých. konci skalnatých výběžků jest kotviště, nazývané dodnes »Přístavem sv. Pavla«. Většina řeckých rukopisů NZ-a sice jméno tohoto místa vynechává, je však zachováno v několika pozoruhodných rukopisech.

Trošku. U Iz 28,10 je v hebr. textu série jednoslabičných výrazů se znatelnou zvukomalbou: *sav lásáv, sav lááv, kav lákáv, kav lákáv, z^e'ér šám, z^e'ér šám*. Smysl verše však není docela jasný. Výrok *sav* se spojuje obyčejně s hebr. *misvá'* [= nařízení, příkaz], jež prý označuje také olovnicí. Hebr. *kav* znamená míru, pravítko. Spíš však jde o napodobení bezbarvého hlasu učitele, který učí žáčky hebr. abecedy. *S* a *k*: jsou dvě následná písmena hebr. abecedy. Učitel recituje *s* — *k* a žáci po něm papouškují *s* - *k*, nejprve ten žáček, pak onen [Kral. »troška odtud, trošku od onud«]. Tak verši rozuměl Kalvín a z novějších vykladačů Driver, kteří hebr. *z^e'ér* chápou ve smyslu malý [totiž: chlapec]: »Chlapec zde, chlapec onde«. Kalvín vztahuje verš na Boha, který si nařiká, že zbytečně vynakládá práci, aby po-, učil neučelivě Efraimské právě tak jako učitel, který musí znovu a znovu opakovat základní

poučky, jež však jsou rychle zapomenuty. Na- učil-li dvě písmena za celý den, musí příštího dne začít tuto práci znova. G. R. Driver vztahuje slova na Efraimské, kteří se posmívají proroku, že jeho zvěst se podobá nudnému hlasu učitele, jež znovu a znovu opakuje totéž. Č.

Troštovatí (se), z něm. = těšiti [se], dávatí naději, kojiti se naději [Jb 17,15; 20,21; 21,34]. Karafiát překládá Jb 17,15: »Kdež tedy očekávání mé? A kdo to očekávání mé spatří?« [Hrozný: »Kam se poděla má naděje, a mé štěstí kdo spatří?«]. Podobně Jb 21,34: »Hle, jak vy mne marně těšíte«, Jr 38,22: »Kteříž tě těšili pokojem« a Ez 13,6: »Čini naději, že utvrdí slovo«.

Trouba. Ve 2Kr 20,20 jde o potrubí, vodovod. Totéž hebr. slovo (*t^e'álá*) překládají Kral., ve 2Kr 18,17 výrazem struha. U Jb 40,13 jde o kovové roury. Ž 42,8 myslí na hukot vodopádů. Smysl verše je ten, že neštěstí jde jedno za druhým, tak jako při prudké bouři záplavy plní jednu hlubinu po druhé za hukotu valících se proudů.

Na všech ostatních místech jde o hudební nástroje.

Izraelci rozeznávali hlavně dva druhy trub. Hebr. *šófar* byl zahnutý nástroj, zhotovený ze zvířecího [beraniho nebo býčího] rohu a vyznačoval se silným hlasem daleko slyšitelným [Ex 19,16.19], takže se dobře hodil k zesílení jášavého křiku zástupů [2S 6,1 5]; Kral. někdy překládají toto slovo výrazem zvučný pozoun [Ž 98,6; 1Pa 15,28]. U Dn 3,5 je přímo užito hebr. *keren* — roh [sr. Joz 6,5]. Pod křikem bojovníků a troubením na rohy zakolísaly hradby Jericha [Joz 6,1-20]. *Šófar* oznamoval vypuknutí války a svolával bojovníky [Sd 3,27; 6,34; 1S 13,3], dával znamení k útoku [Jb 39, 24n, sr. Jr 49,2], k zastavení pronásledování nepřítele [2S 2,28; 18,16] i k rozpuštění vojska [2S 20,1.22]. Poplach byl oznamován zvukem *šófar*-u [Jr 6,1; Am 3,6]; zazníval i při nastoupení krále [2S 15,10; 1Kr 1,34; 2Kr 9,13, sr. Ž 47,6] a při zahájení milostivého léta [Lv 25,9]. První den sedmého měsíce bylo troubou oznámeno svaté shromáždění, ustání od práce a zahájení ohnivé oběti [*Troubení, Lv 23, 24n; Nu 29,1-6]. Je pochopitelné, že *šófar* se nehodil k doprovodu harf a píšťal a jiných jemnějších hudebních nástrojů. Ale Ž 150,3 jmenuje roh [Kral. »troubu«] mezi nástroji, jimiž má být chválen Hospodin.

Proroci velmi často hovoří o tom, že při blížících se Božích soudech lidé budou vyplašeni jako při zvuku *t-y* [Iz 18,3; Jr 4,19.21; Am 2,2; Sof 1,16; Za 9,14] a prorocký úkol vykládají jako poplašné troubení [Iz 58,1; Jr 4,5; Ez 33,3.6; Oz 8,1; Jl 2,1.15].

Hebr. *ch^asós^erá* označuje rovné trubky s trychtýřovitě rozšířeným ústím, zhotovené z kovu, nejčastěji ze stříbra. Dvou takových trubek bylo užíváno při službě u stánku úmlu-vy [Nu 10,2.9]. Na Titově vítězném oblouku v Římě jsou znázorněny tyto dvě trubky. Také:

[1114] Troubení-Trpělivě

na některých židovských mincích z doby Bar Kochbovy máme jejich zobrazení. Časem byl ovšem jejich počet zvýšen, zvláště pod vlivem Davidovým, který podle pozdější tradice zřídil při chrámu celé orchestry. Podle 1Pa 15,24 jich bylo sedm. Sto dvacet trubačů fungovalo při svěcení chrámu [2Pa 5,12]. Podle nálezů nebyly delší než nanejvýš 70 cm. Sloužily výhradně kultickým účelům: svolávání bohoslužebného shromáždění [Nu 10,1-10] a někdy i k doprovodu vojáků do boje [Nu 31,6; Oz 5,8], jenž byl považován za svatou válku. Při korunovaci Joasově se zúčastnili kněží troubením na tyto t-y [2Kr 11,14; 2Pa 23,13]. *Troubení. *Troubiti. *Trubač.

Reckým *salpinx* [= polnice] navazuje NZ na sz proroky, když příchod Kristův k soudu a ke počátku církevního roku nebýval vždy prvního dne sedmého měsíce, nýbrž že býval slaven i desátého dne tohoto měsíce [Ez 40,1], až v zajetí babylonském anebo brzy po něm byl pevně ustálen na 1. *tišrí* [sr. Neh 8,9-12; 8,14; Lv 23,24n; Nu 29,1-5]. Byla to, jak se nyní má za to, t. zv. nastolovací slavnost Boha-Krále [viz Bič II., 160nn]; byla ohlašována slavnostním t-m na *šofár-y* [*Trouba]. Toho dne se ustalo od »všelikého díla robotního« a nastalo svaté shromáždění. Vedle denní oběti a zápalné oběti ustavičně byl obětován mladý volk, jeden skopek, sedm ročních beránek bez poskvrny a kozel v obět na hřích s příslušnými suchými obětmi. Při slavnosti byla obřadným a symbolickým způsobem vnášena truhla Hospodinova do chrámu. Hlavními dny slavnosti byly později den desátý v měsíci [den smíření, Lv 25,9] a patnáctý [slavnost stánků, Lv 23 34n; Nu 29,12-39]. Výraz 'památká t-i' má snad naznačit, že tato slavnost Bohu připomínala lid izraelský a lidu Boha jako Krále.

Troubiti. Signály, davané troubením, se lišily délkou [Ex 19,13; Joz 6,5] zvuku a pomlk [*Přetrubování, Nu 10,6]. V Sd 20,37 nejde o troubení. Karafiát překládá: »Shromáždívše se zálohy, zbily všecko město ostrosti meče«. LXX však myslí spíše na rozptýlení záloh po celém městě, takže zkáza nastala na všech stranách současně. — Podle Mt 6,2 to vypadá tak, jako by za dob Ježíšových byli lidé, kteří si najímali trubače, když šli odevzdávat almužnu do jedné z pokladnic v ženském ná-

dvorí chrámu. Dosud však se nenašel žádný mimobiblický doklad pro takové počínání. A tak mnozí vykladači chápou obrat »t. před sebou« obrazně ve smyslu 'počínati si okázale'. Někteří vykladači také upozorňují, že pokladnice, do níž byly dávány dary na rozdělení mezi chudé členy synagogy, mívala tvar rohu čili »trouby« a bývala umístována na nápadných místech. Není proto vyloučeno jisté nedorozumění původního podání, které snad mluvilo o tomto »rohu pro almužny«. I v tomto případě však byl Ježíšův výrok zahrocen proti okázalosti při skutcích milosrdenství. *Trouba. *Troubení. xx

Trpělivě, trpělivost, trpělivý. Pro biblické pojetí je t-y především Bůh ve svém jednání s vyvoleným lidem a s hříšníky. Odkládá, zdržuje, zpomaluje svůj spravedlivý hněv a čeká nápravu. Ale Kral. v tom případě užívají raději výrazů dlouhočekající, dlouhočekání, dlouhoshovívající, dobrotivost [viz tato hesla v Doplnčích], *shovívání, shovívati, *poshověti, *prodlévání, *snášelivost [Ex 34,6n; Nu 14,18], kdežto výrazy trpělivě, -ost, -ivý vyhradzují převážně člověku, při čemž ovšem podle bibl. názoru nejde o vlastnosti lidské statečnosti a lidského sebeovládání, jež dovedou kdeco vydržet, nýbrž o důsledky spolehnutí na Boha a věřícího *očekávání na něj. Tak Pl 3,26 mluví o tom, že je »dobré trpělivě [mlčelivě] očekávajícímu na spasení Hospodinovo« Karafiát překládá v souhlase s předchozími a následujícími verši: »Dobrý jest [Hospodin] trpělivě očekávajícímu« a dovolává se Ž 37,7. Rovněž Pl 3,28 má v hebr. textu *dá-mam* = býti tichý, mlčeti, přestávati na něčem [sr. Jb 29, 21], spokojiti se [sr. Pl 2,18].

V NZ-ě jde především o výrazy *makrothymein*, *makrothymia* [původně vlastně: míti dlouhý dech, potom dlouhoshovívati, dlouhoshovívavost], jež se vztahují především na Boha [Ř 9,22], ale v důsledku této Boží shovívavosti i na poměr mezi věřícími v církvi. Kral. řecké *makrothymia* překládají někdy výrazem tichost, Karafiát snášelivost, Žilka shovívavost, ale nejde tu o pouhou ohleduplnost, nýbrž o potlačení rychle vybuchujícího hněvu. Pavel tuto »tčnost« pokládá za výsledek působení Ducha sv., nikoli za přirozenou vlastnost člověka. V 1K 13,4 ji spojuje s láskou, jež je největší z darů Ducha sv. Její ženoucí silou je právě láska. Od pracovníků v církvi očekává Pavel, že se budou vyznačovat nejen vyšším poznáním na základě toho, co jim Bůh zjevil v Kristu Ježíši [Kral. 'umění' a neošetmetnou láskou, nýbrž také dlouhočekáním [řecky *makrothymia*], jež je právě umožněno tímto poznáním a láskou [2K 6,6; sr. Ko 1,11, kde trpělivost (řecky *hypomoné*, viz níže!) stojí také ve vztahu k známosti Boží a radostné dobrotivosti]. Právě proto, že Pavel u věřících předpokládá Ducha sv., může je napomínat, aby se »trpělivě měli ke všechněm« [1Te 5,14], aby se oblékli jako vyvolení a povolani Boží, svatí a Bohem milovaní v trpělivost [Ko 3,12; sr. Ef 4,2]. Pisatel 2Tm 3,10 klade Timoteovi sebe

sama za příklad t-sti a lásky a doporučuje mu, aby tohoto příkladu následoval ve své práci kazatelské »ve vši tichosti« [makrothymia, 2Tm 4,2].

U Jk má t-ost ráz vítězné vytrvalosti, jež se přese všechny nesnáze, těžkosti a utrpení nedá strhnouti k myšlenkám na pomstu anebo k naříkání [Kral. ‚vzdychání‘] jednoho na druhého. Příkladem t-osti má být čtenářům orač, který t-ě očekává na úrodu, dále proroci, Job a sám Pán, povzbuzením pak bezprostřední blízkost příchodu Páně, který jako soudce stojí přede dvěma [Jk 5,7-11; sr. L 18,7]. Žd 6,11n spojuje tuto t-ost [Kral. ‚snášelivost‘] s vírou. Žilka tu mluví o vytrvalé víře, jež se nedá ničím otupit a zlostejnít a je plna naděje. Příkladem takového trpělivého očekávání byl pisatel Žd Abraham [Žd 6,15], který tak dosáhl toho, co mu bylo zaslíbeno.

Další výrazy, jež Kral. překládají t-ě, t-ost, t-ý, jsou sloveso *hypomenein* [= zůstat pod něčím, vydržeti; statečně vzdorovati, ale také: na někoho nebo něco trpělivě čekat] a příslušné podst. jméno *hypomoné* [= statečný odpor, vydržení]. Rozdíl mezi *makrothymein* a *hypomenein* je snad v tom, že u prvního slovesa jde spíše o poměr k osobám, u druhého více k nepříznivým okolnostem, ač tento rozdíl je v jazykové praxi řecké již do velké míry setřen. Přesto se Bohu nikde nepřipisuje *hypomoné*, poněvadž nikdy netrpí nepříznivými okolnostmi. V těchto výrazech nejde jen o trpné snášení, nýbrž o činný odpor proti nějaké nepřátelské moci, ať už jde o nemoc nebo o tělesná muka nebo o různá pokušení a pod. Ve SZ-ě překládá LXX těmito výrazy především ta hebr. slova, jež znamenají trpělivě a doufanlivě *očekávání na Boha a *naději v Bohu, ale také výrazy, jež znamenají statečně snášení, vydržeti. Podobně je tomu v NZ-ě [*Snášelivost. *Snášení, snášení]. Tak 2Te 3,5 vybízí »k trpělivému očekávání Krista«, což možno pochopit také: »k trpělivosti Kristově«, t. j. k té vytrvalosti, která je výsledkem přebývání Kristova ve věřících a je spojena s přesvědčením o jeho druhém příchodu. Tak také v 1Te 1,3 se mluví o »t-osti naděje Pána našeho«, t. j. o vytrvalé naději, že Kristus přijde na svět v poslední den a vezme své věrné s sebou do své slávy. Podobně jest snad rozuměti Zj 1,9, kde Kral. mluví o »t-osti Ježíše Krista« [některé rukopisy mají »t-ost v Ježíšovi«]; jde tu snad o vytrvalé a statečné očekávání na jeho příchod podobně jako ve Zj 3,10, kde vyvýšený Kristus praví: »Ostříhal jsi slova t-osti mé«, t. j. věrně ses držel zvěsti o mém příchodu, očekával jsi na mne. Jiní vykladači však mají za to, že ve všech těchto případech jde o t-ost, jakou projevovat Ježíš za svého pozemského života.

Ve většině případů jde v NZ-ě o statečné snášení těžkostí a zkoušek, jimiž prochází věřící za svého života. V podobenství o rozséváči [L 8,15] mluví Ježíš o těch, kteří přijali slovo Boží a přese všechny překážky a všechna pokušení vydávají ovoce »v t-osti« [Kral.], t. j. vytrvale [Žilka], ve vytrvalosti [Škrabal]. U L 21,

Trpění [1115]

19, jež Škrabal překládá »Svou vytrvalostí ochráníte své duše«, Žilka »Svou vytrvalostí získáte své životy«, zaslibuje Ježíš svým učedníkům, že věrností a vytrvalostí ve všech těžkých pokušeních a zkouškách dosáhnou věčného života [sr. Mk 13,13; Sk 14,22]. Nejde tu o nějakou osobní statečnost anebo o chtěnou otupělost k utrpení, nýbrž o sílu, jež je čerpána hlavně z křesťanovy lásky [1K 13,7] a naděje [Ř 8,25]. Člověk musí být k t-osti Boží mocí zmocněn [Ko 1,11], musí ji dostat od Boha, jenž je dárce t-osti [Kral. ‚snášelivost‘, Ř 15,5]. Poněvadž se křesťan veselí nadějí, může být v souzeních t-ivý [Ř 12,12]. Pavel se po sborech chlubil t-ostí [vytrvalostí] a vírou tessalonických křesťanů ve všech jejich protivenstvích a souzeních [2Te 1,4]. Především ovšem pracovníci v církvi mají podávat důkaz o své vykoupenosti t-ostí, t. j. statečným snášením všech protivenství [2K 6,4nn; 2Tm 3,10]. Ve 2Tm 2,24 je užito řeckého *anexikakos* = neochvějný ve snášení zlého], mají všechno »snášet pro vyvolené, aby i oni spasení došli« [2Tm 2,10], ale také pro svůj vnitřní vzrůst, neboť t-ivost je jen průchodiskem k osvědčenosti a k pevnější naději [Ř 5,3 v překladu Žilkové: »Trápení působí t-ivost, t-ivost působí osvědčenost, osvědčenost naději«; sr. Jk 1,2n]. Ovšem, t-ivost musí být dokonalé dílo [Jk 1,4 v překladu Žilkové], ne něco polovičatého. Proto ji 2Pt 1,6 staví do blízkosti sebekázně, sebeovládání [Kral. ‚zdrželivost‘]. Příkladem tu je Job [Jk 5,11] a ovšem sám Ježíš [Žd 12,2n; 1Pt 2,20n]. Věřící musí o t-ivost usilovat, prosit za ni právě tak jako za spravedlnost, pobožnost, víru, lásku a tichost [1Tm 6,11; sr. Zj 2,19]. Neboť křesťan potřebuje t-osti [vytrvalosti], aby sklídl splnění Božího slibu [Žd 10,36]. Musí vytrvale postupovatí závodní běh života [Žd 12,1 v Žilkově překladu], aby dosáhl vítězné koruny [sr. Zj 2,2n.19]. Zejména v poslední zkoušce, k níž dojde v eschatologických dnech, musí ‚svatí‘ plně uplatnit svou t-ivost a víru [Zj 13,10; J 4,12].

V Žd 13,22 je užito řeckého slovesa *an-echesthai* = dát si líbit.

Trpění ve smyslu sněsti, na př. o kovech, které snášeji oheň, nejsou jím zničeny [Nu 31, 23], ve smyslu strádání, na př. nedostatkem Ž 34,11; nouzí L 15,14; 1J 3,17; nedobrovolně snáseti, na př. násilí Iz 38,14, *nátisk Ž 72,12, trápení 2K 1,6, protivenství 2K 4,9; Žd 11,25, úzkost 2Te 1,7; ve smyslu propadnouti něčemu [na př. pekelnému ohni Mt 5,22; Ga 5,10], vystátí, strpěti [Ž 101,5; Iz 1,13; 2Tm 4,3; Zj 2,2], mítí trpělivost [Mk 9,19], vytrpěti [Mt 27,19; L 13,2], zažiti, prožiti. Ga 3,4 překládá Žilka: »Tak veliké věci jste prožili, a všechno nadarmo?« Myslí se tu nikoli na utrpení, nýbrž na velké projevy Hospodinovy milosti [v. 3 a 5.]. Řecké slovo *paschein* totiž neznamenalo jen t-iti ve zlém smyslu, nýbrž často neutrálně označovalo každé prožívání, i dobré, v němž

[1116] Trubač-Trvánlivý

se chováme »pasivně«. Někteří vykladači však přece myslí při Ga 3,4 na utrpení pro víru.

Ve většině případů se myslí v NZ-ě jednak na zástupné, spasitelné utrpení Ježíše Krista [Mt 16,21; 17,12; Mk 8,31; 9,12; L 17,25; 22,15; 24,26; Sk 3,18; 17,3; 26,23; Žd 2,18; 9,26; 13,12; 1Pt 2,21. 23; 3,18; 4,1], jednak na utrpení věřících pro Krista [Sk 5,41; 2K 4,9; F 1,29; 2Tm 1,12; Zj 2,10], pro jeho jméno [Sk 9,16], ale toto utrpení spojuje věřící s Kristem [R 8,17] a spolu navzájem [1K 12,26; 2K 1,6; 1Te 2,14] a dává naději na společné kralování s Kristem [2Tm 2,12]. NZ-u ovšem záleží na tom, aby věřící trpěl bez viny [1Pt 2,20], pro spravedlnost [1Pt 3,14], pro dobré počínání [1Pt 3,17], podle vůle Boží [1Pt 4, 19], nikoli jako vrah, zloděj, zločinec nebo ple-tichář [1Pt 5,15]. *Utrpení.

Trubač. Při chrámové bohoslužbě bylo zaměstnáno i mnoho t-ů [2Pa 29,28], rovněž ve válečnictví a k poplachové službě [Neh 4, 18]. Také při pohřbech působili t-i, doslovně flétisté [Mt 9,23]. I nejchudší pozůstalý si zjednal k pohřbu svého příbuzného zesnulého aspoň dva flétisty a jednu kvílečku [sr. 2Pa 35,25]. V Babylóně, navštíveném Božím soudem, nebude se ozývat žádná hudba ani zpěv [Zj 18,22]. *Trouba. *Troubení. *Troubiti.

Truhla, rakev [Gn 50,26]. T. smlouvy, *svědectví, Boží, Hospodinova, *Archa [Ex 25, 16; Nu 10,33; Joz 3,3; 4,5; 1S 4,3; 6,19; 2S 6, 2.11n; 1Kr 8,3; 1Pa 16,37; Ž 132,8; Žd 9,4; Zj 11,19 a j.]. Ve 2Pa 24,8.10 jde o pokladnice; stejně ve 2Kr 12,9n.

Truhlice *Truhla.

Truhlička. Tak překládají Kral. řecké *failonés* ve 2Tm 4,13. Jde však o plášť, nikoli o t-u.

Truchliti, truchlivý, truchlost. Tak překládají Kral. pět hebr. a jedno řecké slovo, jež označují celou stupnici smutku a tesklivosti od nespokojenosti [1S 1,8], zahřklivosti [Jb 3, 20; Př 31,6; Ez 3,14], zarmoucenosti [Mk 10, 22], utrápenosti [Ž 116,3] až po těžkomyslnost a zchřadlost [Dt 28,65; Jr 31,25].

Trůn. K tomu, co bylo řečeno v hesle *Stolice, nutno poznamenati ještě toto o vnějším vzhledu t-u, o němž jsme poučeni zejména z egyptských vyobrazení. V podstatě šlo o vyvýšenou stolicí, opatřenou opěradlem na záda a pobočními spolehadly pro ruce, jež mívala různou podobu. K Šalomounovu trůnu se vystupovalo po šesti stupních. Jeho kostra byla zhotovena nejspíše z cedrového dříví, obloženého slonovou kostí a potaženého zlatem. Spolehadla měla podobu lvů. Také na stupních z obou stran byly postavy lvů [1Kr 10,18nn; 2Pa 9,17nn]. Některé t-y byly přenosné jako na př. Achabův, Jozafatův [1Kr 22,10] a Sena-cheribův v Lachis. Královské t-y byly opatřeny také *podnožím. Vítězný král užíval za podnož i poražených nepřátel [Ž 110,1].

Trůnové. V Ko 1,16 jsou t. vypočítávány mezi viditelnými i neviditelnými bytostmi, jež

byly stvořeny skrze Syna a pro Syna Božího, t. j. Krista. Ve Slovanském Enochovi [20,1] jsou t. nadzemské bytosti, jež vidoucí spatřil v sedmém nebi. Jde tedy o jednu z nejvyšších tříd andělských. Jejich jméno je snad odvozeno od trůnu, na nichž seděli [sr. Zj 4,4]. Ap. Pavel chce oddílem Ko 1,15-20 zdůraznit, že veškerenstvo, ať už má jakoukoli podobu a jakákoli jména, je podraženo Kristu už od prvopočátku svého bytí, a proto je naprosto vyloučeno, abychom u těchto bytostí hledali pomoc a poznání, jako by byly na Kristu nezávislé nebo jej dokonce převyšovaly [sr. J. B. Souček, Výklad Ko, str. 28nn].

Trupel, stč. = hromada, hmota, kus. Hebr. *gólem* = něco stočeného dohromady, nezpracovaného, nerozvinutého a nevyvinutého; beztvářá hmota, klubičko. V Ž 139,16 jde snad o embryo [zárodek]. Někteří vykladači však [Duhm, Hupfeld] myslí na klubko příštích osudů člověka, které se teprve mají rozvinout. Řecké *fyrama*, přeložené v Ř 9,21 slovem t., znamená kaši, těsto. Karafiat překládá výrazem »zadělání« [sr. 1K 5,7], Hejčl 'hmota'.

Trus [2Kr 6,25]. Josephus Flavius bez vysvětlení říká, že holubí t. byl kupován na místo soli. Někteří vykladači zde myslí na jméno nějaké rostliny, užívané jako koření. Podobně jako *asa foetida*, čertovo lejno. Č.

Trůska = struska, škvár, který vzniká při tavení rudy. Ve SZ-ě se t-ou myslí něco bezcenného ve smyslu našeho škvár, brak, šmejd [Z 119,119; Př 25,4; 26,23; Iz 1,22.25; Ez 22, 18n].

Trvánlivý, nč. trvanlivý, co vydrží, co je stále, trvalé [Dt 28,59; Žd 10,34], pevné [Z 119,89]. O zemi, jež není mravně ustálena,

Assyrský královský trůn. Reliéf z vykopávek v Chorsabadu. Senacheribův trůn je vyobrazen na str. 348. Jiné trůny viz na obrázcích na str. 349, 535 a 856.

se praví v Př 28,2, že musí ustavičně střídát své vládce, kdežto vládá člověka rozumného a naplněného známostí [Boží] bývá t-á [sr. Př 12,3]. Karafiát doslovně překládá Nu 18,19: »Věčnou smlouvou soli« místo kral. »smlouvou trvánlivou a věčnou« [2Pa 13,5. *Súl].

Trvati, zůstávati na jednom místě [Gn 7,24], zůstatí [Zj 17,10], existovati [Gn 8,22; Dt 11,21; Ž 39,5; 72,5; Kaz 1,4; Sk 17,28; Žd 9,8; Zj 4,11], bydlení [1S 26,3; Sk 28,30], setrvávati u někoho [Mt 15,32; Mk 8,2], vytrvale se oddávati, zůstávati při něčem [Jb 2,3,9; Ž 30,6; Iz 5,11; Sk 1,14; 11,23; Ř 2,7; 1Tm 5,5], vytrvati [Sk 13,43; 14,22, sr. Mk 4,17], zůstatí při něčem [Žd 7,23].

Bible je přesvědčena o věčnosti a pomíjitelnosti všeho lidského [Jb 14,2; Ž 49,13] a pozemského [Př 27,24, sr. Iz 40,6nn], ale Boží milosrdenství trvá na věky [1Pa 16,41; 2Pa 5,13; 7,3; 20,21; Ž 118,1] právě tak jako jeho úradek [Ž 33,11, sr. Př 19,21], každý jeho skutek [Kaz 3,14] i slovo [Iz 40,8; 1Pt 1,23nn]. Na druhé straně ten, kdo činí vůli Boží, trvá [zůstává] na věky přes všecku pomíjitelnost světa [1J 2,17; sr. Ž 1; Mt 7,21; Mk 3,35]. *Zůstávati.

Tryfěna, Tryfóza, dvě křesťanky v Římě, jež Pavel zahrnuje do svých pozdravů v Ř 16,12 jako ty, jež »vedou práci v Pánu«. Snad šlo o sestry diakonky. Nic určitého o nich nevíme.

Tržený. U Iz 30,13 se praví, že pohrdání slovem Božím a spoléhání na útisk a převrácenost bude jako „zed' tržená“, hebr. jako trhlina, průlom ve vyvalené, převrácené zdi.

Tržiště. *Trh.

Trásti olivy, vlastně srážeti prutem nebo holí. Neboť olivy na větvích byly česány tak, že byly oklepávány holemi [Dt 24,20].

Trásti se. Tak překládají Kral. ve SZ-ě nejméně osm různých hebr. sloves, jež označují otřásání země [Ex 19,18; Sd 5,4; 1S 14,15; Jb 26,11; Ž 18,8; 104,32; 114,7; Jr 4,24; 8,16; 49,21; Am 8,8; Na 1,5; Ab 3,7.10; sr. Mt 27,51] před přítomností Boží, pod jeho hněvem, pod kopyty nepřátelských jezdců nebo pod pádem nepřátel. Je to výraz bolesti a nejvyššího strachu. Ale také člověk se chvěje strachem před vážností Božího přikázání [Ezd 10,3], před jeho slovem [Iz 66,2], pod blízcími se Božími soudy [Iz 32,11; Ez 26,16; Jl 2,1], ale také z úcty před ním [Dn 6,26]. Ve 2S 22,46 jde o sloveso *chágar*, jež znamená přepásati se [sr. Ez 44,18] k boji. Cizozemci se přepášou, aby vyšli ze svých pevností a vzdali se [sr. Mí 7,17].

V NZ-ě jde o čtyři slovesa, jež všechna označují úděs před Božími činy [Mt 27,51], před jeho přítomností [Žd 12,21], třebaš zprostředkovanou Ježíšem Kristem [L 8,47; Sk 9,6] nebo jeho posly [Sk 16,29]. O d'áblech se u Jk 2,19 praví, že „věří“ v existenci jediného Boha, ale tato „víra“ jim není nic platná; naopak vzbuzuje v nich hrůzu, protože vědí, že budou odsouzeni [sr. Žd 10,26n; 2Pt 2,4; Ju 6; Zj 20,10; 1J 4,18]. *Trěsení.

Trěnovní zub = stolička [Jb 29,17; Př 30,14].

Trvati-Tříletá jalovice [1117]

Trěpení [Nu 15,38], trapez. *Podolek.

Trěsení, výraz hrůzy, bázně [Ez 12,18; Mí 7,17] a uctivosti [Ž 2,11; Mk 5,33; sr. Žd 12,28]. Žilka překládá F 2,12: »Pracujte o své spáse s bázní a strachem« [podobně Hejčl i Škrabal]. Je to výzva k vědomému vydání celého života ve službu spravedlnosti, v obět' Bohu [sr. Ř 12,1n], k vykonávání spáse, t. j. k životu, plně založenému na přijaté spáse. Bázeň a strach znamenají v podstatě pokoru [sr. 1K 2,3; 2K 7,15; Ef 6,5]. J. B. Souček [Výklad F, str. 50] shrnuje obsah tohoto napomenutí takto: »Počítejte si ve svém křesťanském životě s pokorou« před Bohem i před lidmi.

Třetí, tři. V tomto čísle byla obsažena od pradávna zvláštní symbolika, nám však už ne dosti průzračná. Už pohanská božstva vystupovala ve skupinách po třech. Tak v Egyptě máme trojnu Osiris, Isis a Horus, v Babylóně Bel, Anu a Ea. Vesmír byl pro orientálce trojdielný. Číslem t. může být označeno obecně krátké údobí, aniž se tím myslí na přesně určitý počet. Tak Davidovi byly dány na vybranou buď t. dny moru, nebo tři měsíce porážek, nebo t. léta hladu [1Pa 21,12; ve 2S 24,13 jde o sedm let]. Jonáš byl t. dny a t. noci v břiše velryby [Jon 2,1], Ježíš byl 3 dny a 3 noci v hrobě [Mt 12,40; sr. J 2,19]. T-ího dne vstal z mrtvých podle Písem [Mt 20,19; Mk 8,31; 1K 15,4; Oz 6,1n], Někdy lze obraty »po třech dnech« a pod. přímo překládat »po několika dnech« [L 2,46; Sk 9,9; 28,17]. Obvyklé bylo rozdělování do tří skupin [Dt 19,2], na př. útočícího vojska a pod. [Sd 7,16; Zj 8,10.12]. Opakovalo-li se něco třikrát, znamenalo to důraz [Jr 7,4; 22,29; Ez 21,27; Iz 6,3; Nu 6,24-26] a naléhavost [Mt 26,44; Sk 10,16; 2K 12,8]. Křestní formule má tři části, naznačující tak učení o božské trojici [Mt 28,19; 2K 13,13]. *Číslo.

Tři krčmy (*tres tabernae*), zastávka na silnici Appioyě, kde se setkal Pavel na cestě z Puteoli do Říma s několika křesťanskými přáteli [Sk 28,15]. Je to asi nynější Cisterna di Roma, vesnice vzdálená od Říma asi 50 km.

Třibítí, stč. = čistiti, zbavovati kazů, zušlechťovati [Iz 30,28; L 22,31].

Třída kněžská, levitská. *Kněz, str. 331b. *Levitě. Ze synů Aronových Eleazara a Itamara [Ex 6,23; Nu 3,2.4; 1Pa 6,3] vzešlo 24 rodin, které David losem pověřil různými službami při stánku [později při chrámu]. Každá z nich konala službu od soboty do soboty. Z babylonského zajetí se vrátily pouze čtyři [Neh 13,30] z těchto rodin, jež byly rozděleny na 24 tříd, nesoucích původní stará jména, aby byl uchován starý řád. Tak tomu bylo až do vyvrácení Jerusalema r. 70 po Kr. Zachariáš patřil k první, t. zv. Abiášově t-ě z těchto 24 rodin [L 1,5.8].

Tříletá jalovice, vyspělá jalovice, předepsaná k obětem [Gn 15,9]. U Iz 15,5 jde o přízvisko města Ségor. Orelli a j. překládají: »Srdce mé nařiká nad Moábem, jehož uprch-

[1118] Třírohá vidlička-Tuk

líci jsou až v Ségor, jalovici tříleté«. Chce se tím naznačit krása a vyspělost města. Podobně popisuje Jr 48,34 město Choronaim.

Třírohá vidlička, trojzubec [2Pa 4,16, sr. Ex 27,3; 38,3]. Karafiát v 2Pa 4,16 vynechává označení 'třírohý', poněvadž v hebr. textu není.

Třísně, stč. = poslední díl osnovy, který se po odříznutí utkané látky třepí [Iz 38,12]. *Tkadlec, tkáti.

Tříští se, stč. = *trásti se [Kaz 12,3].

Třítí, pomnožný tvar podst. jména *trest' (správně staročesky: trest), [Jb 8,11; 40,16; Iz 35,7]. *Třítina.

Třítina, třítinový, Hebr. *káné* a řecké *kalamos* [sr. Iz 42,3 s Mt 12,20] označují jakoukoli širokolistou travinu, rostoucí na vlhkých místech, zvláště na Nilu a kdekoli jinde [1Kr 14,15; Iz 19,6; 35,7]. Podle Jb 40,16 je t. úkrytem hrocha [Kral. 'slona']. Pro svou výšku se stává snadno hříčkou větru, takže je obrazem nestálosti a rozkolísanosti [1Kr 14,15; Mt 11,7; L 7,24]. Lehce se láme, takže ten, kdo se na ni zpodepře, snadno může být zraněn na dlaně [2Kr 18,21; Iz 36,6; Ez 29,6n]. Tato okolnost poskytovala prorokům vhodný obraz pro ošidnost spoléhání Izraelců na egyptskou pomoc. T. v ruce odsouzeného Ježíše byla posměšným obrazem královského žezla [Mt 27,29.30.48]. *Trest'.

T-y se užívalo jako míry. Obyčejně šlo o t-u dlouhou šest loket [Ez 40,5, kde se u Kral. mluví o prutu; sr. Zj 11,1; 21,15n]. *Prut.

U Jr 6,20 jde o zvláštní vonnou t-u, jež byla dovážena z Indie. V Ex 30,23 překládají Kral. totéž hebr. slovo výrazem *prustvorec. Viz. obrázek str. 731.

Tsade [v našem přepisu *sádé*], osmnácté písmeno hebr. abecedy, mající číselnou hodnotu 90. Každý verš osmnáctého oddílu Ž 119 [v. 137nn] začíná slovem, jehož počátečním písmenem je t.

Tsin, poušť, jež jest buď částí pouště *Fáran anebo hraničí na ni u oasy Kádes [Nu 20,1; 27,14; 33,36; Dt 32,51]. Tvořila hranici Kanaanu [Nu 13,22], později záp. hranici Edomu a jv hranici dědictví Judova [Joz 15,1-3]. Izraelci táhli touto pouští na cestě do zaslíbené země.

Tubal, syn Jáfetův, bratr Javana a Mešecha [Gn 10,2; 1Pa 1,5; Iz 66,19]. Všichni tři zprostředkovali obchody s Tyrskými a vyměňovali otroky a měděné nádoby za jiné zboží [Ez 27,13; 32,26]. Gog byl podle Ez 38,2n; 39,1 knížetem kmenů T. a *Mešech. Podle tradice jsou to zakladatelé národů, bydlících mezi Černým mořem a Kaspickým jezerem: Tibarenů a Skythů.

Tubalkain, syn Kainovce Lámecha a jeho manželky Zilly, »řemeslník všelikého díla od mědi a železa« [Gn 4,22].

Tučnost, v přeneseném smyslu úrodnost, bohatost, bohatství [Gn 27, 28.39, sr. 45,18; Ž 65,12]. K Ž 36,9 viz Ž 23,5. Hejčl překládá R 11,17: »Stal ses účastníkem kořene i ušlech-

tilé mízy«, Škrabal: »Stal ses účastným kořene, totiž tučné mízy olivy« [sr. Sd 9,9].

Tudíž, stč. = na téměř místě, téže doby, zároveň, hned, brzy [Gn 50,24; 3J 14], nyní [1Kr 12,26], »již tudíž« [Ex 17,4] = ještě maličko.

Tuhý, silný [Ex 19,16], neúprosný, prudký [Ex 10,19; Iz 27,8; Jr 4,11; Ez 1,4; Šk 15,39], tvrdý [Jb 41,15]. Zajímavý je obrat v Gn 30,8, který Kral. překládají: »T-é jsem odpory měla se sestrou svou«. Doslovně z hebr. však pravila Ráchel: »Boží boje jsem bojovala se sestrou svou«. Šlo tu o modlitebný boj s Bohem o milost, která doposud byla uštědřena jen její sestře.

Tuk. Ábel obětoval Hospodinu t. z prvo-rozených zvířat [Gn 4,4; sr. Nu 18,17]. Podle Mojžíšova Zákona patřil Hospodinu všechno t. obětních zvířat [Lv 3,3.16; 7,23.25]. V žádném případě nesměl být požíván lidmi, nýbrž spálen na oltáři [Ex 29,13.22; Lv 3,3-5; 4,8-10] »u vůni příjemnou Hospodinu« [Lv 4,31]. Jen t-u zcepenělého zvířete, jež se ovšem k oběti nehodilo, smělo být užíváno k jakékoli potřebě, ale ani tohoto t-u se nesmělo požívat [Lv 7,24]. Někteří badatelé se domnívají, že po usazení v Palestině a při centralisaci kultu, kdy bylo k ústřední svatyni daleko, byl zákaz o požívání t-u uvolněn, zvláště šlo-li o porážku zvířat pro čistou domácí potřebu [Dt 12,15.16.21-24].

N.

Kralický překlad zahrnuje pod výrazem t. několik výrazů hebrejských, navzájem podstatně odlišných. Především je proto nutno ze souvislosti textové rozpoznat, jde-li o t. původu živočišného či rostlinného. Poslednějšího se užívalo jak v kultu, tak v domácnosti [*Olej], jím bývali pomazáváni králové, kněží i proroci a stal se přímo symbolem blaženosti vyplývající z přítomnosti Hospodinovy [sr. Ž 23,5 92,11 a častěji]. Jinak u t-u živočišného. Ještě dnes vidí Arabové v t-u obalujícím vnitřnosti sídlo citu. Přemíra t-u však značí nečitelnost, proto čteme ve SZ právě o pyšných, že »přiodíl tvář svou t-em« [Jb 15,27], že »t-em svým zarostli« [Ž 17,10, sr. též 73,7; 119,70], přímo o zpronevěřilém Izraeli Dt 32,15. Mohli bychom mluvit o isolační vrstvě, která brání proniknutí slova Hospodinova do srdce lidského. U zvířat tomu bylo obdobně, proto se odstraňoval a spaloval t. přikrývající útroby, z nichž se potom dala číst věštná znamení, odhalující vůli Boží. Časem, jistě hlavně pod vlivem prorockého vystoupení, když tento způsob zjišťování Boží vůle zanikal, zůstal t. obalující vnitřnosti obětních zvířat součástí ohnivě oběti [Lv 3,3 a častěji], nic se však nezměnilo na zákazu používání tohoto t-u jako pokrmu [Lv 3,17; 7,23.25]. Zdánlivou výjimku tvoří Ž 63,6, ale žalmista tu vyhlíží chvíli, kdy opět stane ve svatyni [v. 3], tedy v blízkosti svého Boha, což pro něj bude znamenat obnovený ráj, kde Stvořitel poddal člověku všechno. Navíc nutno vědět, že žalmistou tu je sám král jako předobraz Krista, jenž o sobě prohlásil, že všechno věci Otcovy jsou jeho [J 17,10], tedy i [obětní]

t. Rozumíme pak ovšem i tomu, jak nebezpečný byl pro Izraele faraónův příslib, »jisti budete t. země této« [Gn 45,18], svádějící k představě, že tam se otvírá nový ráj! Zde všude má hebr. text *cheleb*. — Naproti tomu v zaslíbení Iz 55,2 se předpokládá t. oliv, tedy olej [hebr. *dešen*], v Př 15,30 někteří předpokládají t. ve smyslu morek, ale hebr. text slovesem *d-š-n* staví tento verš po bok předchozímu jako podobné zaslíbení, a v Iz 58,11 vyžaduje hebr. text překlad: »Kosti tvé učiní zdatnými«, totiž k zdolání všech těžkostí, nikoli tedy »tukem naplní«, třeba se tím smysl neměnil. B.

Tulák, člověk bez stálého bydliště, a zaměstnaní [Gn 4,12; Nu 14,33; 32,13; Jb 15,23; Ž 109,10; Oz 9,17]; člověk nespolehlivý, povaleč [Sd 9,4]. Mezi Židy v době nz bylo mnoho potulných mágů, kteří vytvořili magické nauky s náboženským pozadím [Sk 19,13]. Josephus Flavius [Starozitnosti VIII, 2.5] vypravuje o židovském Eleazarovi, jenž v přítomnosti císaře Vespasiana dal člověku, posedlému zlým duchem, přičichnout ke kořenu, doporučenému prý Šalomounem, a pak vytáhl zlého ducha z nemocných. Při tom jménem Šalomounovým a za pronášení různých zaklínacích formulek zakázal zlému duchu návrat do nemocného.

Tummim *Thumim.

Tuna, stč. = nevelký, sud, bečka. Tak překládají Kral. hebr. *bat* [*Bát. *Míra] v 1Kr 7,26; 2Pa 4,5, aram. pl. *battin* u Ezd 7,22 a řecké *batos* u L 16,6. V době nz měřil *batos* přibližně 40 l.

Tupítí = souditi [Ř 2,1; 14,4; Jk 4,12], pohrdati [1K 11,22].

Tupost srdce, hebr. *timáhôn* = hrůza, ochromující úžas, ustrnutí [Dt 28,28, sr. Za 12,4].

Tušíti, hádati, předvídati [Jb 5,3]. T-i sobě = mít naději, troufati si [Jb 40,18].

Tuze, ztuhla, pevně, tvrdě, silně, velmi. Tak Gn 31,36; L 23,10 a j. V Est 9,31 t. = přísně. Č.

Tvárnost, tvářnost, stč. = vnější podoba, forma, zdání; krása, lepost; to, co lze spatřit očima. Podle Ex 24,17 měla *sláva Hospodínova podobu spalujícího ohně. Duch, kterého podle Jb 4,1 6 spatřil Elifaz, měl jakousi formu, ale nebylo lze rozeznat jeho tvář. Ten, který seděl na nebeském trůnu ve vidění Ezechielově, měl t., podobu člověka [Ez 1,26; sr. Dn 1,15; Zj 4,7]. Bůh varuje Samuela, aby se nedal mýlit vnějším vzhledem a krásou člověka [1S 16,7].

»Chlubit se v t-i« [2K 5,12] = hledat slávu ve vnější tváři, chlubit se vnějškem [chlubit se na oko?]. Řecké *profasis* [= udánlivý důvod, záminka, předstírání, zdání, okázalost, sr. Mt 23,14; Mk 12,40; L 20,47] je přeloženo t. ve F 1,18. Škrabal překládá: »S vedlejším úmyslem«. Ap. Pavel tu myslí na ty, kteří buď byli žárliví na jeho úspěchy nebo mu záviděli »mučednickou korunu« anebo konečně chtěli v apoštolovi vzbuditi závist, a tak hlásali Krista z těchto vedlejších pohnutek. Ale Pavel nad tím

Tulák-Tvrdočelný [1119]

nenáříká. Jen když je hlásán Kristus! V 1Te 5,22 napomíná Pavel, aby se věřící varovali všeliké zlé t-i, t. j. všelikého zlého zjevu [Zilka]. Hejčl překládá: »Toho, co je jakkoli zlé, se zdržujte«; Škrabal: »Zdržujte se všelikého způsobu zla«, t. j. každého zla, ať už má jakoukoli podobu. — Těžký je výrok Ko 2,23 Kralické t. je tu překladem řeckého *logos* = slovo, jméno. Zilka překládá: »Dává si to jméno moudrost, ale není to než libovolné pobožnickářství, »pokořování sebe« a týrání těla, ale nemá to vůbec ceny«. Souček: »Což má [sice] jméno moudrosti v svémocné pobožnosti a pokoře a bezohlednosti k tělu, [ale] není v žádné cti, [jest to] k ukojení těla«. Pavel se obrací proti gnostickým spekulacím a asketickým předpisům, jež sice »vypadají velice svůdně a vydávají se za pravou tajemnou moudrost; je tu zdírazněna pobožnost, veliká a vnějšími znameními [askesí] se projevující pokora a bezohledná přísnost k požadavkům těla, čímž se má uvolnit cesta k duchovním silám lidským. Za tímto působivým zdáním však není pravého a správného jádra: není s tím spojena žádná pravá čest, jež by obstála před Boží tváří. Všecka tato pobožnost je jen svémocná, lidmi vymyšlená« [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 63].

Tvárný, stč. = hezký, pěkný, sličný. V Ga 6,12 se obrací Pavel proti judaistům, t. j. křesťanům židovského původu, kteří vnucovali pohanům obřizku, jen aby se zalíbili Židům a tak se vyhnuli pronásledování pro kříž Kristův. »Býti t. podle těla« = zalíbiti se, pěkně vypadati v tělesnosti, po stránce tělesné.

Tvář *Obličej. *Osoba. *Vidění.

Tvor nebeský, doslovně z hebr. »královna nebes« [Jr 7,18; 44,17n. 19.25], buď měsíční božstvo nebo Astarta, Ištar, babylonsko-assyrská bohyně, jež byla nazývána královnou nebes. Možná však, že tu jde spíš o narážku na egyptskou bohyni Neit, »matku božstev«. Zdá se totiž, že Joakim [608-597 př. Kr.], který byl dosazen egyptským faraónem Nechonem z města Sais, kde bylo sídlo modloslužebného uctívání Neity, zavedl také tuto modloslužbu do Judstva [2Pa 36,4].

Tvrďe, přísně, nemilosrdně, hrubě, pyšně [Gn 42,7; Lv 25,43; 1S 20,10; 1Kr 12,13; Ž 31,19; Př 18,23], pevně [Dn 8,18]. *Tvrdo. *Tvrď.

Tvrđiti, opravovati [Mt 4,21; Mk 1,19], ustalovati, stvrzovati, upevňovati. V Ř 3,31 vyvrací Pavel námitku judaistů, že svým kázáním o svrchovanosti víry ruší Zákon. Naopak. Pavlovi je celý SZ svědectvím pro jeho zvěst o spravedlnosti Boží skrze víru v Ježíše Krista [v. 22]. Svou zvěstí Pavel tedy jen dotvrzuje to, o čem svědčí Písmo. Ř 3,31 je úvodem ke kap. 4, která tuto myšlenku rozvádí.

Tvrdo jest = zle se ti vyplatí, přijde ti draze, těžko ti bude [Sk 9,5; 26,14].

Tvrdočelný, tvrdého čela, zatvrzelý [Ez 3,7].

[1120] Tvrdoš-Týden

Tvrdoš [srdce] označuje vytrvalou neschopnost člověka přijímat projevy Boží spásitelné vůle, tedy zatvrzelost vůči Boží milosti i Božím soudům [Dt 9,27; Mt 19,8; Mk 3,5; 10,5; 16,14, sr. R 11,25; Ef 4,18], neochotu a nakonec i neschopnost činit pokání. Taková t. hromadí Boží hněv [R 2,5].

Tvrdošijné, tvrdošijný, [původně a novočesky tvrdošij-], tvrdé šije, tvrdohlavě, -ý, urputně, -ý. Původně se myslí na vypjatou šíji dobytčete, které se nechce podrobit vedení, vzpouzí se [Oz 4,16]. V přeneseném smyslu o svéhlavosti, nepoddajnosti v duchovním slova smyslu, jež se vzpírá Božím vedení [Dt 9,13, sr. Ex 32,9; 33,3.5; 34,9; Dt 9,6; Z 75,6]. Tvrdošijnost a neobřezanost srdce, uší [*Neobřezanec. *Obřezání] jsou souznačné pojmy [Lv 26,41; Jr 6,10; Sk 7,51]. T-ý v Tt 3,3 znamená doslovně z řečtiny neposlušný, vzpurný.

Tvrďý, obtížný, těžký [Gn 2,21; 1S 26,12], nesnadný [Př 13,15], krutý [1Kr 12,4; Z 60,5], nemilosrdný, násilný, krutý [1S 25,3]. ‚Reč t-á‘ [2S 19,43; J 6,60; Ju 15] = odpuzující, urážlivá. ‚Vidění t-é‘ [Iz 21‘,2] = těžko snesitelné, drsné. ‚T-á horlivost‘ [Pís 8,6] = neústupná, nezlomná. ‚T-á tvář‘ [Jr 5,3; Ez 3,8] = neúprosná, nemilosrdná tvář. *Tvrďé, *Tvrdoš.

Tyatira, [ř. Thyatira], město maloasijské, jež leželo na levé straně důležité silnice, vedoucí z Pergamu do Sardis v končinách Myzie a Lydie. Bylo založeno zakladatelem seleukovské dynastie Seleukem mezi r. 300-282 př. Kr. jako vojenské město a osazeno makedonskými kolonisty, kteří uctivali hrdinu Tyrinna, božského ochránce města, jenž byl pokládán za předka vedoucích rodin a ztotožňován se slunečním božstvem. Nejspíš šlo o božstvo původních obyvatel vesnice, jež Seleukem byla přebudována na město. Chrám tohoto božstva stál kdysi před městem. Na mincích měl podobu jezdecké, sedícího na koni a držícího na rameni válečnou sekeru. Na rozdíl od řeckého Apollona byl Tyrinnas nazýván Pythijským Apollonem. Byly zde pořádány hry po vzoru řeckých her pythijských. Zdá se, že Seleukos I. zde usadil Židy právě tak jako v jiných maloasijských městech. R. 190 př. Kr. se podrobilo Římanům. Stalo se kvetoucím obchodním městem s mnohými cechy, prádelníky, oděvníky, koželuhy, sedláři, kováři a hlavně barvíři látek, kteří vyráběli šarlatovou barvu z mořeny barvířské, hojně rostoucí v okolí. Zdá se, že Lydia, bydlicí ve Filipách, patřila k jednomu z těchto cechů [Sk 16,14].

Dopis, adresovaný do T-y [Zj 1,11; 2, 18—29], je těžko srozumitelný, protože je nám tak málo známo o tehdejších poměrech v městě. Jezábel, o které se mluví ve v. 20, byla snad nějaká židovská věštkyně [tradice mluví o nějaké Sambatu], jež podobně jako sz Jezábel [1Kr 16,31; 21,25; 2Kr 9,22.30] sváděla k modlářství a nemravnosti. Možná však, že nejde

vůbec o určitou osobu, nýbrž o symbolické jméno, označující falešné učení.

Týden [stč. genitiv téhodne]. Starověcí národové rozdělovali čas velmi různě. Tak na př. staří Římané měli osmidenní t., Řekové rozdělovali měsíc na tři období, Egypťané v době pyramid měli t-y desítidenní. Nakonec však u všech národů rozhodly měsíční čtvrti jako nejpřirozenější rozdělení času. Dio Cassius, římský dějepisec, píšící ve 2. stol. po Kr., tvrdil, že Římané převzali sedmidenní t. od Egypťanů, při čemž každý den byl podle římských představ spravován jednotlivými planetami. V Cháranu v Mesopotámii byl nalezen seznam dní, nepochybně babylonského původu, který se ujal také na západě prostřednictvím Římanů: Šamaš [slunce], Sin [měsíc], Nergal [Mars], Nabu [Merkur], Marduk nebo Běl [Jupiter], Ištar [Venuše] a Ninib [Saturn]. Jednotliví evropští národové pak nahradili jména římských božstev svými božstvy a tak vznikla konečně různá jména dnů t-e.

Podle biblického podání souvisí rozdělení t-e na sedm dní s ustanovením soboty [Gn 2,1—3]. Židovské i babylonské zprávy o *potopě mluví o sedmidenních obdobích [Gn 7,4.10; 8,10.12]. Sedm dní trvaly slavnosti svatební v Sýrii v době Lábanově a Jákobově [Gn 29, 27n] i u Filištínců v době Samsonově [Sd 14,12. 17]. Rovněž pohřební obřady trvaly sedm dní [Gn 50,10; 1S 31,13]. Kultické zákony počítají se sedmidenními obdobími [Ex 12,15; 13,6n; 22,30; 29,30.35.37; Lv 12,2; 13,5; 14,8 a j.]. Staří Izraelci měli jméno jen pro sobotu. Ostatní dny byly počítány od soboty [Mt 28,1; Sk 20,7]. V době nz měl své zvláštní jméno i den před sobotou [předvečer soboty, den připravování Mk 15,42], ježto byl v pátek připravován pokrm na sobotu. Hebr. jméno pro t. je *šábú*. Sedmý rok je t. zv. t. roků, padesátý rok je sedm t-ů let [Lv 25,2n.8n; sr. Dn 9,24-27].

Slavnost t-ů [Kral. ‚téhodnú‘], druhá ze tří výročních slavností, při nichž se musel každý mužský Izraelec ukázat před Hospodinem ve svatyni. Byla to výroční zemědělská slavnost, dožínky [Ex 34,22n; 2Pa 8,12n]. Název ‚slavnost t-ů‘ pochází ze skutečnosti, že muselo k jejímu zahájení uplynout sedm plných t-ů po obětování prvního snopku uzrálého ječmene [Lv 23,11.15n; sr. Dt 16,9n], což se stalo prvního dne svátku přesnic, prvního dne po normální sobotě. Tento první den po sobotě byl svěcen pracovním klidem a slavnostním shromážděním právě tak jako sobota [Lv 23,32]. Po uplynutí sedmi plných t-ů, tedy v den padesátý, byla zahájena slavnost t-ů [sr. Sk 2,1], nazývaná též slavností žně, protože v této době uzrála už pšenice [Ex 23,16; 34,22; Nu 28,26]. Vsední práce byla zastavena, aby se lid mohl zúčastnit svatého shromáždění [Lv 23,21; Nu 28,26]. Byly obětovány dva kvašené bochníky chleba z bělné mouky jako prvotiny Hospodinu [Lv 23,17.20, sr. Dt 16,10] spolu se sedmi ročními beránky, jedním volkem a dvěma skopci [Lv 23,18n]. Při tom byly oběti roz-

děleny na dvě části: především byli obětováni dva beránci v obět' ohnivou tak jako každého dne [Nu 28,3.31]. Pak teprve byly obětovány oběti předepsané pro tento zvláštní den [Nu 28,27nn]. Konečně pak byly přinášeny oběti, spojené s obětováním dvou chlebů a dvou beránek [Lv 23,17-19]. Lidu byla při této slavnosti připomínána nutnost péče o chudé a potřebné [Dt 16,11n]. V době Ježíšově byla slavnost t-ů spojována s památkou vydání Zákona na Sinaji, ačkoli ve SZ-ě není pro to žádného podkladu.

Tychikus, společník a důvěrník ap. Pavla, pocházející z maloasijské provincie Asie. Po prvé o něm slyšíme, že byl poslán spolu s jinými z Makedonie do Troady, aby tam čekali na příchod Pavlův [Sk 20,4n]. Podle Ef 6,21n a Ko 4,7 byl doručitelem Pavlových listů do Efezu a Kolos. Podle Tt 3,12 mluvil pisatel této epištoly poslat Artemana nebo T-a jako posla Titovi na Krétu. Možná však, že měl být zástupcem Titovým na Krétě, zatím co Titus měl být v Nikopolis. Podle 2Tm 4,12 byl T. poslán do Efezu.

Tykev,-ný. Tak překládají Kral. dvě různá hebr. slova. Hebr. *pakkú'ót* označovalo rostlinu z řádu tykvovitých (*Cucurbitaceae*), buď t. z v. kolokvintu (*Citrullus colocynthis*) nebo tykvici střikavou (*Ecballium elaterium*), jež obě rostou divoce v celém okolí Středoziemního moře, v Africe, Vých. Indii a v Palestině, a to i tenkrát, když ostatní rostlinstvo hyne prudkým žarem slunečním. *Citrullus colocynthis* (viz obrázek na str. 782) je vytrvalá bylina s lodyhou až 1 m dlouhou, větvitou, listnatou, položenou, ostnitě chlupatou. Listy jsou rovněž chlupaté, dlouze řapíkaté, vejčitosrdčité, hluboce laločnaté, peřenoklané, laloků lalůčkovitých. Úponky jsou tenké, jednoduché, chlupaté, květy dlouze stopkaté, kalich a semeník chlupaté, cípy korunní krátké, vejčité. Plod dužinatý, kulovitý, velikosti pomeranče. Vůni i řezem se podobá okurce. Dotkne-li se člověk ústy takto rozříznutého plodu, má dojem, že se spálil. Účinky jsou projímací. Vařením a pražením však ztrácejí plody i semena svou hořkost. Roste divoce na přímořských rovinách palestinských a v údolí Jordánu. *Ecballium elaterium* má lodyhu až přes 1 m dlouhou, listnatou, šťavnatou. Je celá chlupatá stejně jako dlouze řapíkaté listy, mělce třílaločné. Květy jsou nevelké, žluté, jednodomé v úžlabí listů. Plod je podoby vejčité bobule, ježatě ostnitě, na dlouhé stopce, velikosti vlašského ořechu. Po uzrání při nepatrném doteku odpadají od stopky a stopěčnou jizvou velmi prudce vystřikují semena a nahromaděnou šťávu, chuti velmi hořké a účinků projímacích. Roste podél cest po celé Palestině. Podle 2Kr 4,38-41 jeden z prorockých žáků nasbíral plnou suknicí t-í, aby je vařil. Sotva však okusili kaše, vzkřikl: »Smrt v hrnci«. Ale Elizeus kázal přidati mouku do vaření a hořkost zmizela. V 1Kr 6,18; 7,24 je tak přeloženo hebr. *p'ká'im*, označující vyřezaný ornament na cedrovém obložení Salomounova chrámu. Snad měl tento orna-

Tychikus-Týrus [1121]

ment podobu jednoho nebo druhého z popsaných druhů bylin.

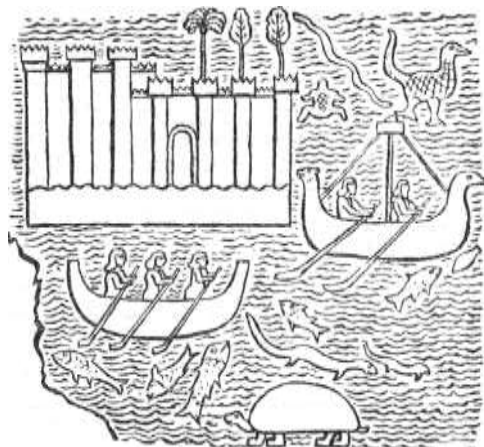
Hebr. *kiššú'* je okurka (*Cucumis chate*), jež bohatě roste v Egyptě [Nu 11,5] a byla pěstována v palestinských zahradách [Iz 1,8]. Je sladší než obvyklá *Cucumis sativa*, jež roste u nás.

Týr *Týrus.

Tyran, z řeckého *tyrannos* = samovládce, později: krutovládce, despota, přeneseně = krutý, nelítostný člověk [Iz 13,11]. Ve Sk 19,9 jde o jméno buď nějakého učitele filosofie nebo řečnictví anebo o židovského zákoníka, jenž vyučoval v Zákoně. Možná však, že šlo jen o jméno veřejné budovy v Efezu, jež byla nazvána 'školou T-ovou' na památku některého z vynikajících učitelů. Pavlovi, který byl vypuzen z efezské synagogy, byla tato škola propůjčena pro kázání evangelia. Některé rukopisy dodávají, že Pavel v této škole učil od páté do desáté hodiny, t. j. v nejparnější části dne. Nejspíše, že v ranějších hodinách byla škola zadána jinak.

Tyratský *Tiratský.

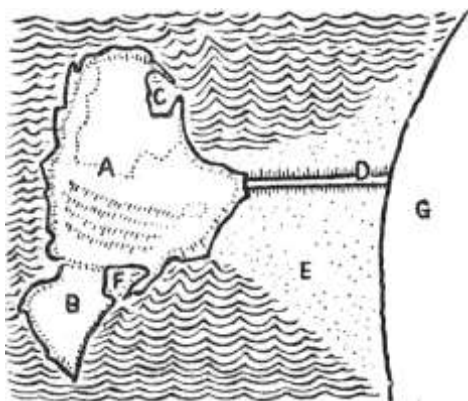
Týrus [= skála] vedle *Sidonu [Gn 10,15; Iz 23,12] 38 km vzdáleného, jedno z nejproslulejších měst starověku, důležitý námořní a obchodní přístav ve Fénicii na pobřeží Středoziemního moře. Podle Herodota bylo založeno kolem 2.750 př. Kr. a původně stálo na pobřežní pevnině. Ale později z důvodů bezpečnostních bylo přeneseno a rozšířeno na skalnatý ostrov při pobřeží, což dalo městu jméno [Ez 26,17; 27,32]. Původní vnitrozemské město se nazývalo *Palaetyrus* [= Starý T.]. V 15. stol. př. Kr. podle Tell-el-amarnských tabulek [*Tell-el-Amarna] bylo podrobno Egyptem. V době Jozuově bylo hrazeným městem [Joz 19,29, kde Karafiát hebr. *sór*, Kral. Zor, tlumočí výrazem T.]. Leželo na

Opevněné město (Týrus?) v moři. Relief z ústředního paláce v Nimrudu.

[1122] Týrus

sev. hranici území, jež připadlo pokolení As-serovu. V době Davidově bylo pevností [2S 24, 7]. *Chíram, král týrský, zasypal mořské úžiny, dělicí pevnost od pevniny, a založil tu dva námořní přístavy, sidonský na severu a egyptský na jihu. Oba přístavy byly spojeny průplavem, vedoucím přes ostrov. Město pak

Plán starého Týru. A a B opevněné části města, mezi nimi příkop (vytečkováno). C a F severní sidonský a jižní egyptský přístav. D hráz Alexandra Velikého, po které dobyt ze souše G města. E naplavené pobřežní písčiny. Podle Gallinga.

obehnal zdi 24 km dlouhou. Králi Davidovi pomáhal stavěti palác [2S 5,11; 1Kr 5,1; 1Pa 14,1] a králi Šalomounovi chrám a jiné budovy [1Kr 9,10-14; 2Pa 2,3-16]. Chíramův hrob je doposud ukazován na pobřeží 8 km j. od T-u. Jiný *Chíram, po otci Týran, po matce Žid, měl na starosti ulíti dva měděné sloupky a jiné měděné nádoby pro chrám Šalomounův [1Kr 7,13n.40.45]. Týrané byli vynikajícími obchodníky, uměleckými řemeslníky a kolonizátory. Vyráběli purpurové látky a jiná tka-niva, různé kovové předměty a sklo. Obchodovali i s kraji velmi odlehlými [1Kr 9,28]. Týrští obchodníci byli podle Iz 23,8 knížata, jež ovládala obchod až po Memfis a vlastnila měděné doly na Cypru a Krétě. V 9. stol. př. Kr. založili Týrané Karthago, jež se stalo nebezpečným soupeřem Říma. Ale týrské kolonie byly také na Maltě, Sicílii, Sardinii, Bosporu, dokonce až ve Španělsku a Británii. Po smrti Chíramové nastaly dynastické zmatky v T-u, až se konečně Etbál vraždou svého bratra zmocnil trůnu. Svou dceru Jezábel provdal za izraelského krále Achaba [1Kr 16,31]. T. byl marně obléhán assyrským králem Salmanas-sarem V., jemuž se r. 724 podařilo zmocnit jen Starého T-u. Teprve nástupce Salmanas-sarův Sargon donutil pevnost ke vzdání. V té době také přestaly přátelské styky s Izraelci. Proroci horlí proti T-u, jenž vydal Izraelce Idumejcům [Am 1,9], vyloupil zemi a pro-

dával Izraelce do řeckého otroctví [Jl 3,5n]. R. 664 př. Kr. se město vzdalo za výhodných podmínek Assurbanipalovi. Zkvétalo obchodně a jeho obchodníci dodávali zboží do celého tehdy známého světa [Ez 27]. Historie zaznamenává, že Týrští byli vyzváni egyptským faraónem Nechonem, aby prokopali průplav ze Středozemního do Rudého moře a obepluli Afriku. Prý se jim to podařilo ve třech letech. Ale Jeremiáš prorokoval městu zkázu [Jr 27, 1-11] stejně jako Ezechiel [Ez 26,1-28,19; 29,18nn]. Teprve však po třináctiletém obléhání [Ez 29,18nn] r. 573 př. Kr. se podařilo Nabuchodonozorovi II. zdolat jeho odpor, ač není jisto, zda nešlo jen o Starý T. [Ez 26, 7—12]. Nejspíše však se město vzdalo za výhodných podmínek a zůstalo v závislosti na Babylonu až do pádu babylonské říše. R. 538 nařídil Kyros, zakladatel perské říše, Týranům, aby cedrovým dřívím pomohli při přestavbě jeruzalémského chrámu [Ezd 3,7]. Za Arta-xerxa Longimana [430 př. Kr.] slyšíme o týr-ských obchodnicích s rybami u bran jeruzalémských [Neh 13,16]. R. 332 př. Kr. dobyt T. Alexander Veliký po sedmiměsíčním obléhání, ač jej obléhal po souši i z moře. Bylo k tomu třeba 224 lodí a mnoho obléhacích věží 50 m vysokých. Avšak záhy se T. vzpamatoval a získal znovu svou obchodní proslulost [sr. Iz 23,15-18]. R. 314 př. Kr. jej však znovu oblehl jeden z nejvýznamnějších diadochů, kteří si rozdělili vládu nad Alexandrovou říší, Antigonus, ale teprve po patnáctiměsíčním obléháním se mu podařilo jej dobytí. R. 65 př. Kr. jej Římané proměnili ve svobodné město. Ježíš navštívil jednou kraj T-u a Sidonu [Mt 15,21-28; Mk 7,24-31] a někteří z týrských obyvatel byli i mezi jeho posluchači v Palestině [Mk 3,8; L 6,17]. Zdůraznil, že vina Týrských a Sidonských bude menší než obyvatel měst kolem moře Galilejského, kteří měli

Perská osmidrachma Daria Hystaspa (?). Na lici opevněné město, před nímž stojí válečná galeje. Na rubu perský král na válečném voze přejíždí poraženého kozla (Týrus?). Podle peníze v Britském museu.

mnohem více příležitosti mu naslouchat a vidět jeho zázraky než Týrští [Mt 11,21n; L 10,13n]. V prvním století tam byl křesťanský sbor [Šk 21,3-6].

Z pozdějších dějin T-u poznamenáváme jen to, že křesťanský bohoslovec Origenes, jenž zemřel kolem r. 254 po Kr., byl tam pochován

v křesťanské basilice, vystavěné na místě chrámu Melkarta, božstva týrských námořníků [*Milk-kart* = Král města]. R. 323 se Eusebios, biskup cesarejský a církevní historik, zúčastnil posvěcení nové, větší basiliky, kde měl první kázání, pronesené v tomto chrámě. R. 638 se města zmocnili Saracéni a zakázali stavby dalších křesťanských chrámů; zároveň zapověděli zvonění a jakékoli urážení mohamedánů. R. 1124 dobyli T. křižáci. Byl v něm také pochován Friedrich Barbarossa. R. 1291 bylo město opět ztraceno a téměř srovnáno se zemí. Kamene z rozvalin bylo užito ke stavbě Beirutu, Akka

Týti-Tytýž [1123]

a Joppenu. Velká část starého města je pohřbena pískem. Nynější město Sur je sotva třetinou někdejšího T-u.

Týti = tučněti, tloustnouti; přeneseně: těžiti, kořistiti [1S 2,29].

Tytilik, stč. = tečka, čárečka. Původně šlo o nejmenší písmenko hebr. abecedy, t. zv. *jod*, přeneseně pak o nejmenší ustanovení Zákona [Mt 5,18; L 16,17; sr. Iz 40,8].

Tytýž, stč. — časem, někdy, opět a opět [Mal 3,16].